

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

Qvo Eivsdem Philosophia, Mathesis Et Chronologia: Sive De Natura Rerum,
Ratione Temporum., Sex Mvndi Ætatibus, Philosophiæ Elementis; Et Alii
Vtilissimi Simvl Et Cvriosi Tractatus

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

De natura rerum, liber.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72047](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72047)

VENERABILIS BEDÆ
PRESBYTERI ANGELO-SAXONIS,
DE RERUM NATURA, LIBER.
PRÆFATIO.

*N*aturæ rerum varias labentis & ævi,
Perstrinxi titulus, tempora lata citis,
Beda Dei famulus, tu fixa obsecro perennem,
Qui legi astra, super mente tuere diem.

GLOSSE SUPER PRÆFATIONEM BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: incerti auctoris.

Glossa Græca interpretatione, lingua sortitur nomen. Hanc philosophi adverbium dicunt, quæ vocem illam, de cuius proprietate requiritur, uno & singulari verbo designat. Quid enim illud sit, in uno verbo positum declarat: ut conticescere, est tacere. Item, Latus haurit apertum. Haurit, percussit: item cum terminum dicimus finem, aut popularis interpretatur esse vastata: & omnino, cum unius verbi rem verbo uno manifestamus.

VERSUS BEDÆ PRESBYTERI,

Nominatus versus ab eo, quod suat, seseque ipse circueat. Versus proprie dicitur à vertendo, quia converti potest, id est, ut id quod habet in fine, habeat in medio. & e contra, ut est: Cornua velatarum, vertimus antennarum, cornua velatarum. Vel ideo dicitur versus, quia à fine manus scribens, ad initium convertitur. Arma virumque cano, Troja qui primus ab oris.

Naturas rerum varias labentis & ævi. Quicquid est sive visibile, sive invisibile, sensibile seu intelligibile, creans sive creatam, natura dicitur. Ergo generale nomen est natura omnium rerum, & earum quæ sunt, & earum quæ non sunt. Illa autem non esse dicuntur, quæ nec sentiunt, nec intelligi possunt: sed quod ita sunt, ut omnem cognitionem corporis & mentis transcendant. Duobus namque modis natura dicitur. Deus itaque natura dicitur, quod cuncta nasci faciat. Omnis etiam creatura natura vocatur, eo quod nascatur. Rerum, id est, causarum creatarum, visibilibus scilicet & invisibilibus. Varias, id est, diversas & multiplices, ac dissonantes, veluti in mundo habentur. Labentis, id est, decurrentis & deficientis. Ævi, à ÷vō Græcè, Latine seculum: hinc ævum dicitur seculum. Perstrinxi, id est, breviter scripsi. Perstringere proprie est, strictim narrando abbreviare. Titulus, Titulus autem dicitur à Titiane, id est, sole: quia sicut sol sua presentia mundum illuminat, ita & titulus sequentem paginam illustrat. Nam si titulum frontis eraseris, nuda pagina remaneret: ut ait quidam, Titulum frontis erade, ut nuda sit pagina. Tempora lata, id est, ampla. Citis, id est, brevis. Titulus, id est, præfatiunculæ ita inchoantibus: De quadrifario Dei opere, &c. Beda: subauditur, Ego, Dei famulus, id est, servus. Qui legi, scilicet meum librum. Per apostrophem alloquitur Lectorem. Obsecro scilicet: O Lector. Tuere, id est, contemplare. Perennem diem, id est, perpetuam lucem: Deum videlicet, qui est dies æternus ante omnem diem, & omni sole lucidior. Mente, id est, intellectus ratione & discretione. Fixa, scilicet illa mente. Super astra, id est, super celos, ubi astra sunt: de quibus in hoc opusculo Deo auxiliante disputabimus.

SCHOLIA SUPER PRÆFATIONEM BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Naturas rerum. Distichon hoc in exemplari scripto, & satù veteri usque ad tetra-stichon productum fuit, adjectis hiis duobus: Beda Dei famulus, tu fixa obsecro perennem: Qui legi ista super mente tuere diem. Quæ ab alio quopiam adjecta videntur: fuit enim Beda versificator tolerabilis, ut planum fecit in opere, quod hexametris versibus composuit de vita Gutberti.

De quadrifario Dei opere. Caput I.

OPERATIO divina, quæ secula creavit & gubernat, quadriformi ratione distinguitur. Primo, quod hæc in verbi Dei dispensatione non facta, sed æterna sunt: qui nos, Apostolo teste, ante tempora secularia prædestinavit in regnum. Secundo, quod in materia informi pariter elementa mundi facta sunt, ubi qui vivit in æternum, creavit omnia simul. Tertio, quod eadem materies, secundum causas simul creatas, non jam simul, sed distinctione sex primorum dierum in cœlestem, terrestremque creaturam formatur. Quarto, quod ex eisdem creaturæ seminibus, & primordialibus causis totius seculi tempus naturali cursu peragitur, ubi patet usque nunc operatur & filius, ubi etiam corvos pacific, & lilia vestit Deus.

GLOSSE SUPER LIBRUM BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Bridefero Rameisensi. Cap. I.

Operatio divina, quæ secula creavit & gubernat. a. Duobus modis dicitur Deus gubernare secula: vel conservando facta, vel per successiones reparando.

^b Dispositio & consilium Dei, & ars ipse Deus est: quia in eo prater seipsum nihil esse potest.
^c Proinde omnia, quae ab ipso facta sunt per dispositionem, aeterna sunt: sicut & ille aeternus est, & tunc Deus sunt. Ut enim beatus Augustinus dicit: Aliter sunt ea, quae sub eo facta sunt, aliter ea, quae in Deo sunt, Deus videlicet in dispositione existendo, unde omnia quae sunt, Deus sunt.
^d Quae explicet verbis, quomodo Deus & quietus operetur, & operans quiescat in eo, quod Deus die septimo requievit: ipsum Dominum & Salvatorem nostrum Iesum Christum, qui hac loquebatur, & dicebat: Pater meus usque modo operatur, & ego operor: magnum sacramentum significavit, quia & Dominus Iesus utriusque Deus. Ipse est enim verbum Domini, quia in principio erat verbum, & non quaecumque verbum: sed Deus erat verbum, & omnia per ipsum facta. Operatur est pater lucem, sed dixit, ut fieret lux. Si dixit, verbo operatus est. Verbum eius ego etiam, ego sum. Per me factus est mundus in illis operibus: per me regitur mundus in istis operibus. Pater meus & tunc operatus est, cum fecit mundum, & usque nunc operatur cum regit. Operatur ergo Deus non nova creando, sed creata gubernando. Fuerunt quidem in praesentia Dei, antequam fuissent creaturae: sed aeterna sum, ante omne videlicet tempus, & ante aliquam creationem. Ante mundi creationem quidem tempus fuit, sed non tale, quale nunc est: quia nulla tunc erat vicissitudo diei & noctis.

GLOSSÆ SUPER LIBRUM BEDÆ PRESBYTERI,
 De natura rerum: incerti auctoris. Cap. I.

Operatio divina, quae secula creavit & gubernat. Duobus modis dicitur Deus gubernare secula, vel conservando facta, vel per successiones reparando. Quadriformitatem, id est, quadrupartito intellectu. In verbi, id est, filii Dei dispensatione, id est, dispositione & providentia. Non facta, id est, non temporalia sunt. Fuerunt quidem in praesentia Dei ante equam fuissent creaturae: sed aeterna sunt ante omne videlicet tempus & ante aliquam creationem. Ante mundi creationem tempus quidem fuit, sed non tale, quale nunc est: quia nulla vicissitudo diei & noctis. Ante secularia tempora, id est, ante constitutionem mundi, informis materia, id est, confusa, ubi calum & terra necdum habebant formas & species suas. Elementa mundi, id est, terra & aqua, ignis & aer.

SCHOLIA SUPER LIBRUM BEDÆ PRESBYTERI,
 De natura rerum: auctore Joanne Noviomago. Cap. I.

Operatio divina. Orditur Beda à mundi generatione, iam enim in confesso est mundum esse à Deo creatum, ut primo Genesis scriptum est: in principio creavit Deus calum & terram. Verum in Theologicis disceptationibus quaeri solet de temporis duratione, id est, quantum tempore Deus occupatus in producendo fuerit: nam ex Genesis principio modo momentaneum fuisse intelligitur, id est, facta esse omnia uno temporis momento, modo creationis, duratio dicitur fuisse & ad hoc: ne igitur videatur pugna esse in sacris, enumerat hic Beda quatuor species operationis, quibus mundus dicitur esse factus. Prima quidem est, quam Deus ab aeterno (ut sic dicam) concepit. Nam Theologi aperiunt hereticum esse statueret in Deo novum aliquid faciendi consilium, si enim quod optimum est posterius concepisset, nec visisset eum id ante, aut noluisse sequeretur, quorum in Deum neutrum cadere patet, aut optima quae sunt, non videre, aut nolle facere, itaque à principio secularium, id est, ab aeterno creatio mundi in mente divina fuit: de hoc conceptu loquitur Ioannes in exordio Evangelii sui: In principio erat verbum, &c. & Apostolus ad Ephesios: Qui nos ante tempora praedestinavit in regnum. Secunda creatio, quae Deus (cum iam jam orbis nasciturus erat) uno momento ex nihilo creavit materiam informem, id est, sylvam quandam omnium rerum, quae postea per formarum applicationem formarentur: hanc informem materiam, in qua adhuc nullus rei, nec arboris nec hominis species fuit, Gentiles philosophi negabant esse factam, sed fuisse ab aeterno putabant: vocabantque sylvam huiusmodi Chaos, quod rerum omnium confusam materiam significat. De hac creatione sic scriptum est: Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul, id est, rerum omnium materiam. Tertia creatio est, quae Deus ex illa Chaos formas & facies rerum inchoabat atque produxit, ut celi, terrarum, marium, arborum, animalium, quae operatio temporalis fuit, & attestante scriptura, sex dierum. Quarta operatio, quae Deus quotidie mundum conservat, vivificat & gubernat: falsa enim quorundam philosophorum sententia est, existimantium hunc tenere, & nulla potestate Dei conservari & regi: ex hac operatione animalia aëta ex aliis nascuntur, terra ex se producit arbores, semina in agris condita cum sanare redeunt: producit igitur Deus quotidie novas ejusdem generis res, de hac conscriptum est in Psalmo XLVI. Qui operit caelum nubibus, & parat terrae pluviam. Qui producit in montibus fenum & herbam: & qui dat jumentis escam suam, & pulli corvorum invocantibus se. Prima igitur creatio facta est ab aeterno: secunda momento: tertia spatio sex dierum: quarta est quotidiana durans usque ad consummationem seculi. Disputantur haec quaestiones passim à sacris interpretibus, & à B. Augustino libro IX, de civitate Dei, à Petro Lombardo II. Sentent. distinct. XII. à D. Thoma & aliis.

Ante tempora secularia. Tempus seculare, quod ex celi ac stellarum circumaçtu observatur, aliud est tempus ante seculare, sine ulla permutatione sempiterna duratio, id vocant Philosophi à sempiternitate aeterna, vide Aristotelem de celo, volumine primo, capitulo nono.

DE MUNDI FORMATIONE. CAP. II.

In ipso quidem principio conditionis facta sunt ^b caelum, terra, angeli, aër, & aqua de nihilo. Die autem primo ^a lux facta est, & ipsa de nihilo: secundo, à firmamentum in ^c medio aquarum: tertio, species maris & terrae cum eis, quae terrae radicibus inhaerent: quarto, luminaria caeli de lumine primo die facta: quinto, natalicia & volatilia de aquis: sexto, reliqua animalia de terra, & homo quidem carne de terra, ^d anima vero de nihilo creatus: qui in paradiso, quam Dominus à principio plantaverat, constituitur: septimo Dominus requievit, non creaturae gubernatione, cum in ipso vivamus, moveamur & ^e simus, sed à novae substantiae creatione.

GLOSSÆ IN CAPUT II. BEDÆ PRESBYTERI,
 De natura rerum: auctore Brideserto Ramesiensi.

^a In ipso quidem principio decimo quinto Calendarum Aprilium, in prima parte aëris: quia aëres triginta partes habet. In sex enim primis partibus ipsius totus mundus factus est. Sed quaeritur, qualis lux erat, antequam factus esset sol. Sic dicitur: Sine calore erat, id est, blanda, pertingens ab oriente ad occiduum, ab aquilone ad austrum: quae lux postea conversa est in lucem solis.

^b Caelum hic spiritale intelligere debemus, quo continentur angeli, quod utriusque in principio factum est de nihilo ante omnem diem. Hoc autem caelum, quod est firmamentum, secundo die de aqua factum est: superius autem caelum dico spiritale vocatur, quia spirituales continet creaturas, de quo tantum legitur, quod factum sit vel est.

^c Lux quae primo die facta est, non adeo clara erat, sicut nunc ista est: quia aqua omnia repleta erant, quamvis minus densis & subtilissimis: & ipsa lux de nihilo, id est, de nulla materia. Non enim secundum causam, sed secundum materiam. Nam quod ex Deo est, ex nihilo non est. Non enim materiam habuit Deus aliam, nisi seipsum, & ideo ex nihilo esse non possunt.

d Firmamentum est, ubi signa videmus. Suffinet enim superiores aquas, & est frigida natura: quia quantum distat sol à terra, tantum distat firmamentum à sole, & ideo glacialis natura est.

e In medio aquarum dicitur, quia ex omni parte firmamenti aqua sursum, scilicet & deorsum. Has aquas superiores multi dicunt coelidisse, ad diluuium faciendum. Sed Augustinus interrogat, quid erat factum de isto aëre. Nam quantum elongatur aër à terra, tantum elongatum fuit diluuium usque ad lunam, id est, centum viginti quinque milia stadiorum, atque inde facilius intelligitur secundum Augustinum de lumine, quod factum est in principio. Quod lumen non erat tam claritatis sicut post creationem solis & lune, sed speciem aurora habebat, sicut ante solis ortum: quia dicit istum aërem conversum fuisse in aquam, & iterum post annum aqua conversa est in aërem. Nam aër & aqua simul fieri non possunt, nec habuit aer locum, in quo fuisset, quamdiu diluuium erat, & nulla aqua vel tempestas supra lunam potest fieri, sed infra lunam sunt semper.

f Quando angeli creati sunt, tunc & anima secundum quosdam. Beatus autem Augustinus & Hieronymus nihil temerè de anima affirmare conati sunt, sed ingeniose se ignorare dixerunt, unde sit, vel quando ad corpus veniat, utrum tempore conceptionis, an alio quolibet tempore. Philoſophi tamen tradunt, sicut dicitur, id est, in creatam generationem, illud sentire volentes, quod ab alio in alium transferret, vel quod anima ex anima, veluti caro ex carne descendat. Horum nonnulli dicebant, eam preparatam esse, eamque in ipsa conceptione dari, vel alio quolibet tempore. Nos vero veraciter de nihilo esse credere debemus, quoniam tempus destinationis illius ignoremus, hoc solum Deo relictum. Queritur utrum anima una creata est in sexto die, an multa: sed aperta questio est. Si enim unus homo creatus est, quare non & una anima? Et sicut omnia corpora hominum ab illo uno homine deducuntur, ut scriptura dicit, in eo omnes peccavimus: quare non & anima deducuntur similiter ab ipsa una anima? Ex hoc intelligitur etiam illud semen, quando immittitur, animam habere. Anima nostra ad imaginem Dei creata est, in qua non exigua nostri portio, sed totius universitatis substantia est, que proculdubio libera est, & diffusis cogitationibus atque consiliis hinc atque illuc vagatur, & considerando spectat omnia. Ipsi igitur ad imaginem Dei, que non corporea estimatur, sed mentis vigore absentes videt trans maria abire, transcurrit appetit, scrutatur occulta, huc atque illuc uno momento sensu suos per totum orbem fines, & mundi secreta circumfert: que Deo jungitur, Christo adheret, descendit in infernum, atque ascendit. In hac enim anima totus homo est, sine qua nihil est: sed terra, & in terram resolveret. Alter Hieronymus in loco, ubi dicit: Pulvis revertitur in terram suam, unde sumptus est, & spiritus redeat ad Dominum. Satis irridendi sunt, qui putant animam cum corporibus fieri, & non à Deo, sed à corporum parentibus generari. Cum enim revertatur caro in terram, & spiritus redeat ad Dominum, qui dedit illum, manifestum est, Deam patrem animarum esse, non homines.

g Creatoris potentia, atque omnipotentia, & omnitenentis virtus causa subsistendi omni creatura. Neque enim sicut constructor adium, cum fabricaverit, abscedit, atque abscedente stat opus ejus; ita mundus istu oculi stare poterit, si ei Deus regimen sui subtraxerit.

b Non tanquam substantia ejus, sic in illo sumus: sed atque cum aliud sumus quam ipse, non ob aliud in illo sumus, nisi quod continet & disponit omnia, per quam dispositionem in illo vivimus, movemur & sumus. Unde colligitur, quia si subtraxerit se, nec vivemus, nec movebimur, nec erimus.

SCHOLIA IN CAPUT II. BEDÆ PRESBYTERI, De rerum natura: auctore Joanne Noviomago.

In ipso quidem.] Distributio creationis per sex dies, quam copiosissime explicuit Hexameron Basilii Magni, cujus supplementum scripsit frater ejus Gregorius Nicensis, quod inscribitur *Ἐξ ἑξ ἡμερῶν ἡσίου*. Et versum à Dionysio Romano, cognomento exiguus: hoc mensibus aliquot ab hinc typis aenea non excusum in lucem emisimus.

Et homo, carne quidem de terra.] Homo natus est postremo rebus omnibus productis, cujus gratia (quod Theologi & Philosophi gentiles scripserunt) omnia condita sunt: estque maxime secundum naturam, ut destinata operi ante opus parentur: est enim; quod Philosophi dicunt, finis intentione primum, sed productione postremum.

Qui in paradiso, quem Dominus à principio plantaverat, constituitur.] Natus est homo in agro Damasceno, unde translatus est in paradysum. Ait autem Beda Dominum ante hominem condidisse paradysum, qui horri erant voluptatis, destinati humanis rebus: ubi autem paradysus sit, disputatur à Theologis per varias sententias: plerique autem discedunt in illam sententiam, ut existimant univrsam locum de paradiso anagmaticè intelligendum, nec esse aliud quam hunc modum. Quem admodum enim gentiles appellant mundum domitilium & templum quoddam deorum, ab inexplicabilis pulchritudine summa venerationis officium: ita in sacris intelligenda locum vel paratū hunc mundum, cuius absoluta elegantia, qua nihil ornatus excogitari potest, in quo ornata mens hominis natura varietatem admirans, voluptate expleri nequit. Nam fontem illum, ex quo fluunt quatuor flumina, interpretantur Oceanum: unde, ut Homero etiam placuit, omnium annuum & fontium cursus vim & initium sumum. Nam quomodo intelligi possit ex paradysi fonte Nilum, & Euphratem & Gangem venire, nisi per paradysum intelligamus hunc mundum, fontem illum mare, quod occultis meatribus subterraneis longe lateque insusum omnibus fluminibus humorem suppeditat. Hac quoniam obiter mihi in mentem veniunt, sic posui, non ut certum in rebus extra meam professionem positis, aliquid desinam, sed ut alius disputandi eruditur super hac questione materia relinquatur.

Septimo Dominus quievit non à creaturæ gubernatione.] Vltimi diei describitur actio, quem diem Iudei sabbatum vocant, ut quidam à sabbæ, quod eorum lingua septem sonat: alii interpretantur quietem, quidam deducunt à Græco *σάββατον*, quod est sacrificare. Riteculi sunt homines, qui hanc vacationem ad planetarum magisterium reculerunt, quod videlicet propterea sabbato iusti sunt feriari, quia Saturnus, qui tunc temporis est dominus, diem illum rebus agendus reddat ineptum. Est enim sidus inauspicatum, quorum sententia reprehenditur docet à Pico Mirandulano in libris, quos adversus astrologos scripsit.

QUID SIT MUNDUS, CAP. III.

Mundus est universitas omnis, quæ constat ex aëre & terra, quatuor elementis in speciem orbis absoluti globata: Migne, quo lydera lucent: aëre, quo cuncta vivencia spirant: aquis, quæ terram cingendo & penetrando communiunt. Atque ipsa terra, quæ mundi media atque ima, librata volubili circa eam universitate pendet immobilis. Verum mundi nomine etiam cælum à perfecta absolutaque elegancia vocatur: nam & apud Græcos ab ornatu *κόσμος* appellatur.

SCHOLIA SUPER LIBRUM BEDÆ PRESBYTERI, De natura rerum: auctore Brideseo Ramesiensi.

a Cælum tam pro ipso, quam omnibus, qua in eo sunt: similiter terram pro ipso elemento, & pro his, quæ in ea continentur, posuit.
b Illa rotunditas absoluta, id est, perfecta est, cui tamen in longitudine, quantum in latitudine, & quæ à suo centro undique equali spatio distat. Absoluta res dicitur, qua nulla re pendet vel fulcitur. Unde nos non sumus absoluti, quoniam terra fulcimur.
c Descensionis ordo est. Ignis enim superior est, & superiorem obtinet locum in omni creatura: post ignem aer, deinde aqua, postquam terra ipsum obtinet locum.

d Cingit enim aqua undique secus terram, & penetrat in terram, quae est sicca, saturat in pulverem. Sunt enim vena quaedam in terris, per quas latentem manent aqua, & flumina crescunt: & ideo etiam mare redundare non potest, quia vena terrarum, quae evolvunt, iterum absorbent.

e Quæritur id quoque, quod est medium, potest esse imum: aut id, quod est imum, potest esse medium. Nam hoc videtur in his verbis, ita ergo intelligitur: Medium est, quoties mundus sic voluitur, & sic est circa terram, ut æquale spatium semper à terra ad cælum, sive sub terra, sive supra terram: & semper necesse est, ut media pars totius mundi sit infra, & media sit supra. Ita autem quia in ordine quatuor elementorum, quibus constat mundus, ultimum obtinet locum: & quod excellentius est, melius est. Melior est enim ignis quam aer, aer quam aqua, aqua quam terra: quia corpulentiora sunt, quae sunt iuxta terram. Unde & terra immobilis manens, una sede semper haeret, complexa medium mundi locum.

f Xēmos verbum Græcum est, quod nos Latini quasi usui habemus, à quo cælum Græcè ἔραως dicitur, quo nomine apud illos quoque est, quando mundus vocatur. Multo magis enim debet dici ab ornatu, quod pulchrior est, quam sint elementa, quae mundi nomine vocantur.

GLOSSE SUPER LIBRUM BEDÆ PRESBYTERI, De natura rerum: incerti auctoris.

Mundus est universitas omnis, quæ constat ex cælo & terra quatuor elementis, in speciem orbis absoluti globata.] Quatuor sunt principalia elementa: ignis, aer, aqua, terra, ex quibus novissimum mediumque elementum terra est. In circuitu terra aqua, quæ est Oceanus: in circuitu aquæ, aer, unde cælum vocatur æreum: in circuitu aeris ether, quod est ignis, unde cælum vocatur æthericum. Quæ scilicet universitas globata, id est, rotunda, coadunata, cælum tam pro ipso, quam pro omnibus, quæ in eo sunt: similiter terram pro ipso elemento, & pro his quæ in ea continentur, posuit. In speciem, id est, formam orbis, id est, rotunditatis alicujus. Illa rotunditas perfecta est, cui tantum est in longitudine, quantum in latitudine, & quæ à suo centro undique æquali spatio distat. Absoluti scilicet orbis, id est, distincti & perfecti, propriam habet formam. Absoluta res dicitur, quæ nulla re pendet vel fulcitur. Unde & nos non sumus absoluti, quia terra fulcitur. Item globata, id est, coadunata ipsa universitas, igne scilicet & aere vel sole, quia sole omnia illuminantur. Quæritur quomodo id quod est medium, potest esse imum, aut quod est imum, potest esse medium: nam hoc videtur in his verbis, ita ergo intelligitur. Medium est, quia totus mundus sic voluitur, & sic est circa terram, ut æquale spatium sit semper à terra ad cælum, sive sub terra sive supra terram: & semper necesse est, ut media pars totius mundi sit infra, & media supra: ita autem, quia in ordine 4. elementorum, quibus constat mundus, ultimum obtinet locum. Et quod excellentius est, melius est. Melior est ignis quam aer, aer quam aqua, & aqua quam terra: quia corpulentiora sunt, quæ sunt iuxta terram. Unde & terra immobilis manens, una sede semper haeret complexa medium mundi locum. Librata scilicet ipsa terra, id est, suspensa vel aquata: quia æqualis pars est semper per omnia à terris ad cælum. Universitas scilicet elementorum vel firmamenti. Supremum & primum locum in elementis ignis tenet: secundum aer, tertium aqua, quartum & ultimum terra pendet immobilis, scilicet quia à nulla creatura susinetur.

SCHOLIA SUPER LIBRUM BEDÆ PRESBYTERI, De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Mundus est universitas, &c.] Continet caput hoc mundi definitionem cum partium, quæ in eo sunt, enumerationem, postremo nominis rationem. Definitio autem ex Aristotelis libro de mundo ad Alexandrum assumpta videtur, sic enim habet: κόσμος ὁρατός ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, hoc est: Mundus est compages ex cælo & terra. Adjecit autem, quod sequitur atque eum naturis, quæ intra hæc continentur, igne videlicet, aere, & humore. Deinde illis quoque, quæ ex his per naturam sunt composita. Tradunt namque philosophi omnia ex igne seu calido spiritu, humore ac terreno coalescere, itaque quatuor illa elementa dicuntur: quemadmodum enim ex viginti tribus elementis omnes distinctiones & voces continentur, sic hæc quatuor simpliciter partes omnium rerum sunt materia, ob id mundi elementa rectè dicuntur.

In speciem orbis absoluti globata.] Ad eundem modum Plinius capite secundo libri secundi de forma ejus. Porro mundi figuram esse spheram non argumenta modo docent, sed & hominum consensus orbem appellancium à rotunditate. Multis probationibus hoc convincit Aristoteles lib. 2. de cælo.

Igne quo sidera lucent.] Multi ac præclari auctores crediderunt cælum igneum esse, stellæ ipsas sempiternos ignes, quod splendant, calorem rebus affundant, ac perpetuo motu cœnentur, quæ ignium sunt affectiones naturales: quapropter Anaxagoras & Glazomenius cælum æthera dictum voluit ab ardendo, aër ardeo est. Sed Aristoteles hanc persuasionem usque contendit esse falsam, affrens in cælo nihil esse elementare, hujusmodi enim corrupti potest per naturam, sed habere essentiam incorruptibilem ac sempiternam, diversam ab igne, aëre, humido & terreno, quam quintam vocat Cicero naturam, hæc ex Aristotelis sententia æther dicitur à sempiterno cursu. Habet tamen hæc questio in utraque parte multos & magno scriptores, quod nobis cursim amato visum esse esse satis.

Verum mundi nomine etiam cælum à perfecta absolutaque elegantia vocatur.] Cælum ex Aristotelis sententia plura significat, universum namque mundum cælum dicitur, veluti apud Græcos κόσμος & ἔραως. Sic apud Plinium cap. 1. Mundus & hoc, quod alio nomine cælum appellare libuit, cuius circumflexu omnia teguntur, alias significat universum æthera, id est, ita compagem rerum cælestium, à Luna videlicet usque ad ambitum mundi, hoc plerique secundum cælum vocant, & secundum mundum. Primum enim & mundum, seu cælum quatuor elementorum est comprehensio, qui corruptibilis est & spheræ activorum & passivorum à philosophis recentioribus dictus. Tertium cælum continet res immortales ac divinas, quod à claritate divini luminis ἔραως cognominatur. Ex hæc distinctione quidam interpretantur locum Apostoli de raptu in tertium cælum. Significat præterea cælum cuiusque planisæ suum orbem, veluti apud Ciceronem luna infimum calorum obtinet. Postremo significat peculiariter cælum orbium à luna, quod Græci ἀστροί, Latini firmamentum vocant, continet enim stellæ fixæ: hoc M. Varro, quod cælum sit stellatis signis, scilicet cælum dictum arbitrantur. Verum hæc Bedæ locus inconcinnitate non caret, nam mundus & cosmos ab elegantia absolutaque pulchritudine ac ordine nomen habet. cælum quidem, ut iam dictum est, & ἔραως, ut Plato scribit, quod sit superiorum terminus, id est, ἔραως, cui & Cleomedes assentitur in Meteoris. Mundi vero nomen magno consensu ab ornatu nomen accepit, quem Aristoteles in ordine maxime situm esse existimat. Universum ipsum commotum κόσμος inquit, nominaverit, id est, compagem rerum compositam, coninnogue ordine digestam, quam ἀστροί, id est, congeriem confusam ac inconditam. Alii ornatum quoque colligunt ex figura, & colore, & astrorum collicentium flammis, quos Plinius aulos mundi vocat: hæc enim pertinet fabula Argus, quem Iuno occidit. Iunonem enim physici aër intelligunt, hic densatus in rubes solem ac stellæ à conspectu nostro aufert, hoc est, Argus centum oculos eruit.

DE ELEMENTIS. CAPUT IV.

Elementa sibi in natura, sic etiam situ differunt. Terra enim ut gravissima, & quæ ab alia natura sustineri non possit, imum in creaturis obtinet locum. Aqua vero quanto levior terra, tanto est aere gravior. Qui si forte aquis in vase aliquo subdatur, statim ad superiora ut levior evadit. Ignis quoque materialiter accensus, continuo naturalem sui

sedem

sedem super aera quatit: sed ne illuc proveniat in mollem aera, cuius circumfusione deprimitur, evanescit. Quae tamen quadam natura propinquitate sibi met ita commiscetur, ut terra quidem arida & frigida, frigida aquae: aqua vero frigida & humida, humido aeri: porro aer humidus & calidus, calido igni: ignis quoque calidus & aridus terra societur arida. Unde & ignem in terris, & in aere nubila terrenaque corpora videmus.

GLOSSE IN CAPUT IV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Brideserto Ramefensi.

^a Natura elementorum est ipsa qualitas, ut ignis calidus est & secus: terra autem frigida & sicca. Dicimus autem elementa, & elementa, & hylementa. Elementa quasi elementa, eo quod ex elementis omnia consistunt. Elementa ab elimo, id est, forma: quia inde cuncta sunt formata. Hylementum, ab hyle, id est, informi materia, de qua facta sunt omnia in species suas. Elementa autem quatuor sunt: calidum, ignis, aqua & terra, quae in omnibus sibi mixta sunt. Siquidem & in terra ignem reperies, qui ex lapidibus & sero frequenter excutitur: & in caelo cum sit ignium, & micans fulgentibus stellis, polus aqua esse intelligi potest.

^b De Syzygiis, id est, conjunctionibus elementorum pauca dicit. Omne namque corporeum quatuor saporibus constat elementis, quorum unumquodque duas habet qualitates: unam propriam, alteram vero alterius elementi, sicut in terra frigiditas & ariditas. Ariditas ergo propria est terra qualitas: frigiditas non propria terra, sed aquae, sic & de ceteris. Nam frigiditas propria est aquae qualitas, humiditas vero ab aere illi venit. Sic aeris humiditas propria, ac caliditas ex igne descendit. Similiter & ignis propria est caliditas, sed ariditas terra sumit. Sex igitur qualitatibus syzygia sunt. Quarum quatuor dicuntur immediatae & nexae, non egent medietate, quae conjunguntur. Ignis enim caliditas cum terrena frigiditate conjungitur in siccitate. Rursus aqua humiditas copulatur cum terrena siccitate in frigiditate. Caliditas vero aeris cum frigiditate aquae conjungitur in humiditate: aeris vero humiditas cum ignea siccitate conjungitur in caliditate. Haec sunt quatuor, quae dicuntur immediatae & nexae. Restant duae, quae dicuntur mediatae & dissonae: quia non possunt sibi conjungi sine medio obstante qualitatibus diversitate. Ignis enim calidus & secus cum aqua humida & frigida conjungi non potest sine medio, id est, sine terra. Rursus aer humidus & calidus cum terra, quae frigida est & sicca, conjungi non potest sine medio, id est, aqua, quae locum tenet medietatis, & conjungit utrumque.

^c Nubila pro spissis accipere nubibus, quae semper habent aquas. Inter nubila & nubes hoc interest, quod nubila dicimus spissas & densissimas nubes, nubes vero & spissas & raras.

GLOSSE IN CAPUT IV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: incerti auctoris.

Elementa sibi met sicut natura, sic etiam sibi differunt. Natura elementorum est ipsa qualitas, ut ignis calidus & secus, terra sicca & frigida. Elementa, & elementa, & hylementum dicimus. Elementa quasi elementa, eo quod ex elementis omnia consistunt. Elementa ab elimo, id est, forma, quia inde cuncta sunt formata. Hylementum ab hyle, id est, informi materia, de qua facta sunt omnia in species. Situ, id est, loco vel positione & ordine locorum. Differt, id est, distat. Elementum secundum sistorum, Graecum est, & sonat Latine materies. Hyle enim Graecè, Latine informis materies. Secundum Ambrosium vero Latini nomen est, & derivatur ab eo, quod est elimo, id est, forma: & quod nos elementum dicimus, Graeci στοιχίον.

SCHOLIA IN CAPUT IV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Qui si forte aquis in vase gleba & qualibet terra pars per aquam inferius cadit, quo signo constat terram, aqua esse graviolem, gravior enim sunt, quae naturam aliter deorsum cadunt.

Ignis quoque materialiter accensus. Ignium plura sunt genera, quae hic obiter recensere. Primus est celestis ille lucidus, cuncta fovens, servans ac vivificans. Secundus est, qui luna statim subiectus est usque ad loca nubium non lucens quidem: est enim veluti aer torridus, qualis est in caldariis, prunis ac flamma extinctis, qui quidem non lucet, nisi materiam sortiat, in quam calor vim exerceat: hinc incenduntur sub caelo ignes repentini, quos alii vocant deciduos, alii volantes. Tertius est, quo humanum genus ad varios usus & necessarios utitur: quartus, quem summo artificio natura rebus animalibus pariter in animatum asservit, nihil namque caloris est expertus.

Quae tamen quadam natura propinquitate sibi met ita commiscetur. Elementa mundi, quae loco ac situ conjunguntur, symbola sunt, id est, altera qualitate consentientia, ut aqua & terra frigiditate, cum aqua aer mobilitate ac humiditate, a nubila inervallo discreta sunt, ut aqua ignis intermedio aere.

DE FIRMAMENTO CAPUT V.

Cœlum subtilis a igneque natura, b rotundumque; & à c centro terræ æquis spatiis undique collectum. Unde est & convexum, mediumque quacunq; cernatur, inenarrabili celeritate quotidie circummagi sapientes mundi dixerunt, ita ut rueret, si non d planetarum occurſu moderetur: e argumento siderum nitentes, quæ fixo ſemper curſu circumvolant, f ſeptentrionalibus breviores gyros circa cardinem peragentibus: cujus vertices extremos, circa quos ſphæra cœli volvitur, g polos nuncupant, glaciali rigore tabentes. Horum unus ad ſeptentrionalem plagam conſurgens h Boreas: alter de vexus in Auftros, terræque oppoſitus, auſtralis vocatur, quem interiora Auſtri ſcriptura ſancta nominat.

GLOSSE IN CAPUT V. BEDÆ PRESBYTERI, DE natura rerum: auctore Brideferro Rameſienſi.

- a Non in modum pile rotundum eſt cœlum, ſed à parte polorum in longitudine porrectum.
- b Igneæ naturæ dixit, propter ſidera igneam naturam habentia, quæ in eo collocata ſunt.
- c Quantum ab hoc loco terræ ad cœlum, tantum ex utraque terræ parte ſpatium ad cœlum protenditur, & hoc eſt à centro terræ undique collectum. Nam terra in medio locum obrinet puncti, circa quam cœlum vertitur in modum circini, propterea non amplius, quam mediæ eius videri poteſt, quæ ſemper ſuper terram eſt.
- d Planeta contra mundum ſeruntur, & ideo mundus temperatur & retinetur.
- e Argumentum eſt, quod rei dubiæ facit fidem: & dictum eſt argumentum, quaſi arguere inventum. Argumento ſiderum in cœlo fixarum, volubilitas cœli circa terram à ſapientibus deprehēſa eſt.
- f ſeptentrionalia ſigna breviores habent circulos, ſcilicet propter acutiorem polum, qui ibi eſt, & nunquam occidunt. At ubi cœlum ſpatiatur, & in majorem rotunditatem dilatatur, majores circulos agunt.
- g Polus brevifſima ſtella eſt in vertice ſeptentrionalis circuli, à qua tota illa pars polus vocatur: & ſicut ſidera ſeptentrionalis poli ſemper à nobis videntur, quia ſuper nos ſunt: ita quoque auſtralis poli nunquam nobis apparent, quia ſub terra ſunt.
- h Boreas ſemper à nobis videtur, nec unquam nobis occidit, aut ſub terris vadit. Trahit autem nomen polus, id eſt, ſeptentrionalis borei, à vento boreas dicto, qui eſt ſans à ſeptentrionali parte, qui etiam aquilonarij dicitur.

SCHOLIA IN CAPUT V. BEDÆ PRESBYTERI, De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

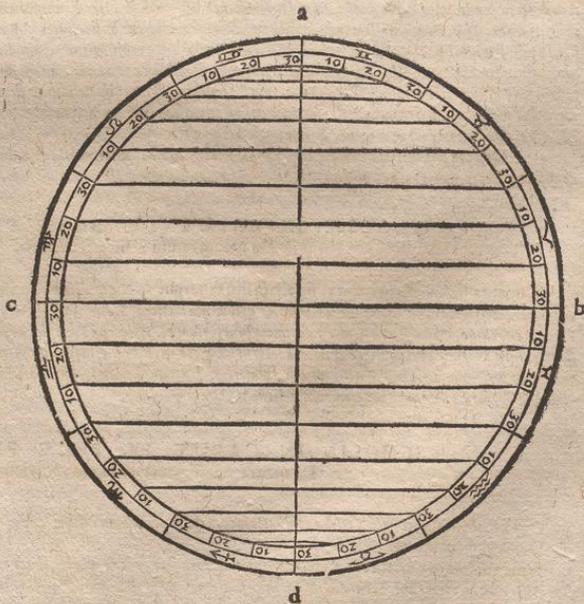
Inenarrabili velocitate quotidie circummagi. Hoc eſt ſpatio viginti quatuor horarum. Celeritas ratio ex partibus cœli deprehendi poteſt: nam ſol totus exoritur brevi temporis momento, atqui vel ericis major eſt toto terrarum ambitu, proinde ex hac collatione animadvertitur nihil ſub cœlo, neq; ventos, neq; avium volatus, neq; miſſilium ſactus tam perniciousè rapi poſſe, ut cum illa incredibili velocitate conſerri queat. Quod a. ex Plinij auctoritate dicitur ſcriptores quamlibet gravifſimi caſurum cœlum, id eſt, motus rationem egreſſurum, qui quadam ſucceſſione partium perſicitur, niſi adverſo curſu planetarum (qui ſic à dextris partibus in ſiniſtras) temperatur: lepidè ſanè dictum eſt magis quam phyſicè.

Septentrionalibus breviores gyros circa cardinem peragentibus.] Ex mundi circumactu unaquæque, nota in cœlo circulum, qui animo tantum concipitur, deſcribit: Mathematici enim ſingulos tranſitus punctorum, ſingulas ajunt eſſicere lineas. Sphæra itaque circumacta ſuper cardine immobili, nota qua ſunt vicina utriuſque cardinis extremitatis, anguſtiores deſcribunt circulum ambitus: quæ vero in medio ſphæra maximos circulos eſſicunt, quod apud Euclidem demonſtratur in converſionibus ſphæra. Sic namque in ſubjecto ſchemate ſphæra a b c d, axi vero, quem circumvertitur a d: circumacta itaq; ſphæra ſuper lineam a d, circuli qui deſcribuntur à partibus ſignorum, quo ſunt viciniores termino, a aut d, eo continuo evadunt anguſtiores, maximum verò omnium u eſt, qui deſcribitur ex b verſus c.

Cujus vertices extremos, quos circa ſphæra cœli volvitur, polos nuncupant.] Extremitates axis Græci πόλεις vocant, Latini vertices, ut apud Cæcæronem in Arato: Alter de cardine vertex, dicitur eſſe polus, & apud Virgilium libro primo Georgicorum:

Hic vertex nobis ſemper ſublimis, at illum ſub pedibus ſtyx æra videt, manesq; profundi.

Dicuntur autem Græcè & Latine à vertendo: quod circa has extremitates cœlum vertatur, puncto ipſo manente immobili, quare aſtra vicina poli anguſtos deſcribunt circulos, veluti in orbe noſtro, Septentrio & Cynosura totis noctibus ſine occaſu circa polum anguſto ambitu ſeruntur, & ſtella ipſa vicina polo, quam polarem vocant in extremitate Cynofura, & brevifſimo circumactu tota nocte in eadem parte cœli ſine ulla inclinatione cernitur.

Glacialj

Glaciali rigore tabentes.] Sol per mediam spheram vertitur: extrema igitur, quia ad hoc nunquam accedit loca, semper frigora occupant.

DE VARIA ALTITUDINE COELI. CAP. VI.

Non autem ita mundus hoc polo excellere se attollit, ut undique cernantur hæc sidera: verum eadem quibusque proximis sublimiora creduntur, eademque demersa longinquis: utique nunc sublimis in dejectu positus videtur hic vertex, sic in illa terræ devexitate transgressis illa se attollunt residentibus, quæ hic excelsa fuerant, opponente se contra medios visus globo terrarum, adeo ut septentriones, quæ nobis à vertice pendunt, in quibusdam Indiæ locis quindecim tantum in anno diebus appareant.

GLOSSÆ IN CAPUT VI. BEDÆ PRESBYTERI, DE

natura rerum: auctore Brideserto Ramesiensi.

a Sidera circa cardinem terrarum vel rotantia, septentrionalia videlicet, id est, arcturi & alia: quia cælum non se in erectam altitudinem elevat, sed parum ascendit in modum cochleæ devexæ: & inde fit, ut sidera, quæ nobis in septentrione positus videntur sublimia, in vicinio austri constituta, propter oppositionem terræ videantur humilia.

b Globo terrarum dicto, quia terra spheroides, id est, rotunda est.

SCHOLIA IN CAPUT VI. BEDÆ PRESBYTERI, DE

natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Non autem ita mundus.] Poli altitudo non in omnibus regionibus eadem permanet: nam ex quolibet loco versus septentrionem digressus sexaginta stadia, polus septentrionalis una parte (quales sunt in circulo maximo CCCLX.) sublimior fit: si vero ad austrum vergat hoc, idem polus una parte per totidem stadia fit humilior, & quantum unus polorum sit sublimior, tantum alter ex adverso sub terra fit humilior: evenit igitur ut sidera, quæ sub hoc celo nobis totis noctibus cernuntur, transgressis ad austrum aliqua noctis parte non cernantur, veluti Iyra Orphei in Germania non occidit: verum in Italia plerisque horis locis duabus sub horizonte occultatur, priusquam emergat.

In quibusdam Indiæ locis XV. tantum in anno diebus appareant.] Similia sunt, quæ habet Plinius de luna effluxionibus in Taprobana & alia pleræque, quæ Beda in hoc opere pro confesso habet: verum si hæc ad certam spheram & circini, cuius ratio indubitata est, descriptionem accommodentur, hoc certe de septentrionibus consistere nequit: sed hæc isto loco discutere non putavimus esse opportunum.

DE COELO SUPERIORE. CAP. VII.

Cœlum a superioris circuli proprio discretum termino, & aequalibus undique spatiis collocatum, virtutes continet angelicas: quæ ad nos exeuntes, aetherea sibi corpora sumunt, ut possint hominibus etiam in edendo simulari, eademque ibi reversa deponunt. *d* Hoc Deus aquis glacialibus temperavit, ne inferiora succenderet elementa. De hinc inferius cœlum non uniformi, sed multiplici motu solidavit, nuncupans illud firmamentum, propter sustentationem superiorum aquarum.

GLOSSÆ IN CAPUT VII. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Brideserto Ramesiensi.

a Primum cœlum est ab usque ad lunam, quod est aer: secundam à luna usque ad firmamentum, quod est aethereum: tertium & quartum à firmamento usque ad infinitum, quod est superius cœlum. In his tamen septem sunt spacia circa æquinoctium, quia procul sunt ipsa loca à polo, & ideo ibi non semper, ut hic nobiscum, sed aliquando apparent.

b Sicut firmamentum aequali spacio à terra undique elongatur, ita illud superius cœlum, ubi angeli sunt, ab inferiori aequaliter distat.

c Angelica virtus ad nos destinata, quia subtilitas ejus carnalibus non potest videri aspectibus: corpus sibi assumit aethereum, nec solum aethereum, sed etiam æreum. Demones vero ex isto ære corpus assument.

d Contra Augustinum loquitur. Augustinus enim dicit, quatuor elementa fieri intra firmamentum, & aqua semper juxta terram locum suum tenet, ignis vero superiorem locum possidet. Ergo quæ ratione cogimur dicere glaciales aquas fieri super firmamentum, cum nulla terra ibi sit, & est superior illo locus, ubi solus ignis est? Ita ergo intelligitur, quod dicitur aqua, quæ super cœlos sunt, Angelos significare.

e Hæc igitur ratione colligunt illud superius cœlum igneum esse, quia ignis superiorem locum in omnibus creaturis possidet. Si ergo illud cœlum superius est, necesse est ut igneum fiat.

f Non uniformi dicit: quia non convertuntur specie ejus in una parte, sed in diversis partibus. Nam firmamentum in dexteram partem ab oriente ad occidentem semper volvitur, contra quod sol semper in partem sinistram ad orientem volvitur, sicut planeta reliquæ: diverso tamen modo curvas suos peragunt, quorum multiplici motu solidatur firmamentum, ne nimia celeritate sui secundum philosophos labatur. Firmamentum non propter stationem, sed propter firmitatem, aut propter intransgressibilem terminum superiorum & inferiorum aquarum vocatum intelligere debemus.

DE AQUIS COELESTIBUS CAP. VIII.

Quas super firmamentum positas, cœlis quidem spiritualibus humiliores, sed tamen omni creatura corporali superiores, quidam ad inundationem diluvii servatas, alii vero rectius ad ignem fidereum temperandum suspensas affirmant.

GLOSSÆ IN CAPUT VIII. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Brideserto Ramesiensi.

a Firmamentum in crystalli modum ex aquis congelatis factum est. Est tamen igneæ qualitatis propter sidera in se collocata, quæ ignea sunt. Sicut terrarum ponderibus & aer & aqua cedunt, ut ad terram perveniant; sic aquarum ponderibus & ipse aer cedit, ut vel

ad ter-

ad terram vel ad aquam perveniat. Aëris quoque particulam si quis in spatii illis sublimibus cæli posset demittere, pondere suo caderet, donec ad aëris subter spacia perveniret. Huiusmodi argumentis colligunt philosophi aquas super æthereum cælum esse non posse, quibus ita respondetur: Si potest aqua, sicut videmus, ad tantas guttarum minutias pervenire, ut super istum aërem vaporiter feratur, quæ natura levior est aquis, cur non potest & super illud levius cælum minoribus guttis, & levioribus ferri vaporibus? Quomodo autem & qualeslibet aqua ibi sint, esse eas, ibi minime dubitamus. Major est quippe scripturæ sanctæ auctoritas, quam omnis humani ingenii capacitas.

^b Sidera tam igne natura sunt, ut consumerentur, nisi ab aquis temperarentur. Sicut consumeretur ista terra igne solis, nisi aqua interius & exterius fuisset in ea: sic consumeretur firmamentum eodem igne salis, & igne figuram, quæ in eo sunt, nisi haberet aquas super se.

GLOSSÆ IN CAPUT VIII. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: incerti auctoris.

Aquas super firmamentum positas, cælis quidem spiritualibus humiliores.] De aquis, quæ super cælos sunt, hæc est beati Ambrosii sententia: Aquas super cælos sapientes mundi ajunt esse non posse, dicentes ignem esse cælum, nec posse concitari cum eo naturam aquarum: addunt quoque dicentes, rotundum ac volubilem atq; ardentem esse orbem cæli, & in illo volubili circuitu aquas stare nequaquam posse. Nam necesse est, ut desistant & labentur, cum de superioribus ad inferiora orbis ille detorqueatur: ac per hoc nequaquam eas stare posse ajunt, cum axis cæli concito se motu torquens eas volvendo effunderet. Sed hi tandem insani desinant, atq; consusi cognoscant: quia qui cæca potuit creare ex nihilo, potuit & illam aquarum naturam ætherei soliditate stabilire in cælo. Nam cum & ipsi dicant, volui cæli orbem, stellis ardentibus refrigerentem: nonne divine providentiæ profexit, ut intra orbem cæli, & supra orbem redundaret aqua, quæ illa ferventis axis incendiis temperaret?

SCHOLIA IN CAPUT VIII. BEDÆ PRESBYTERI, DE

natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Alii vero rectius ad ignem siderum temperandum.] Vide Isidorum Hispalensem episcopum in libro De natura rerum, ubi harum aquarum meminit. Nata est opinio disputatio hæc ex cantico trium puerorum: Benedictæ aqua, quæ super cælos sunt. Datum est hinc negotium doctis indagandi harum aquarum qualitatem.

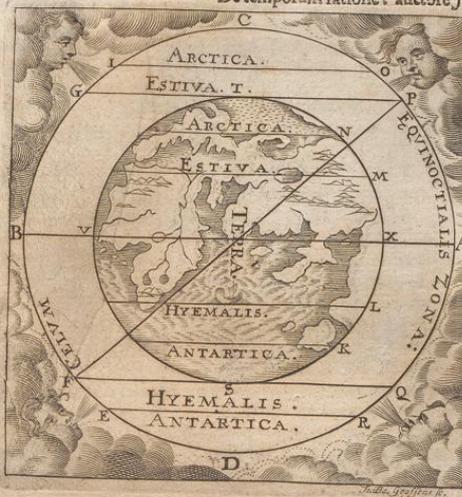
DE CIRCULIS MUNDI. CAP. IX

Quinque a circulis mundus dividitur, quorum distinctionibus quædam partes temperie sua incoluntur, quædam immanitate frigoris aut caloris existunt inhabitabiles. Primus est septentrionalis, frigore inhabitabilis, cuius b sidera nobis nunquam occidunt. Secundus est solstitialis, à parte signiferi c excellentissima, nobis ad septentrionalem plagam versus temperatus, habitabilis. Tertius d æquinoctialis, medio ambitu signiferi orbis incedens, torridus, e inhabitabilis. Quartus f brumalis, à parte humilima signiferi ad austrinum polum versus, temperatus, habitabilis. Quintus g australis, circa verticem austrinum, qui terra tegitur, frigore inhabitabilis. Tres autem medii circuli h inæqualitates temporum distinguunt, cum sol hunc solstitio, illum æquinoctio, tertium bruma teneat. Extremi enim semper sole carent. Unde & à i Thyle insula unius diei navigatione ad aquilonem mare congelatum invenitur.

GLOSSÆ IN CAPUT IX. BEDÆ PRESBYTERI,

De rerum natura: auctore Brideseo Ramefensi.

- a Circuli de quibus hic loquitur, sicut terram, sic etiam cælum continent.
- b Non mirum quod sidera, quæ super nos sunt, nunquam nobis occidunt: quia cum sint eorum circuli brevissimi, eo quod in angustiore cæli parte sunt positi, eos ex omni parte videmus scilicet oriendo & occidendo.
- c Cancer & capricornus tropici, id est, convertibilia signa vocantur: ex quibus cancer excellentissima pars signiferi est. Convertibilia autem dicuntur, quia convertitur sol vel superius, vel inferius. Est vero ejus domicilium in cancro, XV. Calend. Julii, quando ipse solstitialem circulum percurrens facit solstitium XII. Calendarum suprascripti mensis: in capricorno vero XV. Cal. Ian. moratur, quando brumalem cursum explet, XII. Calend. ipsius mensis aliud facit solstitium, à quo superiores repetit cursum. Solstitium autem dictum quasi solis statium: non quia ibi sol stet, sed quia ibi finit cursum suum.
- d Æquinoctialis circulus ideo vocatur, quoniam dum per eum sol transit, semper sit æquinoctium. Mense quidem septembri XII. Cal. Octob. in signo libra: mense vero Martio XII. Cal. Aprilis, in signo arietis. Sive æquinoctialis dicitur, eo quod ibi sit nox & dies æquali omni mundo. Dum enim oritur sol in medio mundo, omnes vident similiter dum occidit: non si, quando ad nos venit, vel quando ad australes vadit, tunc enim variantur dies noctesq;.
- e Quia per totum illum circulum & per medium illius sol discurret, ideo nimio calore est inhabitabilis: in superiori autem circulo solstitiali tam dicto, sol neque per medium, neque per totum currit, sed ex una parte tantummodo illum tangit, atque ideo temperatus est.
- f Brumalis dicitur à brevitate dierum, vel ab remeatu solis. Quantum enim ad nos pertinet, breve spacium est ab ortu hyemalis diei usque ad occasum. Bruma autem Græcè, edacitas Latine: maxime enim in hyeme conjungunt homines, quæ quid laboratum est.
- g Quintus australis circulus dicitur à vento, qui inde fiat. Sicut autem notissimum signum est septentrio in septentrionali, sic canopus in australi: & sic ut nobis polus nunquam occidit, sic nec Aegyptii canopus.
- h Inæqualitate temporum dicitur, quia aliud est calidum, aliud frigidum: aliud habet longos dies, aliud breves, vel ideo, quia quando in solstitiali circulo est, dies longi, noctesq; breves sunt: quando autem in æquinoctiali, dies & noctes penè equalis: sicut in duodecimo Calendarum Aprilium, & in duodecimo Calendarum Octobrium, in his enim sunt æquinoctia. Quando autem in brumali circulo noctes longæ, & dies breves sunt, eo quod longè à nobis sit sol: quod fit XII. Calend. Ian. ibi enim est brumale solstitium.
- i A Britanna usque ad Thyle novissimam omnium insularum, novem dierum iter habetur, à qua unius diei navigatione ad mare congelatum pervenitur. Hæc insula habitatores dicit Plinius hyemi lacte vesci, æstate verd inter sua pecora herbas ore carpere.

SCHOLIA IN CAPUT IX. BEDÆ PRESBYTERI,
De temporum ratione: auctore Joanne Noviomago.

Quinque circulis mundus dividitur.] Agitur hoc capite de circulis parallelis, quorum intervalla distinguuntur in celo ac terra quinque zone, quarum passim scriptores meminerunt. Sunt verò paralleli circuli, qui mundi circumactu describuntur: nam alii sunt in celo non paralleli, ut horizon meridianus, coluri, quos motus celi non efficit. Parallelorum itaque, seu equidistantium circulorum tres sunt, qui describuntur à sole. Equinoctialis, quem sol describit bis in anno, mense Martio ac Decembri, in primis partibus Virginis & libra: estque hic circulus equidistantium omnium maximus, ducitur enim per medium sphaerae. Reliqui duo Tropici dicuntur, Graeci τρονικῶς vocant: horum unus describitur die solstitiali, sole existente in prima parte cancri, alter die brumali, dum sol primam partem capricorni ingressus est. Hi duo solis limites sunt, extra quos ad extrema mundi longius non progreditur: duo reliqui sunt, quorum hic continet astra semper apparentia, ille perpetuo sub horizonte demersa habet. Verum hi duo postremi hoc à superioribus differunt, quod horum magnitudo non in qualibet regione est aequalis: abeuntibus enim ad septentriones continentia sunt majora, ut in Graecia describitur à pede posteriore ursum majorem, at in Germania à stella, quae in Lyræ maxime luminaria.

6, sit autem in subiecto scheme a b c d, sphaera & ejus axis a b: conversa igitur sphaera super axe a b, in media sphaera describitur parallelus ex c, versus d, equinoctialis, deinde ab m, versus n, tropicus aestivalis: ab k versus l, tropicus alter, scilicet Capricorni, deinde ab e, versus f, circulus antarcticus sive a continens, nunquam suo nostrum conspectum venientia: postremò ex g, versus i, continens non occumbens à sphaera arcticus. Spacium verò comprehensum inter lineam m k, ac rursum inter lineam n l, per quod transversa ducitur lineam l, arida zona est: nam huic casu quod in terra est subiectum, vehementia caloris solis agrè habitatur. Similiter extreme partes, videlicet g i, & e f, inhabitabiles ex figure: ad has namque partes radii solis non penetrant: praeter has duo sunt habitabiles, quarum una nostrè est, videlicet g m n, reliqua antarcticorum scilicet, k l e f.

DE PLAGIS MUNDI, CAPUT X.

CLimata, id est, plagae mundi sunt quatuor. Orientalis ab exortu solstitiali ad brumalem: Australis inde ad occasum brumalem: Occidentalis ex hinc usque ad solstitialem. Porro septentrionalis ab occasu solstitiali usque ad ortum ejusdem partis continget. Ex quibus orientalem & occidentalem januas caeli nominant. Hæc in medio tantum repositis habentur æqualia. Nam tuo aequilone degentibus brumalis dies brevior, & solstitialis prolixior ortum occasumque dilatans, alias plagas angustat. Item apud australes à utraque præfata dies moderatior, supradictam diversitatem immutat, licet ubique solstitiali exortui, brumalis occasus ex eadem linea respondeat. Nam & cunctis exortibus solis eodem modo potest temperat mensis congruit occasus.

GLOSSE IN CAPUT X. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Bridesefero Ramefienti.

a Orientem ideo januam caeli vocant, quia in ea parte caelum aperiri videtur, oriente mane sole. Hinc Virgilius: Panitur in ærea domus omniparentis Olympi.

Occidentem verò ideo, quia in ea plaga quodammodo à mundo fit ejus exitus, & intra caeli secreta recepto. Vel ideo janua caeli dicitur, quia ibi oriuntur omnia signa, & per occidentem vadunt. Ab australi verò parte vel septentrionali, nullum signum oritur nec occidit: & ideo non janua, sed latera caeli dicuntur.

b In Jerusalem, quae est in Iudaea civitate, vel in Asia constituta, penè tantundem diei est tempore aëstatis, quantum & hyemis: quia cum sint circa æquilibrium, id est, mediocritatem terra, non ortus apud illos dilatatur, nec occasus.

c Ortum suum dilatat solstitialis dies ab ortu brumali usque ad ortum solstitialem. Similiter occasum dilatat ab occasu brumali, usque ad occasum solstitialem, & hoc apud nos fit, qui in septentrione sumus, circa quos & oriens & occidentes sol apparet, sed alias plagas angustat: hoc est, australem & septentrionalem. Nam quando nobis sol æstate media oritur, non statim videtur ab illis, qui in meritate sunt, usquequo superiores sui circuli partes petat. Similiter cum occidit, non ab illis videtur: quia à septentrione nobis ubi occidit, longè illi sunt. Septentrionalem plagam similiter angustat, quia ortus circissimus, & occasus tradidit eam tenet: & quo occidit modo in septentrione, eo etiam propè & oritur. Denique apud Britanniam in insulam septentrionalem, decem & octo dies sunt continui, singulis quoque totidem noctes sunt illi sine die. Sic enim nobis videtur ortus & occasus solstitialis, qui & aëstivalis diei, ut in septentrionali sunt tantum, atque ideo angustam partem cernimus ibi inter occasum & ortum. Ab ortu autem aëstivalis diei usque ad brumalem ortum magni spatium videmus, iterum ortus brumalis diei & occasus in australi tantum parte cernuntur, & ideo angustat. parvum enim spatium ibi est. Item à brumali occasu usque ad aëstivalem occasum magni spatium cernitur esse. & ideo dixit: Ortum occasumque dilatans, & reliqua. Itaque brumalis etiam dies solstitiali dilatatur ortum, quia tardè oritur, & tres plagas continet ipsa nox. Similiter dilatatur occasum, quia tunc occidit in eadem plaga, in qua oritur.

d Nam quod nobis longum est, illis breve est: & quod nobis breve est, illis longum est. Aëstivales enim dies nobis sunt longi, brumales verò breves. Contra, aëstivales dies illis sunt breves, brumales verò longi: quamvis non eodem modo. Non enim sic abbreviatur illis nox, sicut nobis illorum brumalis, atque ideo dixit: Moderatior. Sed hæc, quamvis circulorum ratione fiat, divina tamen dispositione fieri creduntur. Neque enim australes suffere possent ardorem solis, penè semper sibi vicinum, si tam longi dies apud illos essent, quantum apud nos sunt: nam etiam terra exurere tur.

^e Non dicit solem occasum brumalem habere, quando solstitiali parte oritur: quia nec unquam hoc contingit, sed mensium transacto spacio in hunc occasum labitur, ad quem linea à solstitiali parte deducta pervenit. Ergo quod dicit: Licet ubique solstitiali exortus brumalis occasus ex eadem linea respondeat, tale est ac si diceret: Quamvis habeamus varietatem in longitudine dierum & noctium, non habemus tamen in lineis. Nam semper ortus solstitialis in una linea est, & occasus brumalis.

^f Sol namque per sex menses ascendit, per alios sex retrogradiens per eandem lineam, in occasum recurrit. Illud igitur signum, quod hodie occidit, post sex menses erit in ortu. Verbi gratia: Si cancer est hodie mane in ortu, post sex in initio noctis erit in occasu, & capricornus mane erit in ortu.

SCHOLIA IN CAP. X. BEDÆ PRESBYTERI,
De temporum ratione: auctore Joanne Noviomago.

Climata, id est, plagæ mundi sunt quatuor.] Climata pro plagis improprie accipiunt. Climata namq[ue] in agris significat, quod quoquoque sum patet lxx. pedes, in mundo autem climata sunt spacia terrarum, qua distinguntur duo paralleli distantes dimidiatis partibus horarum: huiusmodi spacia terrarum globus est divisus ab æquinoctiali, sub quo dies longissima non est major duodecim horis, usq[ue] ad eum locum, ubi dies solstitialis continet horas æquinoctiales XVI. cum igitur climata distent horarum semisibus, sic ut climata sint octo. Plaga autem est finitior per quatuor limites divisa, unaque libet ejus pars, sic enim à Plinio accipiuntur, alii vocant cæli carlines. Astrologi centra, & angulos vulgo appellamus: sunt autem ex his meridies & septentrio stabiles, ortus vero & occasus, quia sol propter flexum significari non semper ex eodem loco exoritur, variant: fecerunt itaque studiosi exortus tres, & totidem occasus, unum scilicet, ex quo sol oritur, dum primam partem cancri est ingressus, quod fit die solstitiali, estq[ue] hic propè septentrionem: alius unde oritur sol brumalis sub nonas Decembres, qui est iuxta meridiem. Inter hos medius est, unde oritur diebus æquinoctialibus sole existente in primis partibus arietis & libra: hic exortus verus est, similiter in occidua parte cæli totidem sunt occasus, quorum latitudo versus septentrionem proficiscenti crescit, versus meridiem verò decrescit: quemadmodum ex sphaeris manifestum est.

Ex quibus orientalem & occidentalem.] Quemadmodum enim mundus ab exortu aperitur, sic ab occasu clauditur, quapropter utraq[ue] pars janua est. In sacris quoque sic huiusmodi janua mentio, ut Psalmo 77. Januas cæli aperuisse dicitur.

DE STELLIS. CAPUT XI.

STella * lumen à sole mutuantes, cum mundo verti, utpote in uno loco fixæ, & non flante mundo vagæ ferri videntur, exceptis iis, quæ planeta, id est, errantes vocantur: easque diei adventu celari: nec unquam cælo deciderent, fulgor^b plenilunii & solis probat deliquium. Quamvis videamus^c igniculos ex æthere lapsos portari ventis, vapores lumen sideris imitari, truncibus cito coorientibus ventis. ^d Sidera autem alia sunt in liquorem soluti humoris secunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in nives, aut glaciati in grandines. Alia flatus teporis, alia vaporis, alia rosæ, alia frigoris. Nec solum errantia, ut Saturnus, cuius transitus imbriferi sunt, sed & quædam fixa polo, cum errantibus fuerint accessu vel radiis impulsa: ut^e sicula in fronte tauri, quas ob id Græci pluvio nomine hyadas appellant, ^f canis & ^g luvæ sponte quædam, hacti que temporibus, ut^h hædorum exortus & ^h arcturi, qui per Idus Septembres cum procellosa grandine surgit, & ⁱ nimbus Orion, & ^k canicula, quæ nimirum fervens, XV. Calendas Augustas emægit.

GLOSSÆ IN CAP. XII. BEDÆ PRESBYTERI,
De temporum ratione: auctore Brideforto Ramefensi.

^a Stella omnes & luna à sole lumen accipiunt. Licet enim ignea sint natura, & ex eadem luce factæ sint, qua sol: tamen quia tenuis & subtilis eorum ignis est, non tanta virtutis sunt, ut perfectè possint sine sole lucere. Illuminantur itaque radiis solis, qui majoris potestatis ignem habet. Exhibetur hoc autem in figura Christi & sanctorum ejus: qui quod virtutis habent, ab ipso accipiunt. Stella quoq[ue] secundum mysticum intellectum sancti viri intelliguntur, de quibus dictum est: Qui numerat multitudine stellarum. Sicut autem omnes stellæ à sole illuminantur, ita sancti à Christo gloria cælestis regni clarificantur. Et sicut præ fulgore solis & vi maxima luminis ejus obtunduntur: ita & splendor sanctorum in comparatione gloria sanctorum Christi quodammodo obscuratur. Et quemadmodum stellæ sibi differunt claritate: ita differunt iustorum meritorum discretione.

^b Plenilunium Græcè τριπέδιον dicitur, quod est in luna XV. cuius fulgore circumpositæ sibi stellæ obscurantur. Simili etiam ratione probatur, solem in die ipsas stellæ obscurare: & hoc tunc maxime manifestatur, quando fit eclipis solis, qui etiam si mediis die fiat, videntur stellæ in cælo. Ad superiora hoc pertinet loca, ubi dicitur stellæ fixæ esse in firmamento.

^c Quamvis igniculos ex æthere videamus labi, quod vulgus videns putat cadere stellæ à firmamento: sed non ita fit, sed dum ventus aera pervolat, ætherem etiam tangit, & inde scintillas in modum stellarum radiantes secum auferat.

^d Stellæ & sidera inter se differunt. Nam stella est qualibet singulari, à stando dicta, quia semper in cælo fixa stat: sidera verò sunt stellæ plurimus factæ, ut hyades & pleiades. Astra autem stellæ sunt grandes, ut orion, bootes. Sed hæc nomina scriptores confundunt, dum & astra pro stellis, & stellæ pro sideribus ponunt.

^e Sicula stella dicta, quasi sub oculis: sunt enim in fronte tauri: vel à succo, quod succum ministrant. Vnde & hyadæ Græcè, id est, aquatica appellantur. Græcè enim ὕδωρ, aqua dicitur. Vel hyadæ dicuntur, ὕδωρ τῶν ὄνων, id est, à succo. Hæc alio nomine Vergilia dicuntur, quod verno tempore oriuntur.

^f Hactenus de planetis & de significis signis, per quæ planeta currunt: nunc autem de signis, per quæ non currunt planeta dicit: atq[ue] ideo sua sponte dicit, vel nullo planetarum eogente.

^g Hæduli in signo agitatoris sunt, quando oriuntur. Agitator autem vel auriga ipse est Erichthonius, signum est aquilonale, in cuius dorso est una stella, quæ vocatur capra, & duos hædos ante se agit, de quo ortu vel quibus nunc loquitur. Vnumquodque enim signum quatuor ortus habet, id est, matutinum, meridianum, vespertinum, & medianoclitum. Ex quibus duo pleni sunt, matutinum videlicet & vespertinum. Sed modo de matutino ortu loquitur. Cum enim sol oritur ab oriente mane, & ex illius latere oriuntur ista, tunc pluvia vel grandis & cætera sunt.

^h Non dicit de illo arcturo, qui quotidie cernitur. Arcturus stella est in præcordiis Bootis. Signum Bootis est, quod Græcè ἀρκτοφύλαξ, id est, custos planetarum dicitur: nam Græcè φύλαξ, custos Latine.

ⁱ Hucusq[ue] dixit de signis, quæ sunt à septentrionali parte significari: nunc autem de illis, quæ in australi parte sunt.

^k Canticula est stella in ore canis, quæ mense Iulio oriens, XV. Cal. Aug. nimio calore morbos excitat, & tempestates: quæ alio nomine vocatur lingua Syrii, id est, canis. Vnde & illi dies caniculares dicuntur.

SCHOLIA IN CAPUT XI. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Stellæ lumen à sole mutantes.] Plinius junior de Lâudibus Solis: Hic suum lumen ceteris quoque syderibus fecerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuisse in uno eo video.

Exceptiis, quæ planeta: id est, errantes vocantur.] Errantes non dicuntur, quod quiescentibus orbibus, in quibus sunt, vagi dissolutique vagentur, seu quod non stabiles cursus, neque spæria certis intervallis desinentis, sed quod inter se & cum illis intrantibus non paria locorum interstitia custodiant, cum quod juxta signiferi inclinationem modo humiles sint, aliàs sublari ad verticem mundi.

Quamvis videamus igniculos ex æthere lapidos.] Sub cælo ac suprâ nubes ignes quidam ex motu repentini sunt, quorum alii ad terram trunduntur, alii in diversum directo motu aguntur, quos quidam volentia sydera appellant.

Sydera autem alia sunt in liquorem soluti humoris fecunda.] Hæc ad planetarum ac stellarum fixarum significaciones atque effectiones pertinent, de quibus vide Pontanum lib. 3. de rebus cælestibus.

Ut fucula in fronte tauri.] Hæc stellæ imperitè Romani fucula vocavere, quasi Græcè dicantur δάδης δρό τῶν τῶν, hoc est, per diminutionem à στῆν, & non potius δρό τῶν δῶν, id est, à pluendo: vide Aulum Gellum in noctibus Atticis.

Ut heciorum exortus & arcturi.] Exortum intelliges heliacum, id est, dum à sole recedunt. Sunt autem hodiè in humeris Heniochi. Arcturus Septentriones proximè sequitur: de significacionibus vide primum Georgicon.

Nimbosus Orion & canicula.] Orion tempus sum sydus est occumbens & oriens, est enim stellarum magnitudine ac multitudine maximum: vide Aristotelem lib. 2. part. 1. cap. 10. Canticula stellæ est fixarum omnium maxima in ore canis majoris, quam Græci vocant κείεον à siticitate, alii Canticula volunt significari canem minorem, quem Græci vocant ἀπορροία, Cicero vèrè in Arato, Antecanis ἀπορροία Grajo qui nomine fertur.

DE CURSÙ PLANETARUM, CAPUT XII.

Inter cælum terrasque septem sydera pendunt, certis discreta spatiis, quæ vocantur errantia, contrarium mûndo agentia cursum, id est, lævum, illo semper in dextra præcipiti. Et quamvis assidua conversione immensæ celeritatis attollantur ab eo, rapianturque in occasus, adverso tamen ire motu per suos quæque passus advertuntur: nunc inferiùs, nunc superiùs propter obliquitatem signiferi vagantia. Radii autem solis præpedita, anomala, vel retrograda, vel stationaria sunt.

GLOSSÆ IN CAPUT XII. BEDÆ PRESBYTERI,

De rerum natura: auctore Brediferto Rametensi.

a Pythagoras sagacissimus Græcorum Philosophus spærium, quo distat cælum à terra, Geometricè à mensurâ collegit, dicens à terrâ ad lunam spæcium esse CXXV. stadiorum: à luna ad solem duplum, inde ad firmamentum triplum. Quæ etiam spæcia musicis vocabulis appellavit: à terra ad lunam dicens tonum, inde ad Mercurium semitonium: à Iove ad Saturnum semitonium: à Saturno ad firmamentum tria semitonia. Simul omnes toni sex sunt, quibus diapason harmonia perficitur. Tonus igitur habet miliaria XV. DC. XXV. Semitonium vèrò habet miliaria VII. DCCCXII. & semissem. A luna ad solem sunt toni duo, id est, miliaria XXX. & I. CCL. Inde ad Saturnum toni sunt duo, id est, milia toridem: inde ad signiferum toni duo, & semissem, id est, XXXIX. LXII. & semissem. Sunt in summa, quæ continentur in his septem tonis, stadia DCCCLXXV. id est, miliaria CIX. CCC. LXXV.

b Cælum in dextrum ab oriente in occidentem stetit, planeta vèrò è regione ab occidente in orientem in lævum volvuntur: quamvis agilitas cælestis spæria tantæ sit, ut cursum præpeditat planetarum, illasque cursu suo rapiat, atque ideo videntur nobis currere ad occidentem, cum tamen semper ferantur ad orientem. Nam nunquam cursum suum amittunt, sicut ad cursum cælestis spæria videntur ferri. Illud autem, quod dicit planetas in lævum ferri, & mundum in dexteram, parè intelligitur. Primum enim sic: Cum homo convertit faciem suam ad solis occasum, sinistra pars illius de australi parte erit, contra quam omnes planetæ currunt ab occasu ad ortum. Vel etiam terra, quæ vocatur mundus, sic fingitur sicut homo supinus, cujus caput ad orientem est, pedes vèrò ad occasum. Contra cujus sinistram manum omnes planetæ currunt, vel etiam omne, quod contrarium est, lævum dicitur. Quia ergo contra mundum currunt, ideo in lævum currere dicuntur.

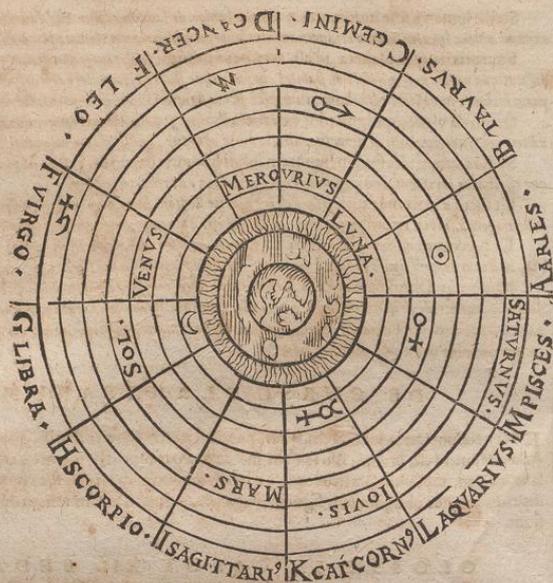
c Tantæ virtus est solis, ut radii illius reliqua errantia sydera percussa modo stant anomala, modo retrograda, modo autem stationaria, id est, nunc inæqualiter currunt, nunc retrò aguntur, nunc vèrò in loco uno consistunt. Anomala autem dicuntur, quia tunc non possunt currere propter solem. Nam non dimittit eam radius solis per rectam iter in latitudine signiferi currere. Retrograda dicuntur, quando retrò trahit ea radius solis. Verbi gratia: Si videris aliquam planetam ante solem fieri, cogit eam radius solis, ut post solem cernatur. Stationaria vèrò, quando radius solis ea in altum jactat. Nos enim, qui sumus in terra, quando aliquam planetam sursum ire cernimus, videtur nobis stare quasi in uno loco, cum ipsa non stet, sed sursum ascendat. Et hoc maxime in illis tribus fit, quæ sunt super solem, id est, in Saturno, in Iove & Marte.

SCHOLIA IN CAPUT XII. BEDÆ PRESBYTERI,
De rerum natura : auctore Joanne Noviomago.

Contrarium mundo agentia cursum, id est, laevum] Quae sint in caelo dextra & sinistra partes, copiose disputatur ab Aristotele libro 2. de caelo. Astrologi autem dextra rejiciunt ad occasum, laeva ad exortum: vertunt namque pectus ad meridiem, ubi stellarum motus, quas illa professio observat, celerissimus est, ad hunc modum planete à dextris ad sinistra progrediuntur, qui motus est secundum naturam: facile autem est hunc motum oculis deprehendere primam in luna. Noretur quippe qualibet nocte luna in caelo, & proxima illi stella quae piam fixa, postredie verò magno inter alio caeli luna eam stellam antevertisse et arum fieri. Porro quis ordo sit planetarum, & quomodo signiferum ambiant, videatur ex subiecto si benate.

Sic Zodiacus circulus, cui descripta sunt A B C, &c. usque ad M duodecimo loco positum. Sub hoc circulo septem inferiora sidera perpetuo motu, inaequali tamen ac dispartiti inter se volvantur, ocyore quidem ambitu, quae sunt centro viciniora, de quo dicetur capite sequenti.

DE ORDINE EORUM CAPUT XIII.

Summum planetarum a Saturni sidus est, natura gelidum xxx. annis signiferum peragens. Deinde b Jovis, temperatum annis xii. Tertium c Martis fervidum, annis ii. Medius Sol, d cccxv. diebus, & e quadrante. Infra Solem f Venus, quae & lucifer & vesper, cccxviii. diebus à sole nunquam afflens partibus g sex & quadraginta longius. Proximum illi h Mercurii sidus, novem diebus ocyore ambitu, modò ante solis exortum, modò post occasum splendens, nunquam ab eo xxii. partibus remotior. Novissima luna xxvii. diebus, & tertia diei parte signiferum conficiens, dein morata in i coitu solis, biduo non comparere in caelo, Saturni sidus & Martis cum plurimum diebus clix. Jovis xxxvi. aut cum minimum denis detractis diebus, Veneris lxxviii. aut cum minimum lxi. Mercurii xliii. aut cum plurimum xviii. k Occultantur verò meantes cum sole in partibus nunquam amplius undenis: interdum & à septenis partibus erumpunt.

GLOSSÆ IN CAPUT XIII. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum : auctore Bridefero Ramefensi.

a Saturni sidus superiore locum tenet omnibus planetis. Dicitur autem Saturnus à *saturitate*, ed quiddam Italiam tempore famis suis opibus aluerat. Nam secundum fabulam à filio regno pulsus venit ad Italiam, & à lano rege Italia susceptus est, eique usum frumentum ostendit. Vel Saturnus appellatus est, quod saturaretur annis. Ex se enim natos comedisse fingitur solitus: quia consumit etas temporum spatia, annisque praeteritis insaturabiliter expletur. Cujus sidus, videlicet Saturni, xxx. annis peragit cursum suum: non quod reliqui planetis tardior sit, sed quia vicinior est firmamento, ideo cunctis latiore circulum peragens, plus ad eum explendum moratur. Naturae autem est gelidum, id est frigidum, propter aquas supercaelestes, quibus vicinus est. Vnde & senex depingitur, vel quia est inter firmamenti temperamentum & calorem aetheris sicut luna ab aere frigiditatem habet, ab aethere calorem.

b Iovis stella temperatur frigore Saturni supra se posita & calore Martis infra se constituta. Hic autem vel nominativus, vel genitivus. Eius autem nominativus est Iupiter: dicitur Iupiter quasi juvens pater, hoc est, omnibus praestans, vel quasi iubarum pater, quae sunt comae vel radii soli vel Iupiter, quasi Zeros pater, id est, pater ignis. Nam ignis apud Graecos zetos, vel πῦρ dicitur.

c Mars dicitur quasi mors, Deus belli quia est effector mortuum. Vnde & apud Graecos ares, id est, virtus appellatur.

d Medius sol dicitur esse, quia in medio planetarum est, aeres supra se, & ares infra se habens planetas. Dicitur autem sol, ed quiddam exortus solis luceat, obscuratus omnibus sideribus. Et quia medius est in planetis, Mese vocatur à chorda, quae similiter media in lyra Mese vocatur.

e Quadrans est quarta pars uniuscuiusque rei, Dies ergo cum sua nocte viginti quatuor horis constat, cuius quadrans, id est, quarta pars sextae horae sunt: quod vero remanet, sublato quadrante, dicitur dodrans, & est compositum. Nam dodrans dicitur quasi dempto quadrante.

f Venus media nocte dicitur à venustate sui luminis, quae lucifer mane vocatur: quia lucem fert ante solis ortum: vesper verò dicitur, quia vesperè apparet post solis occasum. Habet ergo hoc proprium Venus, quoddam sola stellarum umbram mittit.

g Hoc quod dicit Venem nunquam abesse partibus sex, & quadraginta longius: sciendum quoddam pars dicitur hoc loco, quantum sol in die de quolibet signo excurrit. Ergo ante quadraginta & sex dies potest venire sol ad locum illum signi, in quo Venus modò est, sed nunquam potest Venus tantum antere solem, ut non post quadraginta & sex dies veniat contra illum locum sol, unde Venus modò egressa est. Nam Venus solem antecedit, ut pote infra illum circulum suum tenens angustiore. Verigratia, si modò sit sol in ariete, Venus in tauro, id est, in signo sequenti: post quadraginta & sex dies, & si non ante saltem tunc veniet sol ad tauro, ubi modò Venus est.

h Mercurius sidus aliquando antecedit, aliquando subsequitur solem. Et quia non habet, ubi fiat, propter breviteratam sui circuli, semper vicinus est soli, ideo perustus depingitur. Vnde etiam nuntius fertur esse Deorum.

i In coitu, id est, in comatu, ac si diceret: Quando luna IX. vel XXX. est, non apparet, quia contra solem est posita, cuius claritate obscuratur, & id vocant calculatores coitum.

k Istas occultationes bisariam intelligimus, primum, quando unusquisque planeta currit in regione alterius, sicut Mars in regione Saturni. Discreta enim non possunt, quia sic videtur quasi una stella. Altero modo in die occultantur: per tot enim dies in die semper oriuntur, & sub terra per noctem circulos suos tenent, atq; ideo ab hominibus non videntur. Dicitur est superius occultari planetas, cum sub terra per noctem circulos suos tenent: modo vero rursus occultari dicuntur, cum solem comitantes, illius claritate latent. Sed ipsa occultatio fit, quamdiu inter XI. partes à sole fuerint. Nam postquam XI. transferunt, iam incipiunt videri.

SCHOLIA IN CAPUT XIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Occultantur vero meantes cum sole.) Hanc occultationem Astrologi vocant occasum heliacum, id est, solarem, nam occasus quemadmodum exortus duplex est, verus scilicet & apprensus: verus est, quem facit mundi circumactus, juxta quem intra quatuor & viginti horas omne astrum ex non semper apparentibus simul oritur & occidit. Apprensus autem est hæc siderum occultatio qui occasus dicitur. Sol enim propter luminis majestatem astra omnia fixa obscurat, quæ non quoquo versum quindecim partibus, id est, gradibus remota sunt. Planetas vero majores viciniores octonis partibus, minores denis partibus radii tegit. Dicuntur autem hæc sidera, quamdiu implicata a radiis solis non cernuntur ab Astrologis hypaugæ. Fiunt hujusmodi exortus & occasus stellarum in ætæ tantum statibus temporibus: unde apud Poetas & rei rusticæ scriptores temporum distinctio ab eis sumitur, errantes propter motus varios, non faciunt certis diebus exortus & occasus heliacos.

AD LECTOREM.

Sunt hujus libri & sequenti loca quædam vetustis commentariis incerti auctoris explicata, quæ quia in vetusto exemplari capitibus hisce adscripta fuerant, cum propter vetustatem exemplaris, quæ ex se habet aliquid venerationis, tum propter eruditionem quoque ad verbum, quemadmodum ibidem scripta, hæc transtulit, adscripto titulo veteris commentarii, ut nostra ab illis essent distincta. Quod igitur sequitur, respicit figuram modo integram. Ad reliquas vero ejusdem auctoris explanationes, charactere majori, quam in hisce scholiis usi sumus.

VETUS COMMENTARIUS.

Secundum ordinem hic disposita in figura alphabeti, oriuntur XII. signa Zodiaci, quorum ab Ariete retrorsum ordinem sequuntur sol & luna: & ob hoc dicuntur ὑποσημια, reliquis planetæ ante & retro possunt incedere.

ORDO, MOTUS ET MUSICA PLANETARUM.

QUADRATA FORMULA.

Horum duodecim signorum ortus qualibet diei vel noctis hora liquidò deprehenditur, si à Calend. Octobr. hora dierum ac noctium usq. ad eam, quam sibi quis proposuit, colligantur. Quarum summa per viginti quatuor metiatur, & quod excreverit, dividat, sicut quadrata inferius instruit formula.

Quoniam ab oriente signo quolibet semper septimum occidit, & ab occidente semper septimum oritur, utrumq. medium, id est, quartum dicitur esse centrum.

QUIBUS SIGNIS ORIENTIBUS QUÆ OCCIDANT.

October.	Si unus aut duo remanserint,	} oritur	Libra.	Libra. Horis 2. oriente,	} occidit	Aries.
Novemb.	Si 3. aut 4. remanserint,		Scorpius.	Scorpius. Horis 2. oriente,		Taurus.
Decemb.	Si 5. aut 6. remanserint,		Sagittar.	Sagittar. Horis 2. oriente,		Gemini.
Januarius.	Si 7. aut 8. remanserint,		Capricor.	Capric. Horis 2. oriente,		Cancer.
Februar.	Si 9. aut 10. remanserint,		Aquarius.	Aquarius. Horis 2. oriente,		Leo.
Martius.	Si 11. aut 12. remanserint,		Pisces.	Pisces. Horis 2. oriente,		Virgo.
Aprilis.	Si 13. aut 14. remanserint,		Aries.	Aries. Horis 2. oriente,		Libra.
Majus.	Si 15. aut 16. remanserint,		Taurus.	Taurus. Horis 2. oriente,		Scorpius.
Junius.	Si 17. aut 18. remanserint,		Gemini.	Gemini. Horis 2. oriente,		Sagittar.
Julius.	Si 19. aut 20. remanserint,		Cancer.	Cancer. Horis 2. oriente,		Capricor.
Augustus.	Si 21. aut 22. remanserint,		Leo.	Leo. Horis 2. oriente,		Aquarius.
Septemb.	Si 23. aut 24. remanserint,		Virgo.	Virgo. Horis 2. oriente,		Pisces.

DE ABSIDIBUS EORUM. CAP. XIV.

Sunt autem sui cuique planetarum circuli, quos Græci absidas in stellis vocant, alique quam mundo, quoniam terra à verticibus duobus, quos appellaverunt polos, centrum cæli est, nec non & signiferi obliqui inter eos siti. Omnia autem hæc constant b ratione circini semper indubitata. Ergo ab alio cuique centro & absides suæ exurgunt: ideoque diversos habent orbis, motuque dissimiles. Quoniam interiores absides necesse est breviores esse: igitur à terra centro absides altissimæ sunt, Saturno in scorpione, Jovi in Virgine, Marti in Leone, Soli in geminis. Veneri in sagittario, Mercurio in Capricorno, mediis omnium partibus: & contrario ad d. terræ centrum humillimæ atque proximæ, sicque & fit, ut tardius moveri videantur, cum altissimo ambitu feruntur: non quia accelerent tardentue naturales motus, qui certi ac f. singuli sunt illis; sed quia g. deductas à summa abside lineas coartari ad centrum necesse est, sicut in rotis radios: idemque motus alias major, alias minor centri propinquitate sentitur. Motum autem augeri quamdiu in vicinia sunt terræ, cum abscendant in altitudinem minui, h. lunæ maxime sublimitatibus approbatur. De quibus si plenus scire velis, lege Plinium Secundum, ex quo & ista nos excerptimus.

GLOSSÆ IN CAPUT XIV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Bridesfero Rameliensi.

a Planete habent suos proprios circulos, præter quos mundus habet: & ideo alios, quia non solum nomine differunt circuli mundi, sicut paralleli & coluri, & signifer, & lacteus, & orizon. isti enim equaliter stant etiam positione. Namque circuli mundi, id est, sphaera cæli signifer, atq. alii aquo spaciū semper volvuntur, ideoq. semper est illi terra centrum, hoc est, in medio. Planeta vero non semper eundem ordinem tenent, nec semper eodem modo volvuntur, sed sunt erratici. Aliquando enim appropinquant terra, aliquando elongantur à terra, sicut in sequentibus apparebit, atq. ideo alii circuli illi sunt, quam mundo.

b Circulos mundi ratione circini dicitur constare: quia unusquisq. habet suum centrum, & circumulum suum ita equaliter, quasi circino formatum, vel ratione circini: quamvis in positione dissimiles sint. Hac ratione colligitur & circulos mundi, & circulos planetarum similitudinem habere, & f. similitudinem. Similitudinem habent quia omnes ratione circini constunt: dissimilitudinem autem, quia circuli planetarum non equaliter appropinquant terra, sicut circuli mundi.

c Absides Græco vocabulo circuli planetarum ideo vocantur, quia absi Græcè, Latine circulus. Unde manifeste ut hereticia, que in quibusdam ecclesiis fuit, ubi continetur altare, absides dicantur: & hinc abusive nonnulli etiam appellant absidas ecclesiarum illud, quod iuxta altare est. Hic autem absidas græcus accusativus. Quidam tamen dicunt absiden esse latus, & inde volumus esse dictum parapsiden, à paribus absidis. Sed alii repugnant, dicentes absiden Græcum nomen esse, & terra declinationis: ideoq. non posse abtivum sacere absidis. Hi ergo dicunt parapsiden vile vas, quasi parapsiden, ab absone, quod in eo omnes cibi admittuntur.

d Dum Saturnus fuerit in scorpione, & Iupiter in Virgine, tunc sunt alius à terra: similiter cetera dum in his signis sunt, alius sunt à terra centro. Quanto autem superius levantur ad cælum, tanto inferius deprimuntur ad terram: & hoc est quod dicitur, ad terræ centrum humillime atq. proximæ.

e Non tamen ita fit, sed uno eodemq. motu immutabili citius breviorum sinum, tardiusq. transfusum discurrunt.

f Singuli, id est, indivisi. Nam in uno varietas fieri non potest.

g Deductas, id est, procedentes à summa, id est, excellentissima parte circulorum. Absida enim proprie edificii est. Latior conchula.

h Quod supra positum est, luna maxime sublimitatibus dicitur approbari: quia & in hoc alio dignoscitur signis, sed non tam perspicue. Extra hoc enim, quod luna in superioribus signis ostendit, in suo ipso circulo etiam altior ascendit. Nam sicut per latitudinem signiferi huc illucq. late vagat: similiter etiam superius ascendendo vagatur, ac propterea minuitur quodammodo motus, cum ita vagando ascendit. Quod ita comprobatur, cum nos computamus lunam aliquando primam, non possumus adhuc eam videre: quid eam tunc detinet, nisi ipse ascensus, qui fit evagando in ipso suo circulo? Interdum etiam antequam primam computemus, solet videri. Hoc quippe facit discursus per inferiora sui circuli.

GLOSSÆ IN CAPUT XIV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: incerti auctoris.

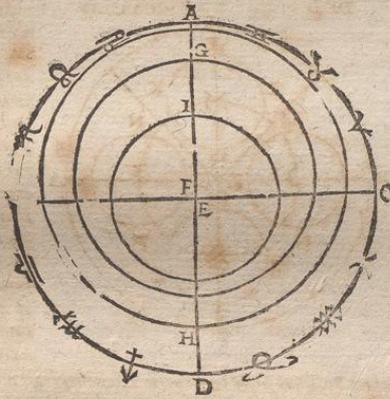
Sunt autem sui cuique planetarum circuli, quos Græci absidas in stellis vocant. Absides Græco vocabulo circuli planetarum vocantur. Sed quia luna circulus tunc enim propinqua celo, tunc contigua montibus tum in regionem umbra venit, ecclesiam facit, tum autem in aethera scandit, ultra umbram vadit: & ideo defectum non patitur, quia à sole illustratur, sicut in rotis radios idemque

motus. De formicis potest similitudo fieri, si in rotæ radiis canales incidantur, & ipsa per eas discurrerent. Licet eodem motu & eadem velocitate non tamen cum una finierit cursum, vel non finierit, reliqua similiter factum. Motum autem augeri, quamdiu in vicinis sunt terra: quia celerius per agum cursum suum, quando iuxta terram sunt. Luna scilicet, quæ tardior videtur, ut potius ascendere cæperit. Sublimitatibus, id est, ascensionibus. Maxime scilicet quando visus & in aliis signis hoc dignoscitur. Extra hoc, quod luna in superioribus signis ascendit, in suo ipso circulo etiam altiora ascendit. Sicut per latitudinem signiferi huc illud latè vagatur, similiter etiam superius ascendendo evagatur, ac propterea à minutis quodammodo motus, cum ita evagando ascendit, quod ita comprobatur. Cum nos enim computamus lunam aliquando primam, non possumus eam adhuc videre: quid eam tunc detinet, nisi ipse ascensus, qui sic evagando in ipso suo circulo interdum etiam, antequam primam computamus, solet videri; hoc quippe facit discursus per inferiores sui circuli approbatus, qui tardior videtur, ut potius ascendere cæperit. Excerptimus, id est, traximus.

SCHOLIA IN CAPUT XIV. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Sunt autem sui cuique planetarum circuli, quos Græci abscidas in stellis vocant. Suprà jam testati sumus unumquemque planetarum suum habere orbem, cui infixus mundi motus ac sui orbis, hoc est, proprii, cursus suos desinat, ut luna suam habet orbem, cuius initium est in confinio mundi elementaris & ætheris finis, ubi Mercurii sphaera incipit. Advertendum autem est, præcipue ad intelligendum Plinii librum secundum, illius uniuscuiusque planetæ sphaeram divisam esse in circulos, ut minimum tres, quorum supremus exteriore ambitu idem centrum habet cum mundo: interiore vero excentrus est, infimus contra interiorem circulum habet, mundo concentrum superiorem excentrum. Communis horum circulorum est partium inequalitas, ut ex lato paulatim in angustum desinant, inter quas medius orbis secundum circulum exteriorem & interiorem non habet idem centrum quod mundus. Omnino etiam est excentrus transitu tamen equali. Hic orbis in omnibus planetarum sphaeris astrum medio loco infixum habet, qui dum ipse suo motu circumagitur, evenit ut planeta aliquando à terrâ sit altior, aliis autem vicinior. Verdigratia, luna est singulis mensibus semel in infima parte sui cæli, deinde in mediâ postremo in summa, quæ res etiam visui manifesta est: aliis namque major, aliis minor apparet integra, proinde ut est in altiore aut humiliori loco orbis sui. Dicitur autem abscis supremi superioris circuli curvatura, quæ crassities in tenuitatem desinit, summa abscis: nam semper à terra hæc curvatura est altissima, infimi vero circuli angustior pars abscis: terra enim hæc pars semper proxima est. Abscis significat huiusmodi circuli curvaturam, recentiores enim peregrina voce augam vocant abscidem summam, & augis oppositum inam, quod ut astrologia imperitius manifestum fieret, grammicam apodixin hic subiicit.

Sit cuiuslibet planeta, seu solis sphaera a b c d e f g h in partes tres, quarum suprema g h exteriore ambitu, scilicet a b c d idem centrum habet cum mundo e, interior autem g h aliud centrum à terra remotum, scilicet f. Infima vero pars i nterius centrum habet e, quod est mundi centrum, exteriorem autem centrum f: at medius circulus g, orbita quidem in circuitu equalis, iuxta exteriorem & interiorem circulum centrum habet f. Ex his tribus mediis stellam sibi fixam transibit iuxta signorum ordinem, qui est ab ariete per signa sequentia. Progrediente itaque hoc circulo ex a versus b, necesse est stellam huc orbi infixam, scilicet g, dum vicina fit à signo, a terrâ esse altior: vicinior autem, dum percurso spatio a b, inde pervenit ad b.

Alique quam mundo. Ex Pliniana lectione hunc locum restitimus, unde serè ad verbum hoc caput desumptum est, sed librariorum incuria in multis locis depravatam. Sensus autem huius periodi est iste: Esse peculiare circulos planetarum, quorum suprema & ima non æquis intervallis discent à terra, & à poli mundi, quorum terra quidem est centrum, sed non horum circulorum excentrorum. Ergo hu verbis continetur definitio circulorum, quos astrologi deferentes vocant, quod ut clarius intelligatur, respice denud schema superius descriptum, in quo poli quidem sunt, quos Plinius vertices vocat, unus a, alter b, & centrum e terra, quod cæli & signiferi est centrum, id est, octavi orbis & omnium inferiorum sphaerarum, circulus vero excentrus g aliud habet centrum, videlicet f, & alios polos. Nam poli erunt extremitates lineæ, quæ a d a b per centrum f excentrum dividit in quatuor æquales partes cum lineæ a, d, quemadmodum lineæ e b exteriorem ambitum cum lineæ a d, quoque dividitur in IIII, partes, veluti supra positum schema declarat.

Omnia autem hæc constant ratione circini semper indubitata. Rejectionis disputationis prolixioris in demonstrationes lineares: neque enim hæc verbis explicari possunt, quæ circini delineationibus, quarum ratio certa est & evidens, oculis spectanda subijciuntur: veluti in Geometria principia, quæ dicuntur lemmata, sæpe ante descriptionem ambigua apud huius discipline imperitos, adhibita descriptione per lineas, omnem dubitationem deponunt.

Ergo ab alio cuique centro abscides suæ exurgunt. Planetarum abscides neque omnes sunt sub eisdem partibus signorum, neque sub eisdem perpetuo manent: ut solis, ætate Plinii in mediis partibus geminorum, nostræ ætate in secunda parte cancri; nam ex orbibus illis excentricis et astitit inæqualis secundum signorum ordinem suo motu excedunt ex a versus b usque ad e d: ita fit, ut summa abscis, quæ est sub tenuitate illa orbis supremi, non sit perpetuo sub eisdem partibus signiferi, quæ res demonstrationibus erit manifesta. Invenimus enim in hunc locum veterem commentarium cum multis descriptionibus, qui sanè vetusti cuiusdam videtur esse scriptoris, nescio etiam num alicuius Græci, ætatem Græcæ elementis res agitur: nos, ne exemplari & vetustati fieret fraus, ad literam, ut invenimus, subijcimus.

VETERIS COMMENTARII, DE QUO SUPRA MENTIO
est habita, explicationes doctissimæ.

Septem sphaera, in quibus septem discurrunt planetae aplanæ, id est, cælo sunt subiectæ, exteriore quoque, quas interius continet ambiente, longæque & à cælo omnes, & à se singula recesserunt. Constat ergo unaquaque de vagis, quod licet in sideribus signorum Zodiaci mixta ferrè videatur, nunquam tamen ut alicui hærens miscetur, sed in illo signo dicitur, quod super verticem vagæ habetur.

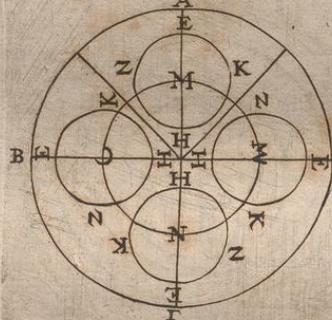
QVOD SOLARIS CIRCVLI SIT ECCEN- TRON TERRA.

per venisse creditur. Sed in modo dum transit ab H in K, videtur transire à T in A. Similiter dum K & E ambitum pergit à D in A transit, alienam scilicet zodiaci circuli summitatem. Quod si solstitialis eccentrici & zodiaci circuli duo puncta iungantur, id est, M & O, deinde per hac exeat N X linea, quia E Z H K, medietas est M, aequales erunt lineae N M X. Maior igitur est N M linea, quam H O: multo ergo maior N O, quam O X. Cum ergo sol per N feretur, A O, id est, terra è longinquo minor & tardior nobis videtur: cum verò per X proximus terra, maior putabitur & velocior, quoniam illic in quinta & semis parte geminorum, hic in quinta semis parte sagittarii creditur.

Alii sphaeris eccentricis, id est, quae terram intra se continent quidem, sed non ut punctum suum vehi planetas asserunt. Alii epicyclus potius hoc est, à terra separatus, nec imminetibus ei globis. Sit igitur solstitialis eccentricus circulus X H K, & habeat punctum sub T, Z, ambitum immediatè scilicet, ubi est M, hoc igitur circulo in CCCLXX partes, & parte quarta unius portionis diviso: ad earundè partium exaeuationem, E Z quidem ambitus XCIV, portionibus continebitur Z H XCII, H K LXXX, & IV. & horis III, KEXC, partibus, & horis II. Necesse est itaque, ut cum sol accedit ad E, nobis ex O, id est, terra quasi ex puncto inuentibus super A, tunc ferri videatur, cum illa regio non solstitialis circuli, sed zodiaci sit multo altioris summitas, ad quam visus noster non potest per venire. Atque ita per E Z ambitum means aequaliter, qui ambitus tribus circulis maior est pluribus, ut necesse est aëribus, maiorem ambitum conficiens, ubi ad Z pervenerit, ad B pervenisse videbitur. Rursus Z H peragrato ambitu A B ad T

DE SOLIS EPICYCLO.

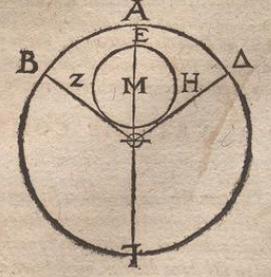

notam B. Sicque fit, ut cum rursus epicyclus pergit à litera O ad N, pergat sol à K ad H, licet videatur esse ubi est T. Rursus idem epicyclus transit ab N in X, & sol ab H in Z, cum nobis videatur esse in D. Residuum demum quadrante idem epicyclus obcat à X in M, & sol à Z representatus in E: post annum loco suo videbitur esse, ubi est A, & putabitur zodiaci circuli transcurrisse semitam. Quae ratione palàm fit etiam secundum epicycli motum ea, quae videntur nobis aliter, quam reapse fiunt, videri. Tardior enim & minor visus videtur sol, cum velut in geminis erit, maximus verò & incitatusissimus, cum velut in sagittario. Est in solis circuitu maximum intervallum à O ad E id est, à terra ad summum litem solstitialis epicycli; minimum verò ad eiusdem infimum litem. Sequitur, ut quoniam planeta modo stant, modo progrediuntur, modo retrogradiantur per certa zodiaci signa, quae causa sit, investigari.

Si, ut quidam putant, per epicyclos globos sol fertur, nihilominus moderatis cum gressibus, temperatiusque conficere annuos cursus, exposita epicyclorum forma docebitur. Epicyclus enim dicitur globus, qui per aliquem circumulum fertur. Sit igitur zodiacus circulus, quem limitant A B T A solstitialis, excludens zodiaci circuli punctum E X H L, qui epicyclus intelligatur, habens proprium punctum M, & puncto quidem O: inter vallo autem M describitur circulus M O N X. Epicyclus ergo rapiatur cum mundo ab oriente in occidentem raptatus quotidiano: feratur tamen naturaliter contra mundi cursum, & sol in eodem epicyclo constitutus, iuxta aeterni mundi conversionem moveatur. Quapropter sol suo epicyclo contrarium motum agens per descriptum M O N X circumulum anni spatio utique suum conficitur cursum. Nam cum epicyclus ab M pervenerit ad O literam, quartam mundi partem obibit, & tunc sol ab E ad K pergit. Erat ergo sol ubi & litera O: nobis tamen à terra, id est, O spectantibus, directè visus aëre, videtur esse apud notam B. Sicque fit, ut cum rursus epicyclus pergit à litera O ad N, pergat sol à K ad H, licet videatur esse ubi est T. Rursus idem epicyclus transit ab N in X, & sol ab H in Z, cum nobis videatur esse in D. Residuum demum quadrante idem epicyclus obcat à X in M, & sol à Z representatus in E: post annum loco suo videbitur esse, ubi est A, & putabitur zodiaci circuli transcurrisse semitam. Quae ratione palàm fit etiam secundum epicycli motum ea, quae videntur nobis aliter, quam reapse fiunt, videri. Tardior enim & minor visus videtur sol, cum velut in geminis erit, maximus verò & incitatusissimus, cum velut in sagittario. Est in solis circuitu maximum intervallum à O ad E id est, à terra ad summum litem solstitialis epicycli; minimum verò ad eiusdem infimum litem. Sequitur, ut quoniam planeta modo stant, modo progrediuntur, modo retrogradiantur per certa zodiaci signa, quae causa sit, investigari.

Sit zodiacus circulus A B T A, cuius punctus est O: epicyclus autem erit ratica cuiuslibet stella E Z H, cuius punctus sit M litera, per quam velut axem proprium feratur idem epicyclus cum stella in semet locata ab oriente in occidentem. Agatur etiam e regione O obliquae duae lineae stringentes utrinque extremos ambitus epicycli O Z B, & rursus O H A, per quae M epicycli punctum ducatur in altum linea O M A. Ergo stella, cum erit in Z, putabitur esse in B: & cum fuerit in H, aestimabitur esse in O: & cum de Z progreditur ad E, putatur de B progressa esse ad A, ad praecedentia scilicet signa. Cumq; enim multum spatii A Z, recedet tanquam in B, diu in eodem loco morari putatur. Sed Mathematici mundum & stellas omnes uniformiter secundum naturam suam putant circumferri. Ergo stella, cum erit in H, videbitur esse penes A, & cum H E lustraverit ambitum A, zodiaci orbis ambitum obisse creditur iuxta signorum sequentium ordinem. Sic stationum, praecessionum & regressationum visa patescunt. His patet factis, ad caeterus, id est, concursiones errantium veniamus.

DE EPICYCLO PLANETARVM

Sphæra quæ aplanis dicitur, subter se septem habet sphaeras planetarum. Cumque aliquis eorum nobis viciniorum, obiectus fuerit visui nostro, qui naturaliter in directum porrigitur, ne videatur superbrum, fit ipsius superioris repentina obscuratio, & post repentina effusio. Veni que hac luna, nec ulla alia stella inferior (superiori opposita, ad illam superiorem videndam visui nostro est per via. Nec mirum, cum quadam planetarum non solum oppositione, sed etiam vicinitate quosdam obnubilent. Nam luna, quæ omnibus est inferior, non stella, sed terrenæ umbra diametro à sole distans, obscuratur: ita tamen utrosque orbis videat, id est, planos adversum se, tam solis quam lunæ constitutas, & in directâ positione, ut per centrum utriusque linea (quæ diametros dicitur) transeat, nunc solis oculus nostris, licet minor sit, luna subtrahit, tunc lux luna obiectu terræ deficiit, quæ si etiam dimidio momento declinet, sed à diametro in aquilonem vel austrum nunquam patitur deflecti. Cur vero non fiat per totum orbem eclipsis solis uno diei momento. hinc sumitur ratio: Quia luna utpote minor, illi obiecta, si huic denati lucem eius subtrahit, alteri nequit, sicut manifestat pictura.

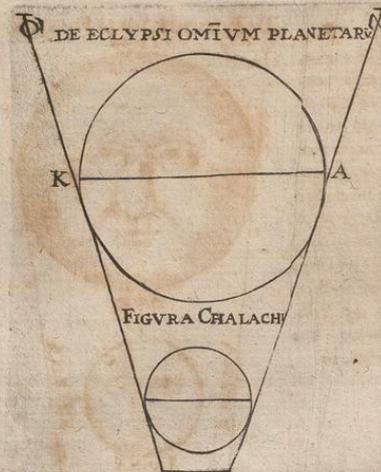
DE ECLYPSI SOLIS FIGURA UTILIS

DE ECLYPSI LVNE

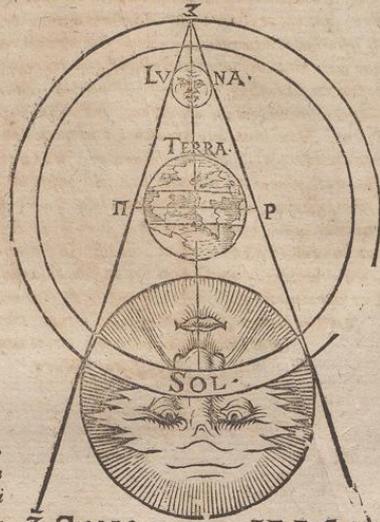
Luna ut quibusdam placet, minor est quam terra, ut quibusdam maior, ut quibusdam aequalis. Sed cum ignis lucem præbens, aequalis erit in corpore, ex quo emicant umbra, ipsa umbra nascetur in modum cylindri: utpote sit lucem afferens AB; quod verò illuminatur TD. Hæc quoque aequalia sint & globosa utraque, perspicuum est radios unum AT, alterum BD indirectum, exaltatos iuxta se esse postos aequali distantia merid. quia circuli AB, diametro visus aequalis est. Idem radii crescant in altum, erit AT E, radius radio B D Z, distans aequali rigore, hoc est, sine inclinatione, & quantumcumque crescant, nunquam eorum cacumina contingent, E scilicet & Z.

FIGVRA CHALACH

Sin quod illuminat minus, ut HΘ, quod illuminatur major, ut KA, articuli ΓΔ, diametro: manifestum est umbram orbis KA, quae est KM & AN, in formam eundem effigiari calatibi, cuius species crescit in immensum. Nam cum sit maior KA, diameter HΘ diametro, profecto tamen HKM, radius quam ΘAN, in immensum porrecta, latiore quo plus crescent, effigiant opacitatem.

DE LVNA SOLE ET TERRA

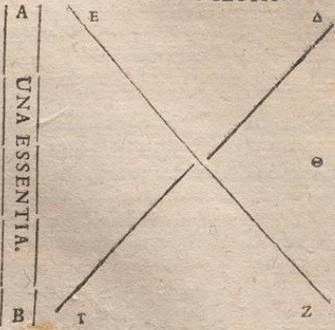
CONO DES

Sed oportet semper maiorem esse illustratorem globum his, quae illuminantur. Si itaq, lucem advehens praestabit magnitudine, ut XO, & sit minus, quod illustratur, ut ΠP, utraq, autem globosa

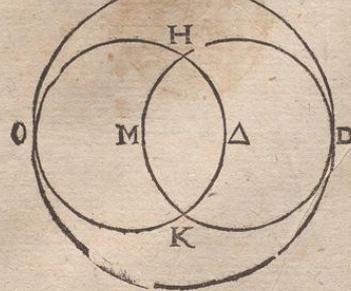
in modum cono desinens, nascitur umbra in acumen, radius q, porrectis XII, & OP in altum, & contingentibus se invicem apud notam C. Quod sit ex eo, quia ΠP, diameter minor est diametro XO, propterea q, umbra species conoides erit. Quia igitur Hipparchus docet magnitudinem solis in DCCCXXX partibus, potiore esse, quam terram: terram demum XXVII, potiore esse quam lunam, multoq, solem altiore esse quam lunam: apparet umbram terrae cono similem effici. Quippe radius solis XII, & nunc OP angustant se iuxta diametrum terrae, ΠP, & dextra laevaq, omnia illuminant Terra vero obiecta luminis solis circumfluente se lumine, umbram efficit a diametro sui latitudine in angustiam proVectam. & ut q, ad finem ultimum angustiarum attenuatam. Quam cum incidit nocturna luna diametro a sole distans, in tenebras conditur: porro cum non per centrum solis & luna transit diametra linea, nullam patitur obscurationem evadens terrenam umbram. Est autem centrum punctus medius circuli aequaliter undiq, differens, circumducta linea spatii. Cumq, in eodem circulo ab una in alteram partem plures lineae in transverso sum possint duci: nulla unquam dicitur diameter, nisi illa sola, quae circulum aequaliter dividens recta, per medium centrum transit.

ESSENTIAE SECTIO.

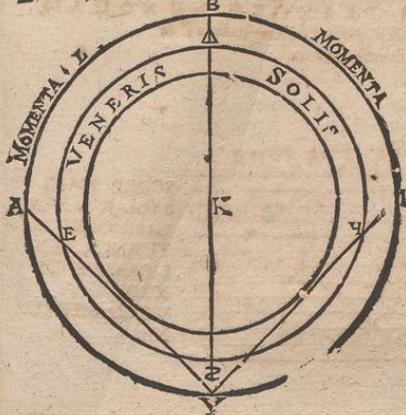
Essentiae geminae partes sunt, quam Plato vocat seriem. Hanc enim non materiam neque corpus secuit, inquit, Deus, ut si quis A Brectam lineam in longo findat, & de segmentibus duobus ubi faciat ΓΔ EZ.

DE VNA ESSENTIA INNECTVNTVR. SIBI DVO CIRCVLII.

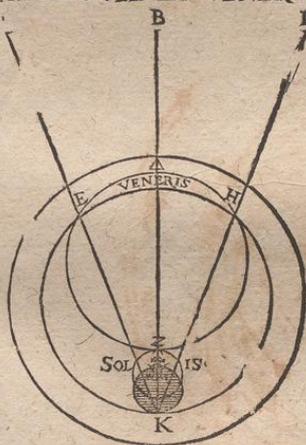
Idipsum incurvet demum, & duos innexos sibi invicem circulos faciat HΘKA, & HMKN. Hosque ipsos exteriore alio circulo, cuius motus converso quidem semper & uniformis sit, circumliget, ut est aplanus, qui a dextra mundi parte oriente, videlicet eodem modo agit.

D SOLE ET VENERE

Ad Solis & Veneris demonstrationem erit una linea directæ ex terra medietate, solem demonstrans à litera X. duæ verò alie dextera levæque nihilominus directæ. Et linea: à sole quidem distans L momentis, à se autem invicem C; dextera quidem à parte orientis per X, & A, levæ verò ab occidente per X & T. Zodiacus quoque circulus sit ABX; quæ singula distans à se momentis L. & cum sol sit in B. & per X B. lineam sit punctus solis in litera K, hæc, id est, XT, linea prius occidit, & prius oritur quàm sol: illa verò alia XA posteriorius occidit, & posteriorius oritur. Necessè est igitur, ut litera A. demonstret heesperum post solis occasum, T. verò luciferum ante solis ortum.

TÈ DE SCLE ET VENERE

At verò Plato & alii, aliquanto quàm solis est, elatiorem Luciferi globum astruunt, qui limitatur AEZH. contingens, A. quidem lineam per E literam, KT. verò per H: Cum ergo fuerit in E. Lucifer videbitur esse in A; & cum in H. putabitur esse in E: cum verò penes Δ. dubium non est, proximum soli videri excelso-rem, & cum in Z. proximum terre humilio-rem. Iam illud observandum, quòd sive ad Orientem, sive ad Occidentem Lucifer secesserit, diebus ferè DLXXXIV. adia, in quo fuerat, remeare pridem, & HΔE. quidem per agrat diebus CCCCLV. us majorem ambitum, minorem verò depresso-remque reliquis diebus CXXXIII.

DE HELIACIS GYRIS.

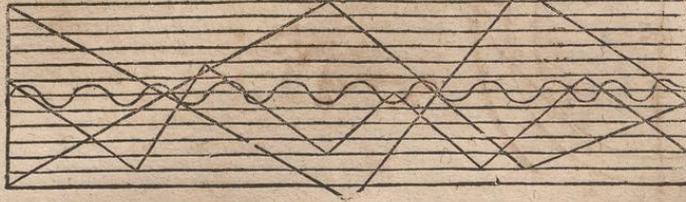

Cum fixo cardine circini casu vel etiam voluntate nostra oppresso, aut relaxato circino describuntur circuli tales, ut postremis ac circumducta linea non solum perveniat ad exordium, sed deflectens à competenti rigore, infra vel supra circumducit à lineâ sæpius arctiores laxioresve circulos faciat, hoc genus circulorum spiram, vel acanthum, vel volumen vocamus. Igitur quia planetæ sic aplanæ rapit quotidiana vertigine, ut non patiantur eos in eundem locum, & velut sedem, ex qua progressi fuerant, representari: rectè dicuntur in spiram, & velut sinuosum acanthi volumen rotari, ob inconstantem atque inæquabilem circumvectionem, ut si stella qualibet errans sit in signo Arietis, qua ad præcedentia signa Piscem & Aquarium provehatur. Contra si remissor erit raptatio, ab Ariete ad sequentia signa Taurum, Geminos & Cancrum recedet, gyris deflectentibus ab exordio & convenienti rigore.

HIC

HIC EST ZODIACUS, QUEM PLANETÆ NUNQUAM
 nisi præfixo modo percurrunt, hujus CCCLXV. passus sunt longitudinis, &
 XII. latitudinis, sicut & in inferiori rota
 conspici.

REGVLARE AD INVENIENDV̄ QVO SIGNO PLANETE SVNT

SCORP. MARS. VI
 SAGI. JUP. XVIII
 CAPRICOR. SA-
 TURNUS. XXX
 LIBRA. VENUS
 XXIV.
 VIRGO. MERCU.
 XII.

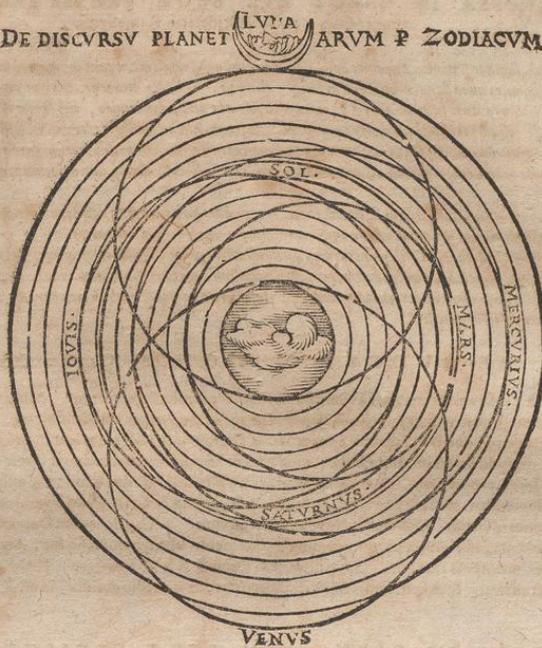
*Quos quidem gyros Graci heliacos appellant, à sole, cuius potentia cedunt planeta. Super sunt due rota, qua-
 rum altera ostendit planetarum iniquos gyros post absides; altera, quos partes teneant zodiaci vagantes.*

DE ABSYDIBVS

PLANETARVM.

DE DISCURSU PLANETARVM P ZODIACVM.

QUARE MUTENT COLORES, CAPUT XV.

Sus quidem cuique color est: Saturno candidus, Jovi clarus, Marti igneus, Lucifero gaudens, Vespero splendens, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli cum oritur ardens: postea dies. Sed colores ratio altitudinum temperat, siquidem earum similitudinem trahunt, in quarum *b* aera Venere subeundo, tingitque appropinquantes utrolibet alieni circuli meatus. Circulus frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, ventosus in hortorem, Sol atq; commissuræ abfidum, extremæque orbitæ *c* atram in obscuritatem.

GLOSSÆ IN CAPUT XV. BEDÆ PRESBYTERI, DE
natura rerum: auctore Brideterto Rameliensi.

- a* Mercurii stella flammivoma est, sicut dicit, quia eam panes viderunt.
b Vt si Iovis stella venerit in aere Saturni, dubium est utrum Iovis an Saturni sit, sic & in reliquis planetis sit. Cum enim ascendunt ad superiores circulos, mutant colores: quia cum altiora sui circuli petunt, inferiores partes petunt signi superioris. Hoc ipsum autem & de eorum descensu sentiendum est.
c Solem dicit facere atram obscuritatem, quia claritate illius reliqua planeta lumine privantur. Commissuræ quoque abfidum, quas Iovis planeta concurrunt, ubi circuli eorum conveniunt, una ex illis obscuratur, & quasi una stella esse videntur. Extremi etiam orbitæ, id est, superiores & novissimas partes circularum: quia quo altiores sunt, plus obscurantur. Itaque hac tria faciunt atram obscuritatem.

GLOSSÆ IN CAPUT XV. BEDÆ PRESBYTERI, DE
temporum ratione: Authore Brideterto Rameliensi.

- Lucifero gaudens.) Apud Plinium legitur candens, quomodo & hic legendum opinor.
 Vespero splendens.) Apud Plinium est, vesperi resurgens.
 Postea resurgens.) Sic quidem cum aliquo sensu legitur, apud Plinium autem: Postea radians.
 In quarum aera Venere.) Pro aera suspicor legendum aera: nam caelo cuiuslibet planeta accipitur, ut Iovis aer, & Saturni aer.
 Sol atque commissuræ abfidum.) Commissuræ sunt $\kappa\alpha\tau\alpha\kappa\iota\sigma\tau\omega\nu$ & $\alpha\nu\alpha\kappa\iota\sigma\tau\omega\nu$ circuli, id est, caput & cauda draconis, in quibus fiunt luna ac solis eclipses.

DE ZODIACO CIRCULO, CAPUT XVI

Zodiacus *a* vel signifer est circulus obliquus, XII signis constans, per quem errantes stelle feruntur: nec aliud *b* habitat in terris, quam quod illi subjacet, reliqua polis & squalent. *d* Veneris tantum stella excedit eum binis partibus. Luna quoque per totam latitudinem ejus vagatur, sed omnino non excedens eum. Ab his *e* Mercurii stella laxissimè, ut tamen è (duodenis partibus) tot sunt enim latitudinis, non amplius octonas perterret: neque has aequaliter, sed duas medio ejus, ut supra quatuor, & infra duas: sol deinde medio ejus fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis. Martis stella quatuor mediis, Jovis media, & supra eam duabus: Saturni, duabus ut sol.

GLOSSÆ IN CAPUT XVI. BEDÆ PRESBYTERI, DE
natura rerum: auctore Bredeferto Ramefienfi.

- a* Zodiacus Græcè, signifer Latine. Zoa enim animalia dicuntur, quod vitalem habeant animam, quæ eodè Græco nomine vocatur. Vel zodiacus dicitur à signis, eo quod signa animalium in eo esse videantur, quæ zodia dicuntur. Dicitur vero ita secundum Macrobiū.
b Habitatio hominum tantum sub zodiaco est: quia non habitatur aliquid in mundo, nisi subter illo. Vnde Lucanus Æthiopiā dicit inhabitabilem esse, nisi ex porrecto pede tauri tangeretur. Zodiacus autem contingit tres zonas, solstitialem videlicet, æquinoctialem & brumalem: quarum dua, id est, solstitialis & brumalis temperatione solis, qui per zodiacum currit, inhabitantur.
c Dua zona à polo videlicet septentrionali, usque ad zodiacum, & à polo australi usque ad zodiacum propter frigus inhabitabiles sunt, & ideo squalent.
d Veneris stella zodiacum binis partibus sic excedere, ut aut per duas partes contra æquilonarem partem eum excedere perhibetur, & per duas contra australem, aut per unam contra æquilonem, & per unam contra australem.
e Preter Venerem & Iunam nulla alia planetarum tantum spaci occupat in zodiaco, quantum Mercurius. Solus enim ipse alius infra numerum octo partium in zodiaco pererrantibus, per octo partes illius vagatur. Notandum autem, quod illam superiorem dicit, à qua luna cursus inchoans, latitudinem zodiaci errando percurrit: inferiorem vero illam, ubi Venus cursum suum aggredietur, tam superius, quam inferius binis eum partibus excedit.

DE DUODECIM SIGNIS. CAPUT XVII.

Signa XII. vel à causis annualibus, vel à Gentilium fabulis nomina sumpserunt. Nam Arietem Martio mensi propter b Hammonem Jovem tribuunt: unde & in ejus simulaculo Arietis cornua fingunt. c Taurum Aprili propter eundem Jovem, quod in bovem sit fabulose conversus. d Castorem & Pollucem Majo, propter insigne virtutis. Porro e Cancrum Junio, quando sol ad inferiora redit: quia cancer impulsus retro cursum dirigere solet. f Leonem, quem occidit Hercules, Julio, propter vim fervoris adignant. Virginem Augusto, quod tunc exhausta caloribus tellus nihil pariat. g Libram Septembri, ob æquitatem diei & noctis. h Scorpionem & sagittarium equinis curibus deformatum, propter fulmina mentium ipsorum, October & November accipiunt. i Capricornum Decembri, propter capram Jovis nutricem, cujus extrema pisci familia pinguntur, quod hujus mensis ultima pluvialis sint. Aquarium Januario: Februarius pisces ob mensis imbriferos tradunt. Singulis autem signis k XXX. l partes. Terra vero decades putantur, eo quod sol m XXX. diebus, & decem semis horis illa percurrat, à n medio mensis, id est XV. Calendarum die temper incipiens.

GLOSSÆ IN CAPUT XVII. BEDÆ PRESBYTERI, DE
temporum ratione: Auctore Bredeferto Ramefienfi.

- a* Signa vocantur vel ex amalibus rebus, quæ singulis annis naturaliter eveniunt, vel ex fabulis quas gentiles monumentis scriptura tradiderunt, aut ex utriusque. Nam aries, taurus, gemini, ex fabula tantum: cancer & virgo ex utriusque: pisces & scorpium ex natura, cetera ex utriusque.
b Fabula talis est. Liber pater cum revereretur de Indico bello, cepit populus siri periclitari. Qui cum invocasset Jovem, statim apparuit ei aries stans in arena: quem persequentes, subito non comparuit. Et in ipso loco in quo a paruerat, fontem repererunt: per quod intellexerunt eum Jovem fuisse, & Jovem Hammonem appellaverunt, quasi arenarium, eo quod in arena apparuerit. Hammonia namque Græcè, Latine arena. Propter hoc etiam ejus simulacrum cornibus arietinis depingitur, vel ideo, quia responsa illius in terra & obscurissima sunt. Alii Martio mensi arietem illum tribuunt, unde Phryx mare transivit.
c Taurus ideo Aprili tribuitur, quia lupirer aliquando in taurum conversus est, scilicet propter quendam puellam nomine Europam, pro cuius amore in bovem conversus mare tranavit, eamque super dorsum suum secum attulit: vel propter illam taurum Agenorū, ad quem interficiendum missus est Hercules ab Aristæorege.
d Castor & Pollux Græcè Dioscōri vocantur. Erant autem, ut fertur, amantissimi inter se fratres in tantum, ut neq; de principatu contenderent, neq; ullam rem sine communi consilio facerent. Ex Leda enim filia Theſei nati fuerant fratres Helena, quam Paris rapuit, qui & Alexander dicitur est, qui propter suam fortitudinem Majo deſpirantur, quando jam semina conſortata erumpunt in folia: vel propterea quod illo tempore bella ſiant, eo quod alter eorum fratris mortem ſua redemerit.
e Cancer animal est sex pedum argenti se, ex utraq; parte incedens. Congruit Junio, quod superiori cursu exacto inferiorem petat. Plinius dicit in naturali historia, circa solstitium æſtivum, id est, sole illam partem signiferi tranſeunte, cancerum in ſcorpionem tranſſire, & undas deſerere, & terram petere. Hinc probabile videtur, ut illud ſignum, in quo ſol moratur, quando cancer in ſcorpionem vertitur, meriti canceri nomine apelletur. Sicut enim cancer aliqua cauſa impulsus retrograditur: ſic ſol cum ſuperiora ſigniferi, id est, octavam partem, vel ut alii, quartam partem conſeuderit, mox quaſi quodam modo repulſus ad auſterina redire videtur.
f Leo ſervidum est animal, & Julio menſe ſervida eſt, & tunc terra acrius exſiccari dignoſcitur.
g Quia ſicut libra pondera æquantur, ita menſis iſtius tempore æquales ſunt noctes & dies.
h Scorpio à poſteriori parte percudit. Sagittarius etiam cum ſpiculo depingitur, & iſtus menſibus in Hiſpania & Italia fulmina cadunt. Sagittarius autem Chyron filius Saturni & Phibera ipſe est Centaurus. Coeunte namque Saturno cum Phibera ad adventum Opus uxor ſua convertit ſe in equum: & inde natus est Centaurus, ſemihomo & ſemiequus.
i Capricorni prima pars in commemoratione Olenia nutricis Iovis, in ſimilitudine capra depingitur: ultima autem pars in ſimilitudine piſcis, propter pluvialem qualitatem iſtius menſis. Sed & initium ejus in glaciem velut cornu duratur.
k Tringina enim linea ſunt in unoquoque ſigno de duodecim ſignis. Multiplica tringina duodecies, ſunt CCCLX. dies: item multiplica decem horas duodecies, ſunt CXX. hora. Partire per XXIV. inde veniunt quinque dies. Item am multiplica ſemis vel dimidium hora duodecies, ſunt ſex hora, quæ perficiunt quartam partem diei, unde ſit biſſextus in quarto anno.
l Pars est quotidiana, progreſſus per XXIV. horas. Vna pars in celo, ſunt ſtadia XL. minor: major vero ſeptingenta.
m Quod dicit tringina, non est hoc verum, ſed verifimile: nam in ſingulis ſignis variis & diverſis ſpatiis moratur. Nam in geminis tringina ſpatiatur diebus: & recontrariid XXXI. diebus ſagittarium tranſiit. Similiter & in ceteris ſignis varie curſum ſuum per agit. Hinc est, quod in nullo ſigno tali ſpatio, id est, 30 dierum, & decem ſemis horarum moras facit: propterea verò verifimile est, quomodo ſi quis totius anni circulum vel annulum, id est, trecentos ſexaginta quinque dies, & ſex horas in duodecim aquas partes ſecundum numerum ſignorum partiti ſuerit, duodecimam partem inveniet, in tringina diebus & decem horis, & dimidia parte unius hora.
n Sed menſe Ian. XV. Cal. Febr. incipit currere & introire per eorum ſigna. Vnumquodque enim ſignum medietatem unius menſis, & alterius ſimiliter medietatem menſis occupat, à medio ſemper menſis incipiens.

DE LACTEO CIRCULO. CAP. XVIII.

Lacteus circulus est figura candidior per medium cœli verticem, quem vulgo dicunt ex splendore solis in eo currentis ita fulgere: sed frustra, cum ab illo nunquam, nisi in parte sagittarij & geminorum tangatur, in quibus candidum ciculum signifer cingit.

GLOSSÆ IN CAP. XVIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De rerum natura: auctore Brideserto Ramelesensi.

^a Lacteus circulus Græcè galactes. Huius amplitudinem tantam dicunt, quantum zodiaci. Hercules cum fuisset appositus dormienti lunoni ad sumendum lac divinum, illa excitata intellexit non esse situlum suum, & subtraxit se. Qua occasione gutta lactis diffusa per cœlum, lacteam circum creaverunt. Macrobius ita: Lacteus circulus zodiacum obliquo circumflexionis ambiendo circumplectitur, ut eum qua duo signa tropicæ & æquinoctialis & cancer feruntur intersecet. Sciendum tamen quia non in cancro & scorpio zodiacum intersecat, sed in geminis & sagittario tantum tangit. Item Macrobius Theodosius in libris de Somno Scipionis dicit: Lacteam circum lucere ultra cæteris partes cœlestes propter radios solares primo quasi ad suam sedem naturalem ad signiferum venientes, & inde repercuti, repercubi, ad lacteam circum pervenientes illam splendescere atque pro cæteris illum fulgere confirmat. Verbi gratia: Sicut radius solis superveniens ad superficiem aquæ in aliquo vase posita repercussus, ad aliquam partem ibi plenius atque splendidius fulget, quam in ipsa aqua, ad quam primo pervenerat, sic generaliter solares radij illuminant lacteam circum, ad quem de signifero repercubi perveniunt, quam ipsam signiferum, ad quem primo de corpore solis egredientes venire contendunt. Hinc est, quod idem lacteus circulus à philosophis signiferi resulsio vocatur.

^b Et in hoc falsitas quorundam deprehenditur, qui dicunt in capricorno & cancro lacteam circum intersecare zodiacum, sicut paulo superius ostensum est.

SCHOLIA IN CAP. XVIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Lacteus circulus est figura. Descriptio circuli, quem Græci Galaxiam vocant à candore lacteo. Aristoteles primigenia dictione vocat γαλαξία, circulus est vulgo etiam notus. Solus namque ex his, quæ sunt in sphaera sensu deprehenditur. Apud Poetas via est, per quam dii cœlum sursum ad deorum sedes ascendunt. Recensentur apud Aristotelem multi & opiniones de huius circuli essentia, de quibus definire aliquid non huius loci tantum subijciam, per qua sidera ducuntur. Est enim hoc opera precium scire, nec injucundum: ducitur igitur in sphaera à septentrione meridiem versus per medium signiferum, principium ducens à septentrionibus, in quo revertitur per signa & signorum partes, quæ sequuntur per mediam Castoriam per dextram Persei, per sinistram Erichthonij, & utrunque ejus pedes: deinde per cornua tauri, per omnes pedes geminorum, per dextram Orionis, per occiput Canis: deinde per mediam navim Argo, per imos pedes centauri, per aram, per Scorpionis caudam atque arcum Sagittarij: per aquilam & telum: hinc per cygnum & Cypri caput usque ad Castoriam, unde sumus egressi.

DE CURSU ET MAGNITUDE SOLIS. CAP. XIX.

Solis ignem dicunt, aqua nutriti, multoque hunc luna ampliore: lunam verò terra esse majorem; unde & cunctis unius magnitudinis apparet. Quod enim nobis quasi cubitalis videtur, nimia celsitudinis distantia facit: alio qui major oriens Indis, & major Britannis apparet occidens: qui dum natura sit igneus, motu quoque nimio calorem adauget. Hic a cursu variante dies & menses, tempora dividit & annos, aeris temperiem accedendo vel recedendo pro temporum ratione dispensat: ne si semper in iisdem moraretur locis, alia calor, alia frigus absumeret.

GLOSSÆ IN CAP. XXI. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Brideserto Ramelesensi.

^a Dicitur Poeta solem diurno cursu fatigatum, in Oceano mare mergi, ubique tota nocte morari, donec mane quasi reparatus & refectus clarior appareat. Post pluvias etiam splendidius lumen emittere videtur.

^b Propterea infinitus oceanus sub æquinoctiali circulo est positus naturaliter, ut solem semper in æquinoctiali circulo, aut proxime hinc inde currentem, aquarum copia enutriet & pasceret, nimiumque fervorem compeferet gelida aquarum natura.

^c Corpus solis triplo quantitate lune superare dicunt, lunam verò majorem terra: unde à quibusdam queritur, quare terra obscurare dicatur lunam, si triplo major est, cum umbram ipsius incidit, vel etiam ad deoiores partes illius descendit. Quod illa ratione contingit, quia affirmatur umbram triplo majorem esse suo corpore.

^d Dicitur etiam solem per se moveri, non cum mundo vergi. Si enim sol in cœlo fixus maneret sicut stelle, omnes dies & noctes æquales essent.

^e Cum enim sol ad cancerum ab æquinoctiali parte descendit, æstatem præstat hominibus, qui sunt inter solstitialem & septentrionalem plagam: cum autem ab eodem cancro in æquinoctialem libram descendit, autumnum facit. Cum verò ad brumalem lineam recedit, hyems habetur, propterea quia calore demoto torpor invadit. Rursum cum à capricorno hyemali in æquinoctialem arietem surgit, verum tempus aridet, apparet hinc deinde in cancro & scas torrida renovatur.

^f Verbi gratia: Si semper esset sol in austro, terra ejus calore exurteretur, & Scythia frigore satisfaceret. Propterea enim Deus soli diversos cursus instituit, & loca & tempora, ne dum semper iisdem moraretur locis, quotidiano vapore citius consumeretur.

DE NATURA ET SITU LUNÆ. CAP. XX.

Lunam non minui, nec crescere dicunt, sed à sole illustratam, à parte quam habet ad eum, paulatim vel ab eo recedendo, vel ei appropinquando, nobis candidam partem revolvere, vel atram. Et die quidem crescente, supinam cerni novam lunam, ut puta superiorem soli, & ad aquilonia subeuntem: decrecente vero erectam & dejectam in austros, plenam autem soli semper adversam. Sublimem humili soli, humilemque sublimi, quam lucere, dodrantes feruntur horarum, à secunda adijcientem usque ad plenum orbem, detrahentemque in diminutionem, intra & tredecim autem partes solis semper occultam esse. Novissimam vero, primamque lunam, eadem die vel nocte nullo alio in signo quam ariete conspici. Si in accensione erecta fuerit, in matutino exortu supina apparebit. Item, si in accensione su-

pina in modum navis fuerit visa, in matutino ortu erecta cerneretur. Habet ergo tres status, id est, supina, erecta, prona, aliquando videtur.

GLOSSÆ IN CAP. XX. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Bridefero Ramefensi.

a Luna, Martiano attestante, non per se ipsam, sed à sole illuminatur: sicut speculum nihil splendoris neq; imaginis à seipso habet, accipit tamen lumen & imaginem per res sibi extrinsecus oppositas. Quando autem luna à sole recedit, illustratur paulatim ab eo, & tunc dicitur crescere: quando vero ei appropinquat post XV. lunam obscuratur paulatim, donec tota obnubiletur vicinitate solis: & tunc dicitur minui, cum tamen in suo corpore nunquam minuat, nunquam crescat.

b Quæritur, cur crescente die luna nova supina videatur, decrecente autem die non prona, sed erecta: cum deberat, ut sicut supina in lucis incremento, sic prona in decremento apparere: Ita tamen solvitur. Crescente die naturaliter luna superior est sole, & propterea ipse sol superiorem lunam supra se positam illuminat, & supinam efficit. Dum autem dies decrescit naturali positione, eiusdem altitudinis sol & nova luna esse deprehenduntur: ac per hoc non infra positam lunam accendit, sed ex latere suo positam, & propterea eam facit erectam.

c Quando sol australes circulos, qui sunt inferiores, circuit tempore hyemali, tunc luna septentrionales circulos, qui altiores sunt, peragit, & tunc altior est sole, ideo supinatur, cornua sursum habens in modum navis: quia videlicet ab inferiore sui parte, quæ solem respicit, accenditur. Rursus migrante sole septentrionales circulos luna petit australes. Et quia inferior tunc sole est, à superiori sui parte, quæ solem respicit, illuminatur, obversa habens cornua, & ad aquilonares circulos. Verbi gratia, XII. Calen. April. adhuc dies crescunt. Si fuerit luna in arietate accensa, statim in taurum citò transiens erit, quasi sol superior, quantum ad signiferum. Dodrans vocatur illud, quod remanet de quacumq; re, de proprio quadrante & quarti parte. Hora autem constat duodecim uncias, & continet in se quadraginta momenta. De illis quadraginta momentis accipit triginta, quia dodrans est, & dimittit decem, quia quadrans est: iterum divide illa quadraginta momenta per duodecim, ut inde invenias prescriptas semuncias. Dodrantem enim intellexisti de prima divisione quatuor: quadraginta momenta per duodecim ter divisa, sunt triginta sex, & remanent quatuor. Ex illis triginta sex, tria momenta accipit: quia duodecima illorum pars est, & de quatuor quæ remanent, recipit tertiam partem unius momenti. Si enim deduxeris ad duodecim unum, partem illorum quadraginta momentorum tria momenta sunt. Unde & tertia pars unius momenti, quod est una uncia, quia pars duodecima illius numeri quadragenarij est, iterum divide illam unciam per medium, quod fit unum momentum, & dimidium & sextans, id est, sexta pars unius momenti. Hac est semuncia de qua dixit dodransis semuncias auges luna quotidie vel minut. Hoc spatium, quod à plenilunio iuxta naturalem lunæ cursum ad liquidum & ad purum expressum est, propter facilitatem calculandi, Beda in suo argumento quatuor punctorum nomen & mensuram appellare curavit. Si quis vero vult dignoscere, quantum differentiæ sit inter dodrantes & semuncias, & spatium quatuor punctorum: sciat tale esse differentiam, qualem inter triginta duo momenta, & triginta unum & bisse, id est, duabus partibus unius momenti. Hac autem differentia invenitur in tertia unius momenti parte. Quatuor igitur puncti superant dodrantem & semunciam in tertia parte unius momenti. Nos in argumento quatuor punctos habemus propter facilitatem computandi: sed ista ratio est ad purum & liquidum comprehensa.

d Tredecim partes quotidie transit in zodiaco, sed antequam extra tredecim partes perveniat, non videtur ante quam in coitu solis. Tunc non videtur luna, quando vicina est soli, infra tredecim partes, hoc est, infra illud spatium, quod agit sol in tredecim diebus: at mox ut in decimam quintam partem fuerit emersa, videri incipit. In hoc loco duplex sensus fieri potest. Nam quod dixit infra tredecim partes solis semper occultam esse, potest semper intelligi, ut luna nova nunquam apparere possit, antequam tredecim partes vel à sole recedat, ut etiam ex alio latere nascitur, soli appropinquet. Intra tredecim ergo partes solis, dum luna morata fuerit nova, in nullo signo apparebit excepto arietate: mox autem ut longius à sole recesserit, terra apparebit. Vel sic potest intelligi, intra tredecim partes solis occultam esse, id est, in omni die tredecim partes luna transcurrit. In viginti enim & quatuor horis luna tredecim partes signiferi peragit. Occultam ergo dixit, id est, à sole quotidie elongatam, usque ad plenilunium per tredecim partes, vel ad solem recedat latere appropinquando. eundem numerum habebit.

e Quia aliquoties evenit, viginti vel viginti novem apparet in oriente, primo initio diei, & pergens cursum suum, ac soli tardius incedenti, appropinquans accendatur ab eo mediali quacumque hora diei, & ipso die vespere appareat in occidentem.

ARGUMENTUM DE CURSU LUNÆ PER SIGNA.

CAPUT XXI.

Luna a zodiacum, tredecim in duodecim suis conficit mensibus, & duobus scilicet diebus & sex horis, & bisse, id est, quam volueris computare, utpote XXI. multiplica per IV. sunt XLVII. Partire per novem, & novies quini, quadragies quinquies. Quinque ergo signis, ex quo luna nata est exactis, quæ haud dubio in eodem, quo sol est sidere semper accenditur, in sexto jam signo luna duodecima commoratur: quod signum remanserit: quod signum remanserit, sex horas signi sequentis noveris esse completas: si duo, duodecim: si tria, decem & octo: si quatuor, diem integrum: si octo, octidies senas horas, id est, duos adjectos esse dies. Ex quibus tamen horis per * terrena semper signa & binas subtrahere memento. Operosum est enim in singulis signis horas minutatim dividere per uncias. Unde in presentia, quamvis ad nonas portiones tria remanserint, non horas XVII. sed XVI. sexti signi duodecima luna complebit. Et hæc quidem luna in prima vel media parte signi cuiuslibet nata; prompta est computatio: sin autem alias, quod primo signo luna accensa vel demperit, vel retinuerit partes, tot sequentibus etiam detrahere vel adijcere recorderis, novem horis in luna pro quinque diebus in sole computatis.

GLOSSÆ IN CAP. XXI. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Bridefero Ramefensi.

a Luna in unoquoq; mense suo in viginti & septem diebus, & tertia parte diei, circuit duodecim signa, & insuper unum. Hoc argumento inusitato deprehenditur luna XIX. circuire zodiacum melius, quam in illo usitavi simus. Quod potest probari: si XXX. lunam hoc argumento consideraveris. Istud namq; argumentum est verius, quia ad liquidum hæc ratio comprehenditur. Illud vero argumentum aliud per triginta dies computat signum, quod non ita esse manifestat ratio docet: quia scilicet atas luna in XXX. diebus, & XII. horis completur. Nos tamen illo argumento XXX. dies damus, propter facilitatem computandi, & ideo istud argumentum quia subtilius est, ideo verius: quod probatur ita, quia trigessimam lunam secundum hoc argumentum invenies XIII. signa habere peracta, illo vero alio non amplius, quam duodecim.

b Quomodo tredecies? Quia postquam luna accensa fuerit, in prima parte signi per viginti septem dies & octo horas, currit duodecim signa, usq; dum venerit ad eam partem primi signi, ubi accensa fuit: & per illud signum, à quo cepit, recurrat iterum per duos dies &

quatuor

quatuor horas. Hoc enim superest tantum de sua aetate, antequam fiat impleta, & antequam inchoaverit alterum cursum signorum à capite. Tali siquidem modo peragit, quasi xiiij. signa in unoquoque cursu suo.

Multipli a illos duos dies duodecies, & reddunt 24. dies. Multiplica sex praefatas horas duodecies similiter, & sunt lxxij. hora Divide per xxxij. & sunt ter xxxij. & reddunt tri. dies. Super sunt in singulis signis adhuc bisse unius hora. Duodecim ergo bisse octo, faciunt horas. Collige in unum, & sunt viginti septem dies, & octo hora. In quibus viginti septem diebus & octo horis conficit luna totum illud signum, quo capit & quo desinit, antequam inchoaverit cursum suum secundum. Hoc modo perlustrat xiiij. signa per unumquemque cursum suum, & sic potest intelligi, quod tredecies in anno suo, id est, in cccliij. diebus peragit xiiij. signa.

Quingentes ix. quadrans quinquus, id est quadragesima quinque, & restant adhuc de XLV. quadrantibus tres indivisi, post quadragesima quinque, qui faciunt horas octodecim: quia unusquisque de istis quadrantibus sex horas habet in se. Et si diligenter per hanc computationem ad unumquemque numerum, id est, ad unumquemque quadratorem sex horas multiplicaveris, inveniis in unoquoque numero novemal, id est, in novem quadrantibus lxxij. horas, quae reddunt duos dies, & sex horas. Ideo per tot dies & horas, & bisse unius hora, currit luna unum signum: quia quod sol agit diebus quinque, hoc facit luna in VIII. s. horis. Quod ita probatur. Sexies quini xxx. sexta eius pars quinque sunt. Hoc autem solem per unum, xxx. diebus unumquodque signum perlustrat. Contra luna duobus diebus & sex horis perficit unumquodque signum, quae faciunt horas lxxij. Tres remanserunt post quadragesima quinque, & ad unumquemque sex hora multiplicatur, sicut praedictum est.

Bene usque ad terna signa dicit, quia bisse, quae super sunt in luna, non complent duas horas, nisi in tribus signis, quater si ponas octo uncias faciunt duas horas: quia unaquaque hora habet xij. uncias.

Ideo auferre praecipit per terna signa duas horas, quia ubi signa per novenos quadrantes comprehendit, non computavit bisse eorundem signorum, qui faciunt duas horas in tribus signis: & licet non computaverimus, bisse perfecit. Propterea secundum computationem nostram tot signa habet per cursum, id est, in quo signo sit luna elongata à sole, ex quo sit accensa. Verbi gratia: Si fuerit luna accensa in tertia vel quarta parte arietis, & est elongata à sole tribus signis, ex quarto signo accipies tres partes, vel quatuor, & super plus totum arietem unde dicit: Quot partes dempseris, tot adjicere recorderis. Si vero in xx. parte, vel in alia qualibet post medietatem signi fuerit accensa, non computabis illud signum, in quo sit accensa, sed secundum ab illo. Et cum perveneris ad illud signum, ubi luna est, tot partes retrahes ab eo signo, quot retinuit luna ex eo signo, ubi sit accensa, si tamen post medietatem sit accensa: & propterea illud signum non computabis totum, ubi est luna.

DE ECLYPSI SOLIS ET LUNÆ, CAPUT XXII.

Solem interventu lunæ, lunamque terræ objectu nobis perhibent occultari: sed solis defectum non nisi novissima, primave fieri luna, quod vocant a coitum: luna autem non nisi plena. Non posse autem totum solem adimi terris intercedente luna si terra major esset quam luna. Omnibus autem annis fieri utriusque fidei defectus, statim diebus horisque sub terra: nec tamen cum superne fiant ubique cerni, aliquando propter nebula, sapius globo terræ obstante convexitatibus mundi, & lunæ defectum aliquando quinto mensis à priori, solis vero septimo fieri. Eundem bis in triginta diebus super terras occultari, sed ab aliis hoc cerni: quondam in quindecim diebus utrunque fides defecisse, semel jam mira ratione lunam in occasu defecisse, utroque super terras conspicuo fidere. Sed ne singulis mensibus ecliphis fieret, & latitudo signiferi lunam superius inferiusve transmittit.

GLOSSÆ IN CAPUT XXII. BEDÆ PRESBYTERI.

a Quando in media signiferi linea, per quam sol semper currit, corpus luna positum fuerit, inter solem & terram, tunc lumen solis aufertur à terris. Non enim potest per corpus lune venire ad eos, qui tunc sub luna sunt: & hoc est solis ecliphis. Sin autem illam lineam medianam aut hinc aut inde transiit fecerit, lumen à sole accipiens, defectum solis non facit. Non enim inter solem & terram positam tunc sed ex latere solu esse manifestum est. Deficere sol abusive dicitur, quia nullum detrimentum patitur: luna autem veri simili ratione deficit, quia aufertur ab ea per omnia lumen, non tamen nisi cum plena fuerit.

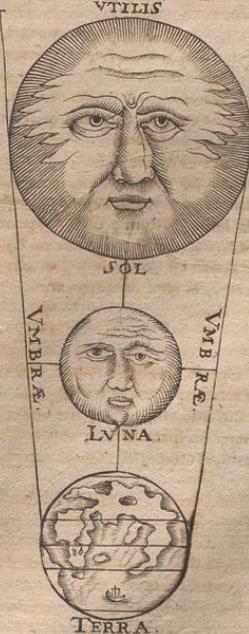
b Sed luna major est quam terra, ideo potest abscondere lumen solis, ut non videatur à terra. Martiana luna terram esse majorem, certissimis approbat argumentis. Luna namque deficiente in austribus mundi partibus, id est, in Aegypto, in Aethiopia umbra eius non amplius quam quatuor obscurat climata, id est, primum dema Diameoer, secundum Diasemes, tertium Dialexandrias, quartum Diaribodu. Sed Ptolemei regis geometra decimaoctavam partem totius terreni ambitus, in his quatuor climatibus contemeri confirmant. Sed quia illa umbra minor sit lunari corpore sub triplo, luna enim umbram suam triplo superat, ut novenarius terrenum sequitur: ut quia lunaris umbra decimam octavam partem totius terra tenuit, ipsa luna cuius umbra est, sextam tenere eiusdem terra necesse sit. Terra igitur sexies major est ipsa luna. Umbram autem luna terram decies octies superare manifestum est. xinc est, quod umbra luna decimaoctava pars sit totius terra, ipsa vero luna sexta terra pars est.

c Apriori id est, à Martio: vel ab illo, in quo fuerit defectus prius.

d Non est hoc mirum, Defecit enim sol in novilunio, id est, prima luna, & luna in plenilunio. Potest ergo defectus utriusque inter quindecim dies evenire.

e Latitudo signiferi circuli duodecim partes, id est, duodecim vias habet, quas luna singulis mensibus perlustrat. Quantum enim spaciū graditur sol per duodecim dies in longitudine signiferi, tantum spaciū habet latitudo eiusdem signiferi. Luna enim non potest pati defectum nisi in ea linea fuerit superius, in qua sol inferius. Unde fit, ut diversa lineae latitudinis signiferi circuli, per quas luna egreditur, succurrant ei, ne patiatur defectum, etiam & diversa altitudo absidum succurrit ei in hoc: aliquando enim procul à terris est, aliquando prope. Et quando prope, si in una linea fuerint, tunc patitur defectum: & quando in illa signis sit, quae altius nobis super terram, id est, quae sunt altius super verticem, non patitur defectum. Quando vero in illis, quae sunt nobis prope terra, id est, quae sunt nobis australia, tunc patitur.

DE ECLYPSI SOLIS FIGURA

f Si enim luna mediam signiferi lineam teneret sicut sol in omni plenitudo eclipsin pati necesse esset. Potest enim superius vel inferius sole iter suum agere, ac per hoc latitudine signiferi liberatur, ne defectum patiatur.

SCHOLIA IN CAP. XXIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Solem interuentu lunæ.) Quæ faciunt ad exactiorem huius capituli explanationem, supra exposita sunt in veteri Commentario.

UBI NON SIT ET QUARE. CAP. XXIII.

Defectus solis & lunæ vespertinos orientis incolæ non sentiunt, nec matutinos ad occasum habitantes, obstante globo terrarum. Neque enim nox aut dies, quamvis eadem toto orbe simul est, oppositu globi noctem aut ambitu diem adherente. Tempore enim Alexandri Magni luna defecit in Arabia hora noctis secunda, eademque in Sicilia exoriens. Et solis defectum, qui fuit Ispanio & Fonteio Cons. 11. Cal. Maij, Campania hora diei inter septimam & octavam, Armenia inter decimam & undecimam sensit.

GLOSSÆ IN CAP. XXIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: incerti auctoris.

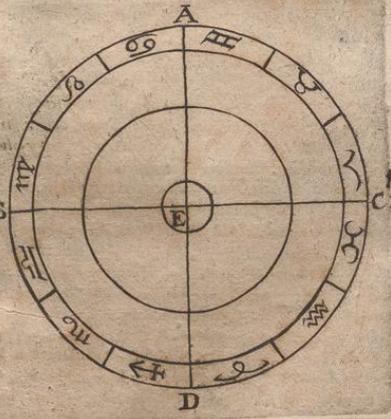
Defectus solis ac lunæ vespertinos, orientis incolæ non sentiunt.) Defectus solis, qui fit apud nos vespertino tempore orientis incolæ, id est, orientales non sentiunt, sed propter globum terræ. Iam enim tunc illis fit nox. Nec sentiunt matutinos, scilicet defectus orientis, ad occasum habitantes sicuti nos: quia tunc nox fit nobis adhuc. Obstante, id est, obfistente. Quamvis eadem, id est, quamvis una eademque, sit dies vel nox. Simul est, id est, neque pariter fit. Opposita, id est, oppositione globi, id est, terræ. Toto orbe in noctem, scilicet illis. Aut ambitu, scilicet solis, id est, circuitu. Diem, scilicet nobis afferente, id est, adducente. Eadem scilicet luna defecit in Sicilia. Exoriens, id est, dum oritur initio noctis: quia quando illis secunda hora noctis advenit, ista prima erit. Illi enim ante noctem habent quàm isti: quia vicini oris sunt orientali plagæ. Qui scilicet defectus fuit consubitus, scilicet regnabitibus. Campania scilicet sensit, id est, et alia. Armenia, scilicet sensit in oriente: quia quando vesperscit in India partibus, media dies est in Campania.

SCHOLIA IN CAP. XXIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Obstante globo terrarum.) Eflo cæli ambitus maximus a b c d, horizon habitantium orientalem plagam: a b d, cælum eorum conspectum, inconspicuum verò a c d, & d quidem oriens, b meridies, a occasus: alius vero horizon (eorum qui occasum versus partibus XC hoc est, quadrante mundi à superiore horizonte remoti) b c & cælum conspectum b a c, inferius autem cælum seu non conspectum b d c, & b quidem oriens, a meridies, c vero occidentes. Igitur eclipsis luna aut solis habitantibus orientem, fiat in exortu, hoc est, in d, manifestum est eam non posse videri ab his, quorum horizon est b c & b a c, cælum conspectum. Cum autem eclipsis fit iuxta b, hoc est, in meridie, his scilicet qui habitant versus orientem, terminatur eclipsis eadem his, qui alterum horizonem habent in exortu, b enim in hoc horizonte erat exortus. Dum autem eclipsis videtur in puncto a, qui horizonem habent ad, vident eam in occasu: quorum verò horizon est b c, his est in meridie, quare quæ eclipsis fit orientibus gentibus in meridie & hora sexta, ea fit occidentalibus in occasu & hora duodecima, distant enim quadrante mundi hi horizontes, hoc est, senis horis, totus namque mundus viginti quatuor horarum spatia continet. Notum facili erit intellectus si legantur, quæ copiosius dicimus libro ultimo de meridianis & longitudine cæli.

Neque enim nox aut dies quamvis eadem.] Nox qua est umbra terra semper fit adverso sole, quemadmodum igitur sol mundum ambit ab exortu versus occasum, sic nox ab occasu paulatim discedens, subterraneo meatu versus exortum sequitur, quemadmodum plenius docebitur de positione & figura terræ.

Et solis defectum, qui fuit Ispanio & Fonteio Cons.) Apud Plinium legitur non Ispanio, sed Vipsanio: suscipit orationem apud Bedam esse depravatam. Fuit autem pridie Calendæ Maij, non tercio, ut apud Bedam legitur.

DE COMETIS, CAPUT XXIV.

Comete sunt stellæ flammis crinitæ, repente nascentes, regni mutationem, aut pestilentiam, aut bella, aut ventos, castusve portendentes. Quarum alia moventur errantium modo, alia immobiles hærent. Omnes ferè sub ipso septentrione, aliqua ejus parte non certa, sed maxime in candida, quæ laetæ circuli nomen accepit. Brevissimum quo cernerentur spacium septem dierum annotatum est, longissimum LXXX. Sparguntur interdum & errantibus stellis cæterisque crines, sed cometes nunquam in occasura parte cæli est.

SCHOLIA IN CAP. XXIV. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Comete sunt stellæ flammis crinitæ.) Comete autem rursus vocantur dicitur, hoc est, a coma cometa dicitur, significat enim coma Latine crinem seu casariam. Physicorum quidam putant fieri fortuito igne, & repentino incendio aeris, qui est supra nubes in conspectu alberti. etenim ille servidus est à cæli superioris motu, quo etiam in occasum rapitur: alij putant esse sidera in cælo perpetua, sed non videri nisi iusto spacio à sole relicta, quemadmodum & Mercurio accidit & Veneri.

Regni mutationem aut pestilentiam, aut bella, aut ventos portendentes.) Corporum affectiones animarum motu saepe efficiunt, ita, si, ut qualitatibus corporum ex rerum caelestium & aeris influxu permotus, voluntas & sententia hominum in diversa consilia agantur, ut cholera excitata quod Martirribuum & Cometes; sunt enim huiusmodi homines ira & furore exagitantur. Naturale est igitur ut aliis insistentibus aliis homines essent, velint, agant; cometa autem, qui proxime terras feruntur, valde istum corporibus influunt: nam cum siccitates efficiant hauritis humoribus, naturaliter quorum sunt prognostica, etiam causas haberi possunt. Siccitates verò sequitur, & sterilitas & terrae motus, & pestilentia lues, & inundationes, & tempestates aeris, ceteraque huiusmodi.

Quarum alia moventur errantium modo, alia immobiles haerent.) Sparguntur cauda aliquando stellis aut fixis, aut errantibus, quemadmodum Aristoteles memorie providit sua etate emississe in stella, quae est in fenore canis majoris: alia sunt libera in cauda in vago aere, quorum motus est tardior quam mundi propter aere, qui supra nubes leniter insequitur motum caeli: huiusmodi omnes sunt infra caelum, altiore tamen loco, quam sunt venti, imbres aut pluviae.

Sub ipso septentrione.) Ratio sumitur à loci eius qualitate, istic enim sal, à quo haec regio remota est, horum ignium materiam dissolvit neque dissipat.

Sed cometes nunquam in occasura caeli parte.) Occasuram partem opinor intelligi posse occasum aequinoctialem; hic namque medius est sub solis itinere, ubi rarum cometarum videre est. Vide Aristotelem libro primo τῶν μετεωρῶν. Operis epicum est, isto loco annotare plura esse eorum genera, quorum discrimina sumuntur à figuris & magnitudine. Cometa ipse generaliter quidem sumitur, in eum tamen specialiter, ut apud Aristotelem, pro eo, cuius crines quoque versum sparguntur rotunda specie. Peregna alia dicuntur, quibus ex inferiore parte in speciem barbae iuba prominet; modo enim barba est. Alia à zovias in jaculis similitudinem forma tenuiore, sed longiore diriguntur à Graeco ἀσπίδι, quod jaculum significat, & telū misisse minus basta. Alia breviores sunt, & ad similitudinem ensis fastigato mucrone: hos Graeci ἔπιος, Epios, enim est ensis. Sunt enim haec omnia pallidissima, & quodam eladij nitore sine ulla raris. Est etiam, quem ἄργεος Graeci vocant colore argenteo, à disco quod notum est: alij phibetes dicuntur figura doliorum, viros enim dolium significat, in his cavitas quaedam apparet, quod exterior ora candida sensim in humidam lucem evanescit. Est etiam, ubi coma ad figuram cornu reflexum sit, hos Graeci vocant κεραιος, keraios, quod cornu significat. Sunt etiam, quae ab animalibus figuram & nomina recipiunt, ut Hippus, ab equo qui bippos dicitur: hic habet equinas iugas in orbem supra se reflexas. Tragi vel hirci etiam quidam dicuntur, specie villorum, & iuba quaedam circumdant. Fit etiam auctore Plinio cometes candidus argenteo crine, ita refluxens, ut vix contueri liceat, speciem humanae Dei effigiem in se ostendens.

DE AERE CAPUT XXV.

Aer est omne, quod inani simile vitalem hunc spiritum fundit, infra lunam, volatus avium nubiumque, & tempestatum capax. Ubi etiam potestates aerea superna sede deturbata, cum tormento diem iudicij durius tunc damando praetolantur. Ex quo hominibus apparentes, aerea sibi corpora meritis similia sumunt. Nam supra lunam, quae aeris aetherisque confinio currit, omnia pura ac diurnae lucis sunt plena, cuius vicinia tangere fertur Olympus. A nobis autem per noctem cernuntur sidera, ut reliqua lumina è tenebris. Superior verò & serenus aer caelo, interior autem, qui exhalationibus humidis corpora fit, terra deputatur: ubi sunt ignis, grando, nix, glacies, & spiritus tempestatum, quae Dominum laudare de terra iubentur. Sed & ipse aliquando caelum vocatur: unde & Petrus ait, caelos in diluvio periisse, cum aer tribulentus esset conversus in undas. Et caeli caelorum dicuntur sidera caeli istorum aeteorum tanquam superiores inferiorum.

GLOSSÆ IN CAP. XXV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Bideferro Ramesensi.

a Cum ergo caelum dicitur, etiam ipse aer, ubi venti & nubes, & procella, & turbines sunt: nemo existimet haberi ibi demonia mala, ubi solem & lunam, & stellae Deus ordinavit. Non enim arbitrari debemus in sidere statuto caelo habitare diabolum cum suis angelis, unde eos cecidisse credimus.

SCHOLIA IN CAP. XXV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Aer est omne, quod inani simile vitalem hunc spiritum fundit.) Dacent physici statim sub caelo non esse aerem, sed ignem: aeris enim regio supra nubes definit. Ostendunt namque ignes nocturni, quorum alij è caelo in terram excutuntur, alij in directum feruntur, ut si visus instat avium volatus, mundi huius inferioris supremam partem, qua lunam attingit rotam esse incensam, tum quod calida supra quaque petunt: deinde quod unum similitud à nubibus usque ad aetheris confinium, una cum mundo celerrime ad occasum rapiatur. Et enim motus dissolvens materiam, incendium facit: quod itaque, est sub luna, voluit esse aerem supra naturam suam calefacta, ex motione aetheris. Verum hic aer neque flamma est, neque ulla materia, quae lucem praeberet, ut pruna aut huiusmodi aliquid. Flamma enim sit, dum ignis materiam natum est, in quam calor vim exerceat: sed mane quiddam servidum veluti in hypocaustis, fornacibus, reliquisque caldariis, quibus ignis subjicitur: in quibus quidem flamma nulla, verum talis fervor, ut si stipula aut similis pulvis in eum loco forte incidat, statim inflammatur. Itaque inter vultum hoc usque ad lunam non uno corpore seu elemento Deus implevit, ut elementorum inter se esset rectus ordo, atque conveniens proportio.

Nam supra lunam omnia pura ac diurnae lucis sunt plena.) Supra ostensum est umbram terrae, quae vocatur nox, non altius quam luna est, pervenire: forma enim ejus umbræ pyramidis similis est, cuius conus seu vertex intra caelum definit: adeo sol omnia largissimo lumine collustrat, neque in caelo ulla nox aut obscuritas, sed tantum apud mortales, ut nostra nos mortalitatis memores reddat.

Cujus vicinia tangere fertur Olympus.) Nota sunt, quae de Olympo traduntur fabulis similitiora. Est autem mons, cuius hoc loco mentio fit, in Macedonia juxta Larissam, alius non parvi celebrat est in Phrygia, dicitur autem ἔδμυρος, ut Graeci quasi ἔδωσ ἀμυροῦ, id est, totus lucidus. Est huius loci, quod à Graecis poetis apponatur ei ἀμυροῦ, quod nocte scilicet caret. Sole enim iam dudum sub horizonte merso, in vertice adhuc dies est usque ad secundam noctis vigiliam, ac matutino tempore paribus horis, prae luce vicinis campis tribuit.

A nobis autem per noctem.) Quemadmodum fieri potest, ut clavo die ex profundis tenebris seu puteis, ceterisque similibus altitudinis cavernis sidera cernantur in lumine, circumfusis videlicet tenebris hebetato: pari modo nocte in caelo intuemur stellas in regione quidem lucis, sed tenebris circumfusis, quod si supra lunae globum consisteremus, praesolis lumina nulla in caelo infra, aut supra stella cerneretur.

DE VENTIS. CAPUT XXVI.

Ventus est aer commotus & agitur, sicut flabello brevi potest approbari, nec aliud intelligitur quam flatus aeris: qui, ut Clemens ait, ex quibusdam montibus excelsis, velut compressus & coangustatus, ordinatione Dei cogitur & exprimitur in ventos, ad excitandos fluctus, æstuque temperandos. Pro diversis autem partibus cæli nomina diversa sortitur.

GLOSSÆ IN CAP. XXVI. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Bridefero Ramensensi.

a Sicut nihil aliud est unda, nisi commotio maris: sic non aliud est ventus, nisi aer commotus.

GLOSSÆ IN CAPUT XXVI. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: incerti auctoris.

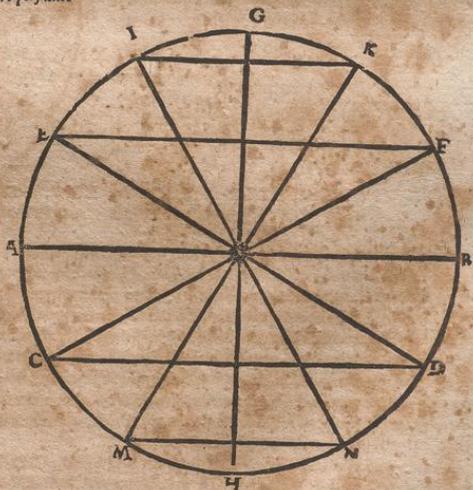
Ventus est aer commotus & agitur, sicut flabello brevi potest approbari.) Quidam autem ajunt ventos esse, eo quod ex aquis aer, ex aere venti nascuntur. Clemens autem auctor dicit, eo quod montes excelsi certis quibusdam in locis habeantur, & ex his velut compressus & coangustatus aer, ordinatione Dei cogatur & exprimitur in ventos: quorum spiramine & fructus germen concipiat, æstivus, ardor temperiem sumat, cum pleiades ignis solis ardoribus incanduerint. Venti autem interdum angelorum intelliguntur spiritus, qui à secretis Dei ad salutem humani generis per universum mittuntur mundum. Item nonnunquam venti incensores spiritus potius solent, pro eo quod mala suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorum corda succendunt: secundum quod scriptum est, Tollet cum urens ventus.

SCHOLIA IN CAP. XXVI. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Ventus est aer commotus & agitur, sicut flabello brevi potest approbari.) Ventorum generationem tradit ex opinione Stoicorum. Putant enim Stoici, aerem, nubes, ventos, imbres, materia atque subiecto esse eadem, sed differre tantum pro diversis naturæ & effectibus. Motum enim aerem & veluti percussum aut concussum esse ventos, eundem constantem sine motione crassescere, atque imbres efficere: ceterum istud ut frigidum commentum, Aristoteles reprehendit. Reddenda namque erat ratio, quæ naturæ vii aerem hoc pacto undeliber impellat: ipsane partes veluti oriens aut septentrio, hoc modo aerem trahunt, & si sic sit, cur per intervalla flatus excitentur, & non potius sint perpetui. Sunt alij, putantes hos spiritus esse quasi terræ anhelum: quemadmodum antra & cava terrarum sine flatu non sunt. Ad eandem sententiam inferri potest commentum Petri in primo Aeneidos in descriptione ventorum; sic enim habet:

--- Conversa cuspide montem,
Impulit in lacus, illi velut agnive facto,
Qua data portarunt, ac terras murmure perflant.

Pro diversis autem partibus cæli, nomina diversa sortitur.) Ordo & nomina ventorum ex diversis partibus horizontis sumuntur, sunt enim nota præcipua 4. & in summa 12, quas scriptores cædonum consensu acceperunt: qui enim plures faciunt quam 12, nauticam magis sequuntur, quam physicam, quamque apud veteres, ne plures quidem quam quatuor, positos scimus, sed ut tota hæc res clare deprehendatur, descriptionibus agemus. Sit itaque horizon circulus, qui mundi partem consuetam ab inspecta dividit, quem cernimus sub aperto celo rotundo ambitu super terram. Sit in hoc circulo nota unde sol die æquinoctiali exoritur A: hinc ducatur linea in adversam partem, cuius terminus est B. occasus æquinoctialis: per hanc ducatur linea à dextris ad sinistram, sitque dextra pars H, meridiem ostendens, sinistra G septentrionem, ex his duobus limitibus invicem sese secantibus, in centro ad angulos normales, statim 4. loca emergunt in horizonte præcipua. deinde ducatur alia linea sinistrorsum ab F versus C, quorum F ostendit exortum solstitialem. Post orientis enim notam sol æstate oritur versus septentrionem, C autem occasum hybernium, hunc limitem secet alius ab D versus E, quorum D orientem hybernium, E vero occidentem ex adverso ostendit æstivum, sunt itaque ex quatuor his limitibus octo notæ: sit insuper alia nota media inter septentrionem & exortum, hoc est circuli arcticæ contactu K, ab hac per centrum circuli agatur linea in contrarium sitq; terminus M. hic eodem intervallo distabit à meridie versus exortum, quo prior ab oriente æquinoctiali versus septentrionem. alia deinde linea medio loco inter septentrionem & occasum æstivum à puncto I in contrarium sitq; terminus N. Manifestum est igitur ex tribus exortibus, & eisdem occasibus fieri sex notas, quas signant tres demerentes seu diametri, tum à meridie septimam ab septentrione octavam, quam ostendit quarta diameter: tum à bina contactibus angustioris lineæ juxta G, & alterius juxta H adiacentibus reliquos quatuor, ut in summa sint duodecim notæ in horizonte ex solis determinatione partim, & ex contactu arcticæ & antarcticæ cum horizonte quemadmodum adjectum schema demonstrat. Quinque sunt in hoc circulo lineæ parallele, id est, æquidistantes I K, arcticam significat sequens exortum hybernium & æstivum: tertius exortum & occasum verum, hoc est æquinoctialem: quartus occasum hybernium & æstivum: quintus antarcticum: sextus nulli parallelus est: secat enim antedictas lineas. Quomodo igitur in horizonte definitione ex parallelorum terminis fiant diametri, ex quibus venti sibi mutuo contrarij fiant, superius ex descriptione apparet.

ORDO VENTORUM. CAP. XXVII.

Ventorum quatuor cardinales sunt, quorum primus septentrio, qui & Aparctias dicitur, fiat rectus ab axe, faciens frigora & nubes: hinc dexter Circius, qui & Thracias, faciens nives & grandines: à sinistris aquilo, qui & boreas, nubes constringens. Secundus cardinalis Subfolanus, qui Apeliotes, ab ortu intonans solis, temperatus: cuius à dextris Vulturnus, qui & Caecias, cuncta deficcans: à sinistris Eurus, nubes generans. Tertius cardinalis Auster, qui & Notus, humidus, calidus, atque fulmineus: huic à dextris Euroauster, calidus: à sinistris Euronotus, temperatus, calidus. Venti australes, quia ex 4 humili flant, majores in mari tempestates faciunt, quam septentrionales. Ideoque post austros fiunt noxij præcipue terræ motus. Quartus Cardinalis Zephyrus, qui & Favonius, hyemem resolvens, floresque producens: cui dexter Africus, qui & Libs, tempestuosus, tonitrua generans, & fulmina: à sinistris Corus, qui & Argestes, in Oriente nebula, in India faciens serena. Sunt etiam alij b quidam peculiare quibusque ventibus venti, non ultra certum procedentes terminum, ut Atheniensibus Scyron, paulum ab Argeste deflexus. Narbonensibus Circius, qui nec ad Viennam quidem ejusdem provinciæ pervenit urbem. Duo sunt autem extra hos, utique spiritus magis quam venti, aura & altanus. Aura enim est lenis motus aeris in terra: altanus in pelago.

GLOSSÆ IN CAP. XXVII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Bredeferto Rameliensi.

- a Flant enim ex humili, id est, ex ima parte mundi, quam septentrionales, qui ex alto spirant.
b Feruntur hi venti de voraginibus montium emergi.

SCHOLIA IN CAP. XXVII. BEDÆ PRESBY-
TERI, De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Ventorum quatuor cardinales sunt.] Cardinales dicuntur, quo ex quatuor mundi præcipuis partibus, quas designant duo limites scilicet finitorem in quatuor quadrantes, cum his quatuor reliquis omnes sic agunt, ut ejus factiones esse dicantur: quos enim dextram sinistramque habet septentrio, septentrionales dicuntur, quemadmodum in reliquis sit: quin & vernacula lingua quatuor duntaxat simplicibus utitur ventorum nominibus: medios enim ab extremorum compositione efferimus, veteres quoque non plures fecerunt. Vide Strabonem libro 1. Cosmographia. Quomodo autem per horizontem collocentur, & à quibus partibus emergant, tum quos vicinos & contrarios habent ex antegresso schemate manifestum est. Quod quidem sic disponitur, ut ejus exortus exortui in mundo respondeat, quo postro factile erit deprehendere quolibet momento, quis sit ventus.

Hinc à dextris Euroauster,] Euroauster & Euronotus synonyma sunt, utrosque enim austrum significat. Improprie itaque Beda accipit Euronotum pro Phœnicia, sic enim Græci hunc vocant, quem à sinistris auster. Græcia namque ex ea mundi parte stat, in qua Phœnicia est, id est, Iudæa: dextrum autem & sinistrum accipienda sunt, si pectore sit aversus ab eo vento, sicut aliqui dicunt esse dexter aut sinister.

A sinistris Corus, qui & Argestes in oriente nebula.] Suspicio hunc locum esse deperitatum: India enim est in exortu. Vide igitur legendum ne sit, loco orientis occidentis. Aristoteles namque auctor est, ventum esse niviosum ac pluvium: quod haud dubie de occident alibus intelligendum est, si spectemus India situm.

Narbonensibus Circius.] Vide præter Plinium Gellium etiam libro 2. capite 12. Marcus Cato hunc ventum non Circium appellat in libro Originum, sed Certium.

Altanus in pelago.] Vitruvius libro primo de Architectura, altanum vocat eum, qui proxime meridiem paululum inclinans, ad occasum, hoc est, medio loco in austrum & libanotum: nam ventos facit viginti quatuor, nautas opinor secutus.

DE TONITRUO. CAP. XXVIII.

Tonitrua dicunt ex fragore nubium generari, cum spiritus ventorum earum sinu concepti, sese ibidem versando pererrantes, & virtutis suæ mobilitate in quamlibet partem violenter erumpentes, magno conceptant murmure, instar exilientium de stabulis quadrigarum, vel vesicæ: quæ licet parva, magnum tamen sonitum displosa emitit.

SCHOLIA IN CAP. XXVIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Tonitrua dicunt ex fragore nubium generari.] Varia sunt de tonitruo apud physicos opiniones, alij ajunt ignem ex celo in nubes lapsum stridorem efficere, veluti candens ferrum dum mergitur. Aristoteles putat fieri spirituum motione, qui se fortiore conatu de nubibus explicant. Beda hoc loco Lucretij opinionem recensere videtur, cuius versus adscribam:

Principio tonitru quatuoritur carula celi
Propterea, quia concurrunt sublimi volantes,
Ætherea nubes contra pugnantibus ventis.
Nec sit enim sonitus celi de parte serena,
Veram ubicunq, magis dano sunt agmine nubes,

Tam magis hinc magno fremitus fit murmure sepē.
 Præterea neque tam condensæ corpore nubes
 Esse queunt, quàm sunt lapides ac tigna; neque autem
 Tam tenues, quàm sunt nebulae fumique volantes.
 Nam cadere abrupto debent pondere pressæ,
 Ut lapides, aut ut fumus constare nequeunt,
 Nec cohibere nives gelidas, & grandinis imbres.
 Dant etiam sonitum parvuli super æquora mundi.
 Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur.
 Omnia sæpe gravi tremere & divulsa repente,
 Maxima dissiluisse capacis membra mundi.

Vel vesicæ, quæ licet parva sit, magnum tamen sonum dissilosa emitit. Est & hoc simile ex Lucretij physico sumptum de tonitru, quo loco sic habet:

Cum subito validi venti collecta procellæ,
 Nubibus intorsis sese, conclusaque ibidem
 Turbine versanti magis, ac magis undique nubem,
 Cogit uti fiat spisso cava corpore circum.
 Post ubi commovit vis ejus & impetu acer,
 Tum per terricrepto sonitu dat missa fragorem.
 Nec mirum, cum plena anima vesicula parva,
 Sæpè ita dat pariter sonitum dissilosa repente.

DE FULMINIBUS. CAP. XXIX.

Fulmina nubium attritu nasci in modum silicium colliforum, concurrente simul & tonitruo: sed sonitum tardius ad aures, quàm fulgorem ad oculos penetrare. Nam omnium rerum collisio ignem creat. Quidam dicunt, dum aer in se vaporaliter aquam de imis, & ignem caumaliter de superioribus trahat, ipsi confluentibus horrifonos tonitruorum crepitus igni: & si ignis viceit, obesse fructibus: si aqua, prodelle. Ideo autem fulminis ignem vim habere majorem ad penetrandum, quia subtilioribus elementis factus est, quam qui nobis in usu est.

GLOSSÆ IN CAP. XXIX. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Bridefero Ramesiensi.

^a Visus cæteris sensibus acutior & subtilior est: quapropter licet ignis fulminibus, & sonitus tonitru simul fiant, ante tamen ignis videtur, quàm tonitru audiat.

^b Vapor est emanatio vel exhalatio terræ, quando videlicet aqua de imis terræ, ut modum in tenuissimis nebulis, exhalando sursum ascendit.

^c Cauma Græcè, calor Latine. Zetes etiam Græcè, calor Latine. Hinc zete dicuntur esse balnea: & zotarivus dicitur, qui præest zeti, id est, balneo.

^d Hinc apparet, quod ignis caelestis penetrabilior sit, quàm ignis terrestris, cujus effectus invisibilis est: sed videtur per calores & colores.

GLOSSÆ IN CAP. XXIX. BEDÆ PRESBY-

teri, De natura rerum: incerti auctoris.

Fulmina nubium attritu nasci in modum silicium colliforum. Cum nebulae invicem in se fuerint collisæ, illico fulmina emittuntur, dehinc sequuntur tonitrua: quia licet tardiora sint sonitu præcedente, concursu luminis claritate, pariter tamen cum fulgure emittuntur. Sed eorum sonitus tardius penetrat aures, quàm oculos splendor fulguris, ad instar securi arborem procul cadentis: cujus quidem ante cernitur ictum, quàm ad aures perveniat sonitus. Fit enim fulmen, nube, imbre & vento. Nam cum ventus in nubibus vehementer agitur, sic incalcescit, ut accendatur: dehinc ut prædictum est, fulgura & tonitrua simul exprimuntur: sed illud celerius videtur, quod clarum est: hoc autem ad aures tardius perpenit. Post fulminis autem ictum ventorum erumpere violentiam, sic que furor tempestatis, quem in nubibus conclusi agebant, exeuntes ad terras emittunt. Horatius:

Feruntque superos fulgura montes.

SCHOLIA IN CAP. XXIX. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Sed sonitum tardius ad aures, quàm fulgorem ad oculos penetrare. Sonum cum igne fieri certum est, collisone enim facta, statim incendium emicat: quod verò cernatur citius fulgetrum, quàm tonitruum audiat, non est alia ratio, nisi quod lux ocyor est plaga. Lumen enim repente & sine successione aerem illustrat, quemadmodum lucerna loco tenebroso illata, statim omnia plena sunt luce, ad quæcunque loca radius ignis pervenire potest: at sonus, qui fit aeris motione, tanquam lapide immisso in aquam stagnantem, quoquo versum à centro exeunt, innumerabiles circinationes paulatim ad terras pervenientes. Vide Aristotelem lib. 2. de Anima.

Et ignem caumaliter de superioribus trahat. Caumaliter adverbium traxit à Græco καυμα, quod calorem & æstum significat.

Ideo autem fulminis ignem vim habere majorem ad penetrandum. Plura sunt fulminum genera: primum humidum, quod non urit quidem, sed insuscitat, id ab Aristotele psolœen cognominatur. Sicut alia sunt non urentia etiam, sed dissipantia. Tertium est, quod a poetis, ut Aristoteles inquit, ἀπρξ dicitur. Plinius videtur interpretari clarum: mirifica natura, quod dolia ex-haurit intactis operimentis, nec ullo signo alio relicto. Aurum, et argentum intus liquatur, fasciculis illi nullo modo ambustis: & marria grævida, ictu fulmine partu exanimato, ipsa vivit citra ullam aliud incommodum.

UBI NON SINT, ET QUARE. CAP. XXX.

Hyme & æstate rara fulmina dicunt: quia hyeme gelidus aer quicquid accipit ignei vaporis, extinguit. Æstate calidi vapores raro tenuesque densantur in nubes, sine quibus non fulgurat. Quæ ratio a Scythiam Ægyptumque præmunit à fulmine: cui subiacet Italia, ubi mitior hyeme & æstate nimbofa semper quodammodo vernat vel autumnat.

GLOSSÆ IN CAP. XXX. BEDÆ PRÆSBYTERI,

De rerum temporum: auctore Bideferro Rameliensi.

a Scythia frigidissima regio est, ibi ergo non sunt fulmina propter frigus: sicut nec in Ægypto, propter calorem.

SCHOLIA IN CAP. XXX. BEDÆ PRÆSBYTERI,

De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Hyeme & æstate rara fulmina dicunt. [Universa hæc serè ad verbum ex Plinio desumpta sunt.]

DE ARCUCAP. XXXI.

Arcus in aere quadricolor, ex sole adverso a nubibusque formatur, dum radius solis immisus cavæ nubi, repulsa acie in solem refringitur, instar ceræ, imaginem anuli reddentis: qui de cælo igneum, de aquis purpureum, de aere hyacinthinum, de terra gramineum trahit colorem. Rarius autem æstate quam hyeme, & raro noctibus: nec nisi in plenilunio cernitur, utpote de luna resurgens.

GLOSSÆ IN CAP. XXXI. BEDÆ PRÆSBYTERI,

De natura rerum: auctore Bideferro Rameliensi.

a Dum nubes è regione solis sunt, formatur iris: sciendum etiam, quia de luna formatur, quando in plenilunio est.
b Imago enim anuli arcus est: quia sicut imago in cera exprimitur cujuslibet rei, sic nubibus solis imago figuratur.

GLOSSÆ IN CAP. XXXI. BEDÆ PRÆSBYTERI,

De natura rerum: incerti auctoris.

Arcus in aere quadricolor, ex sole adverso, nubibusque formatur. Arcus, i. e. iris. Est enim iris solaris corporis impressio. Quadricolor, i. e. quatuor colorum, nubibusque formatur. Nubes parva nobis videtur, adeo tamen magna est, ut plerumque solem nobis occultet, & radius ipsius in ipsam refringat. Repulsa, i. e. repercussa acies illius radij. Cavæ nubi, i. e. densa. Dum nubes è regione solis sunt, formatur iris. Sciendum etiam, quia de luna formatur, quando in plenilunio est. In solem, i. e. contra solem. Refringitur, i. e. repercutitur. Instar, ad exemplum vel ad similitudinem cera. Similis est nubes, sicut ceræ imaginem anuli. Imago enim anuli arcus est: quia sicut imago in cera exprimitur cujuslibet rei, sic nubibus solis imago figuratur. Qui, scilicet arcus, de cælo igneum, i. e. rubeum trahit colorem. De aquis, i. e. de mari purpureum, i. e. rosaceum. De aere hyacinthinum: ipsum in modum hyacinthi lapidum. De terra gramineum, id e. viridem. Rarius autem æstate quam hyeme, i. e. formatur arcus in aere: quia majores nubes sunt in hyeme quam in æstate. Et raro noctibus, scilicet formatur: quia de pleno orbe solis efficitur. Nec cernitur, scilicet in nocte, nisi in plenilunio, utpote de luna resurgens. Item: sine sole & nubibus nunquam apparet arcus, quia ex tempore radij solis species eius formatur. Quadricolor enim est, & ex omnibus elementis in serapit species. De cælo enim trahit igneum colorem, de aquis purpureum, de aere album, de terris colligit nigrum. Hic autem arcus pro eo quod à sole respicitur in nubibus, Christi gloriam indicat, in prophetis ac doctoribus resurgentem. Alij ex duobus coloribus ejus, i. e. aquoso & igneo duo judicia significari dixerunt: unum per aquam, dum impij perierunt in diluvio: alterum, per quod postmodum peccatores cremandi sunt in inferno. Item iri gratiæ, latine dicitur arcus. Arcus in die pluvia parat, & est signum propitiationis, dicente Domino tempore diluvij ad Noe: Ponam arcum meum in nubibus, & recordabor fœderis mei, &c. In arcu verò duo sunt colores principales, viridus scilicet, i. e. aquosus & rubeus: in quibus nimirum designatur aperitè aqua baptismatis, & sanguis redemptionis, vel gratia Spiritus sancti. Per hæc duo ab omnibus emundamur peccatis. De quibus duobus mysterij tota Ecclesia cingitur, & per hæc in novitatem gratiæ Dei renovatur. Vel per duos colores possumus intelligere duo judicia: unum, quod factum est per aquam: atque aliud quod faciendum est per ignem.

SCHOLIA IN CAP. XXXI. BEDÆ PRÆSBYTERI,

De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Arcus in aere quadricolor. Aristoteles in Meteoris lib. 3. trium duntaxat, quorum rationem reddit, colorum meminit. Et raro noctibus. Cernitur & nocturna iris, sed raro. Aristoteles a tate sua intra sexaginta annos, semel noctu visam, nec unquam nisi decima quinta dum plena est.

DE NUBIBUS. CAPUT XXXII.

Nubes coacta guttatim aere conglobantur, qui fumali levitate vapores aquarum de terra marique suffollens: quantum in minutissimis stillis consistunt, sua vi suspendit in altum, qua vel solis igne decocti, vel aeris itinere mutati decrescunt: ut marinam aquam humo, vel dulcem marinis herbis infundentes, in contrarium solemus transfere saporem.

GLOSSÆ IN CAP. XXXII. BEDÆ PRÆSBYTERI,

De natura rerum: incerti auctoris.

Nubes coacta guttatim aere conglobantur. A nubibus ergo rapiuntur aqua maris, & iterum ab ipsis redduntur in terras. Sed ut esse dulces possint, in pluvij coquantur igne solis. Alij autem dicunt, non tantummodo aquis maris nubes concretere, sed etiam exhalatis terræ vaporibus, nebulas adolere, quibus densatis coactisque nubes altius surgere, atque visdem labentibus pluvias effundere. Nubes autem apostoli significantur atque doctores. Pluvie ergo nubium, eloquia sunt apostolorum, qua quasi guttatim, i. e. sententiarum veniant, sed abundantius doctrina fecunditatem infundunt.

SCHO.

SCHOLIA IN CAP. XXXII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum : auctore Joanne Noviomago.

Nubes coacto guttatim aere conglombantur, qui fumali levitate. ¶ *Tadum phisici loca, per qua imbres suspense feruntur, frigida esse per antiperistasis, qua proprietate natura fit, ut hyverno tempore putei ac fuiterranea loca tepent, aſtivo autem frigida ſint. Igitur dum tepore ſolu continguntur maria, lacus & stagna, exauriuntur vapores, & vi caloris tollantur in ſublimitatem nubium : hi propter frigus denſantur in nubes, que humore nondum ſeſe conglomerante ſua ſe vi, & quadam inanimata ſeſe ſuſtinent : primum igitur propter humoris brevitatem non decidunt, ubi autem de imbe congeſtus ſit humor, propter pondus ſeſe ſuſtinere nequit, ſed denuo ad terram fertur.*

DE IMBRIBUS. CAPUT XXXIII.

Imbres ex nubium concreti guttulis, dum in majores ſtillas coeunt, aeris amplius non ferente natura, nunc vento impellente, nunc ſole diſſolvente pluvialiter ad terras dilabuntur. Sed pluvias vocamus lentas & juges : nimbos autem repentinos & præcipites.

SCHOLIA IN CAP. XXXIII. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum : auctore Joanne Noviomago.

Sed pluvias vocamus lentas & juges. ¶ *Pluvia generale nomen aquarum omnium caeleſtium eſt, ros enim ſublimi non ſit, nec pluvia dicitur. Nimbi repentini ſunt, & præcipites, hos Ariſtoteles vocat ἀβροίρα : aliud genus eſt minutiffimi guttis, denſi tamen atque inſtar rotæ cadens, quod idem auctor ſenadæ imber autem eſt moderatus, neque rotulentiſ, neque præceps.*

DE GRANDINE, CAPUT XXXIV.

Grandinis lapilli ex ſtillis pluviae, frigoris & venti vigore conglaciati, in aere coagulatur, ſed citius nive ſolvuntur, & interdium ſæpius quàm noctu decidunt.

SCHOLIA IN CAP. XXXIV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum : auctore Joanne Noviomago.

Grandinis lapilli ex ſtillis pluviae ¶ *Grando diſfert à nive, modo, loco & tempore : et enim nix modicè concretæ eſt flocci inſtar, aut roſti ſolu grando in ſolidam glaciem. Nix ſit in nubibus, grando inferiore loco : pluvia namque inter cadendum propter repentinam mutationem calidi & frigidi congelatur antiperiſtaſi, unde montes nivoli ſunt, ſed ſine grandine, inferiore loco enim ſit : ſit deniq, nix frigidu locis temporibusque, at grando temperatis.*

Sed citius nive ſolvuntur. ¶ *Quacunque antiperiſtaſi ſunt, ſtatim redeunt ad naturam, qua cauſa eſt, ut grando ſtatim ſolvatur. Et interdium ſæpius quàm nocte decidunt. Noctes propter abſentiam ſolis frigida ſunt, at grandines ſunt, dum gelidus humor tepido aere excipitur.*

DE NIVE, CAPUT XXXV.

Nives aquarum vapore, necdum denſato in guttas, ſed gelu præcipiente formantur, quas in alto mari non cadere perhibent.

GLOSSÆ IN CAP. XXXV. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum : incerti auctoris.

Nives aquarum vapore necdum denſato in guttas, ſed gelu præcipiente formantur, quas in alto mari non cadere perhibent. ¶ *Deſique ait B. Ambroſius, quod plerunque glacialibus ventorum ſuavis rigentes aquæ ſolidantur in nivem, & rupto aere nix funditur. Simili quoque ratione grandinum coagulatio ſit. Aquæ enim nubium rigore, ventorumque ſtringuntur in glaciem, atque dureſcunt. Dehinc glacies ipſa partim fragore ventorum comminuta in fragmine, partim ſolu vapore ſoluta, fruſtatim ad terram dilabuntur. Quod autem rotunda videtur, hoc ſolu calor facit, & mora reſerantur, aeris, dum per longum ſpatium uſque ad terras currunt. Figur aliter namque grando perſidia duritia eſt, torpore malicia frigida. Nix enim, homines increduli ſunt, frigidiffimi atque pigri, & ad infima torpore mentis depreſi, item alio intellectu : Nives homines ſunt dilectione frigentes, qui etiam eſſe exiſtant, candidi puritate baptiſmati, non ſervent ſpiritu charitatu.*

SIGNA TEMPESTATUM VEL SERENITATIS,

CAPUT XXXVI.

SOL, in ortu ſuo maculoſus, vel ſub nube latens, pluvium diem præſagit. Si rubeat, ſyncerum : ſi palleat, tempeſtuoſum : ſi concavus videtur, ita ut in medio fulgens radios ad auſtrum & aquilonem emittat, tempeſtatem humidam & ventofam : ſi pallidus in nigram nubem occidat, aquilonem ventum. Cælum ſi veſpere rubet, ſerenum diem : ſi mane, tempeſtuoſum ſignificat. Ab aquilone fulgur, & ab euro tonitrus tempeſtatem, & ab auſtro ſtatu altum portendit. Luna quarta ſi rubeat quaſi aurum, ventos oſtendit : ſi ſummo in corniculo maculis nigreſcit, pluvium menſis exordium : ſi in medio, plenilunium ſerenum. Item cum aqua in nocturna navigatione ſcintillat ad remos, tempeſtas erit. Et cum e Delphini undis ſæpius exiliunt, quo illi feruntur, inde ventus exurget, & unde nubes diſcuſſa cælum aperiunt.

GLOSSÆ IN CAP. XXXVI. BEDÆ PRESBYTERI,

De rerum temporum : auctore Brideserto Rameſienſi.

^a Prognostiçè loquitur, Prognostica enim dicuntur rerum futurarum ſigna.

^b Sagare, eſt acutè ſentire, ex quo ſagaces dicti ſunt canes.

^c Delphini obviam ventis pergunt, ne venti eos in undis collectos ad litora allidant, & ad mortem conſumant.

SCHOLIA IN CAP. XXXVI. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum : auctore Joanne Noviomago.

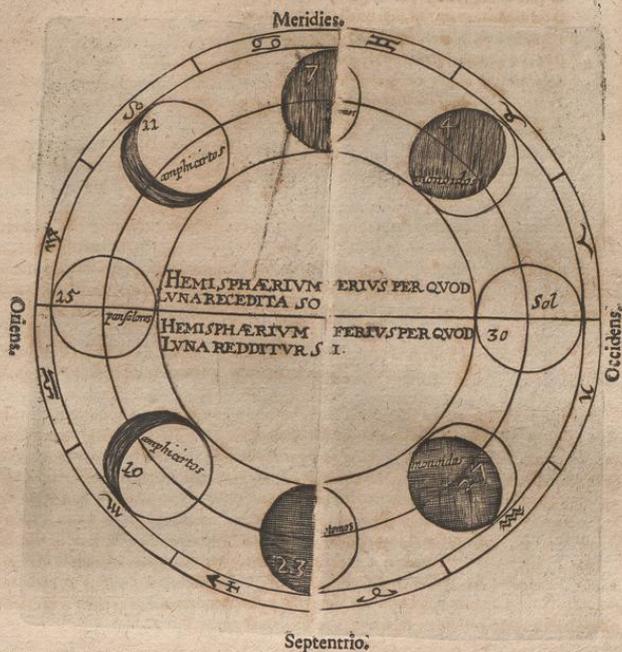
Sol in ortu suo maculosus.]
Pertinent etiam ad rerum naturam, rempestatum per prognostica consideratio, utilis in agrorum agentibus, quae non à sole ac lunarebusque celestibus tantum, quamquam ab his potissimum, sumuntur: sed ab animalibus, cum etiam rebus vitæ carentibus. Partus oriens, & non fervens, quemadmodum à Plinio scriptum est, serenam diem nunciat, Sol si pallidus, hybernæ grædinem: si serenus occidit, ac rursus pridie serenus oritur, præsagium indubitate serenitatis.

Vel sub nube latens.] Præsertim si veluti strabus superioris è loco solis globo immincat, ac eadem mox condatur.

Si rubeat, sincerum.] Si ante exortum nubes rubeant, venti erunt: si cum hu nigra copulentur, miscentur venti imbribus, si occidens, & rursus mane orienti rubeat, pluviae præsigni: ac si nubes circa occidentem rubeant, serenam fore eum, qui sequetur.

Si pallidus in nigras nubes, aquilonem ventum.] Si à sole exorta nubes dextra ac sinistra dispelluntur, præsignium est ventorum cum imbribus: aspera verò tempestas, si cum pluvia occidit.

Luna quarta si rubeat.] Quarta luna maxime in præsignis observatur, si splendens ac puro nitore fulserit, serenitatem: si rubicunda, ventos: si nigra, pluviam. Pari modo observatur duodecimæ, quæ septem, novæ, rursus à septem, deinde duodecimæ, hinc ad quatuordecim, & postremo silens: id est, prima, quarta, septima, undecima, decima quinta, decima nona, vigesima tertia, vigesima septima, & interitum.

DE PESILENTIA. CAPUT XXXVII

Pestilentia nascitur ex aere vel siccitatis, vel caloris, vel pluviarum intemperantia pro metitis hominum corrupto: qui spirando vel edendo perceptus luem mortemque generat. Unde sæpius omne tempus æstatis in procellas, turbinesque brutales verti conspiciamus. Sed hæc eum suo tempore venerint, tempestates: eum verò alias, prodigia vel signa dicuntur.

SCHOLIA IN CAP. XXXVII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum : auctore Joanne Noviomago.

Pestilentia nascitur aere vel siccitatis, vel caloris, vel pluviarum intemperantia.] Pestilentia unde nascatur, quemadmodum & alij eventus rerum naturalium, etiam à physico quaritur, quamquam tota hæc disputatio ad medicos adicienda sit, existimant multi venenoso halitu ex terra coorto, quem sol dum venenum servet, in aera adducit, qui longè lateque hoc veneno infectus inficitur enim unus omnium & facillimè & maxime vicissim corpora non hominum modo, sed & quadrupedam & avium etiam hoc afflatu inficit vitæque ad solem, quem aliàs tamen medicam faciunt poeta, hujus lani causam referunt, vocantque Apollinem à Græco ἀπολλών, quod perdere significat. Sunt de hac re non inelegantes, nec injucundi versiculi Læretij postea in primis notissimi, quos ad scribam, conveniunt enim cum hac sententia Bedæ.

E LIBRO SEXTO.

Nunc ratio quæ sit morbis, aut unde repente
Mortiferam possit cladem consistere coorta
Morbidæ vis hominum generi pecudumque cadentibus,
Expeditam, primum multarum seminarum
esse supra docui, quæ sint vitæ nobis:
Et contra, quæ sint morbo mortisque, necesse est
Multa volare: ea cum casu sunt sorte coorta,
Et perturbantur cælum, fit morbidus aer.
Atque ea vis omnium morborum pestilentiæque
Aut extrinsecus, ut nubes, nebulaque superne
Per cælum veniunt, aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, ubi putorem humida nacta est
Intempestivis pluviusque & solibus ista.
Nonne vides etiam calis novitate & aquarum
Tentari, præcul à patria quicunque domoque

Adveniunt, ideo quia longe dissepitant res,
 Nam quid Britannis cœlum dissepere putamus,
 Et quid in Ægypto est, quæ mundi claudicat axis,
 Quid ni quod in Ponso est, dissepere & Gadibus, atque
 Vsq̄ue ad nigra virum pereocaque secla calore:
 Quæ cum quatuor inter se diversa videmus
 Quatuor à ventis, & cœli partibus esse,
 Tum color & facies hominum distare videtur,
 Largiter & morbi generatim secla tenere.

DE NATURA AQUARUM DUPLICI
 CAPUT XXXVIII.

Aquarum duplici natura formantur & reformantur omnia, quæ cernuntur in terra. Nam falsa in mari convenientes, mortalibus fructus nutriunt in terris, & aere dulces aptius alendis fructibus, sitique sedanda congruunt. Sed quæ harum naturalis sit, quaritur. Utraque autem apprehenditur, dum in alterutrum refundi, hæc per marinorum holerum cineres, illa per humum diffusa queant. Maris verò * fructibus crebris terrarum spatia distinguuntur, ut & gentium terminos intercludant, & alternis opibus omnes provincias per commercia ditent.

SCHOLIA IN CAP. XXXVIII. BEDÆ PRESBYTERI,
 De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Aquarum duplici natura formantur & reformantur omnia, quæ generantur in terra. Sequitur opinionem vetustissimam Thalio Milefi, qui numeratur inter septem sapientes: hic ut Aristoteles loquitur humorem $\pi\alpha\lambda\alpha$ esse scripsit rerum omnium que sunt & quæ nascuntur in cœlo & in terra, cum quo fabula consentit Homeri de Oceano parte Iliadæ X. Hic igitur alijs omnibus sub terra affunditur maribus primum in ternis, veluti à Plinio dictam est. Oceanum interna maria allatrave: hic reliquis omnibus generibus aquarum materiam suppeditat: at res alii deposita crassitie & austeritate, dum per arenas colatur, hæc est, ut ita dicam, vibratur, unde fit omnibus dulces aquas reddit. Sunt enim flumina dulcia, unde non modo agri & stirpes alantur, sed animalibus quoq̄ potus fit, quapropter græcè dicta sunt $\pi\alpha\lambda\alpha\iota$ à potando flumina, & apud Poetas pocula, quod eandem rationem respicit.

Maris verò fructibus.) Majores regiones maribus distinguuntur: minores fluminibus, ut qui ad exteras regiones penetrat, maria transmittit, unde litteræ & studia transmarina apud Hieronymum, pro Atheniensium & Philosophorum apud eos schola. Et apud Prophetam ex spiritu dei maria laudantur usu navigationis & commerciorum intra sese. Vtrum verò mare sit, & an naturaliter falsa, suum de fluviorum origine, vide Aristotelem libro 1. $\tau\alpha\upsilon$ $\mu\epsilon\tau\epsilon\omega\pi\acute{\alpha}\nu$

DE ÆSTU OCEANI. CAP. XXXIX.

Aestus Oceani lunam sequitur, tanquam ejus aspiratione retrorsum trahatur, ejusque impulsu retracto refundatur: qui quotidie bis adfluere & remeare, tamen semper horæ dodrante, & semiuncia transmissa videtur, ejusque omnis cursus in Lædones & Malinas, id est, in minores æstus dividitur & majores. Sed Lædon à quinta & vicelima luna inchoans, quot horis occurrat, tot & recurrat. Malinas autem à XIII. & à XXVIII. incipiens, citior in accessu, sed tardior in recessu, septem diebus & quindecim horis perseverat, in medio sui semper lunam primam & decimam quintam ostendens & per æquinoctia vel solstitia solito validius exastuans. Per octonos autem annos ad principia motus, & paria incrementa certissimo lunæ revocatur ambitu: illa semper aquilonia tenente mitiores, quam cum in austros digressa propiore nisu vim suam exerceat.

VETUS COMMENTARIUS.

Ista rota pertinet ad concordiam maris & lunæ, quæ si concordat maxima est, ut Beda docet in libr. 2. de Temporum ratione. Nam æstus Oceani quotiæ bis venire & remeare perhibetur, in ortu scilicet & occasu lunæ. Ascensus autem ipsi in Lædonas & malinas dividuntur, id est, in minores ac majores æstus. Malina, n. à majore luna, & lædona quasi læsa dicitur unda. Qui accessus quando incipiant, vel quantum temporis teneant, signatum est in figura. Nam interior rotula trium partium mundi habet nomina, spatium quod extra hanc est, aeris terram undiq̄ cingentis, typum gestat: unde & ventorum per aerem stantium nomina habet. Exterior sanè rota atates luna habet, à prima usq̄ ad tricesimam. Subter hanc, quæ est linea circularis angustior, continens aquam, significat Oceanum, qui totum orbem circumit. At infra hanc ducta linea numerum continet dierum, quibus accedunt vel recedunt præfati æstus. Unde semper contra

primum numerum est foris signatum quot a luna incipiat, quisque eorundem accessum ad malina vel ladona exortum.

SCHOLIA IN CAPUT XXXIX. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Superior commentarius recentioris est cuiusdam, quam illa antegresse expositiones, quemadmodum facile colligitur tum ex sermonis habitu, tum ex tractatione ladon vel ladona & maline peregrinarum vocum, nos tamen schema & commentarium ut invenimus in exemplari manuscripto, excudendum dedimus. Quod verò ad æstus atinet, (est enim hoc propter Ptolemei Cosmographicam, atque propter physica annotandum) non esse ubilibet, nec loca eadem semper obtinere æstus. Est enim causa quedam ignea & occulta, qua unda sic impelluntur, maxime in faucibus littorum, qua nō longioris temporis sic evanescent, veluti in arboribus & animalibus vitalis vegetatio paulatim emoritur. Hinc est quod quedam veterum observata pro falsis atque incomptis habeantur: quemadmodum Ptolemeus in litore Britannico, plures recenset quàm hodie in his littoribus inveniuntur: tum qua de memorabili illo æstu inter Atticam & Eubœam (quem Euripum vocant Græci) longe aliter res deprehenditur nunc, atque à veteribus memoria mandatum est. In Ptolemei tabulis, quia interpret Græcam dictionem non vertit quod tamen commode fieri potuisset) Græca dictionis ignarus, eo loci oppidum ejus nominis positum arbitretur. Aristoteles autor est (quanquam à quibusdam scribatur eum doloris impatientia victum, quod in Euripo reciprocationis causam invenire nequiret, in mare hoc præcipitem sese dedisse, adjecta causa mortis, quam is verbis prodidit: Aristoteles Euripum capere nequivit, at ipse capies Aristotelem) hanc reciprocationem venire ex occultis flatibus, qui aere in cavitatibus horum locorum constructo, expelluntur. Fieri enim putat maxime in locis angustis, & ubi littora ex adverso facta concurrunt, fretum efficiunt. Nam in loci angustia motus primum & maxime deprehenditur, qui in vago pelago propter latitudinem in immensum spargitur ac sic evanescat. Vide Aristor. lib. 2. Meteorologia.

Et per æquinoctia vel solstitia solito validus æstivans. Et hoc naturale est, quandoquidem quod Aristoteles quoque scriptum reliquit, hæ temporum permutationes aera commovent propter violenta sidera, qua sunt in Ariete & Orione. Vide rursus Aristotelem libro secundo Meteoron.

CUR MARE NON CRESCAT. CAPUT XL.

Quod mare fluviorum accursu non augetur, dicunt naturaliter falsis vadis fluentium dulce consumi, vel ventis aut vapore solis aripi, ut in lacis lacuinis que probamus, in brevi momento desiccatis, vel etiam occulto meatu in suos refluerent fontes, & solito per suos amnes gressu recurrere: marinis autem aquis dulces superfundit, utpote leviores: ipsas verò ut gravioris naturæ, magis sustinere superfusas.

GLOSSÆ IN CAPUT XL. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: incerti authoris.

Quod mare fluviorum accursu non augetur, dicunt naturaliter falsis vadis fluentium dulce consumi. Virum ventorum spiritu aqua erigantur, an lunari cursu crescunt, an sole trahente decrevant, hoc Deo soli cognitum est; cuius & opus mundus, folique omnis mundi ratio nota est. Oceani autem magnitudo incomparabilis, & intranfibilis latitudo prohibetur. Mundi philosophi ajunt, quod post oceanum terra nulla sit, sed solo denso aere nubili continetur mare, sicut & terra subterius. Salomon autem dicit: Ad locum autem unde exeunt flumina, revertuntur. Vnde intelligitur, mare non crescere, quod etiam per quosdam occultos meatus aqua revolvit in fontes suos refluant, & solito cursu super suos amnes recurrant. Mare propterea falsum est, ut omnium cursus fluminum recipiat. Cujus cum sit altitudo diversa, indistincta est tamen dorso ejus equalitas. Vnde & aquor appellatum creditur, quod superficies ejus equalitas sit. Physici autem dicunt, mare altius esse terris.

SCHOLIA IN CAPUT XL. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Salsis vadis fluentium dulce consumi. Scilicet præ calore, quod idem & cineres efficiunt.

Vapore solis absumi. In hac sententia est Aristoteles libro secundo Meteorologia.

Lacis lacuinisque. Id est lacubus, utroque enim modo dicitur. Est hoc videre in paludibus, qua hyberno imbres stagnantes, æstate à sole desiccantur.

Vel etiam occulto meatu in suos refluerent fontes. Quem ad modum scriptum est in Ecclesiaste: Omnia flumina intrant in mare, & mare non redunt. Ad locum enim unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant.

CUR SIT AMARUM. CAPUT XLI.

Mare idcirco dicunt falsum permanere, tot fluminibus ac pluviis irrigatum, quod exhausto à sole dulci tenuique iquo, quem facillimè trahit vis ignea, omnis asperior crassiorque linquatur. Ideoque summam æquorum aquam dulciorem esse profunda. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum esse, sicut solis in mari.

SCHOLIA IN CAPUT XLI. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum esse, sicut solis in mari. Ex eorum opinione loquitur, qui sidera & stellas ignes arbitrantur, ac aliis humoribus è terris ac maribus in sublime aripi: quod existimant plerique ex Homeri fabula originem duxisse: in Iliade enim recenset Iovem cum reliquis diis ad Æthiopas profectum epularum gratia, physice intelligitur è loco nox, qua sidera & sol potissimum in Oceanum cadere videntur super hac opinione vide apud Strabonem libro primo.

DE RUBRO MARI. CAPUT XLII.

Mare rubrum nomen à oleo colore trahit, quem tamen non naturaliter habet, sed vicinis littoribus, qua sanguineo colore rubent, inficitur. Ideoque inde Minium, & alij colores picturarum rubræ que gemmæ leguntur. Scinditur autem in duos sinus: quorum Perlicus Aquilonem, Arabicus petit occidentem, qui CXV. passibus distat ab Ægypto mari.

SCHOLIA IN CAP. XLII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Mare rubrum à roseo colore nomen accepit, quem tamen non naturaliter habet. Rubrum mare, hoc est sinum Arabicum, Græci vocant ἰσθμὸν δ' ἀγ. αὐ. αὐ. seu quod Erythras rex in his locis imperaverit; seu quod aquas habeat rubras: rubrum enim Græci vocant ἰσθμὸν: scriptorum alij de ratione nominis ambigunt, ut Pomponius Mela lib. 3. alij à rege nomen inditum videri volunt: in qua sententia est Herodotus in Melpomone. Cum Pomponio quoque sentit Plinius. Vulgatior fama est (quam confirmant peregrini, qui ad ea usque loca per terram sanctam penetrarunt) colorem quidem videri rubrum: verum hunc esse ex arena & fundi rubedine, quæ per quas undas alioqui claras, minimeque infectas pellucet. Vide multa de hoc mari apud Strabonem lib. 16. Magnorum animalium ac beluarum magis quam alterius ferax: cuius rei ab Aristotele redditur ratio & in Problematis, & in libello de Longitudine & brevitate vitæ. Mare hoc in sacris literis Israelitarum redditur ex Ægypto in Iudæam nominatissimum est.

DE NILO CAPUT XLIII.

Nilo flumine, quod inter ortum solis & Austrum nascitur, pro pluvijs utitur Ægyptus, propter solis calorem imbres & nubila respiciens. Mense enim Majo, dum ostia ejus, in quibus in mare influit, Zephyro flante, undis ejectis arenarum cumulo præstruantur, paulatim intumescens, ac retro propulsus, plana irrigat Ægypti: vento autem cessante, ruptisque arenarum cumulis, suo redditur alveo.

SCHOLIA IN CAP. XLIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Nilo flumine. Hic fluviorum omnium quos terra habet notos, est maximus. Aristotelis eum ex argenteo monte (quem Ptolemæus lib. 4. de Cosmographicis rebus montem lunæ appellat) primo τῶν μετεωρῶν, de fluviorum origine nasci scribit, qui ultra Æthiopiæ est, versus Præsum promontorium: fluvius juxta exitum, ac naturæ maximè admirabilis. Servius scribit hunc ante dictum fuisse Melonem, deinde Nilum, quasi vias in id. Originem ejus, quia nihil certi habere veteres, incertam fecerunt: unde est illud Luciani in decimo Pharsaliæ: Arcanum naturæ caput non prodidit ulli. Nec licuit populis parvum te Nile videre.

AQUIS TERRAM NECTI. CAPUT XLIV.

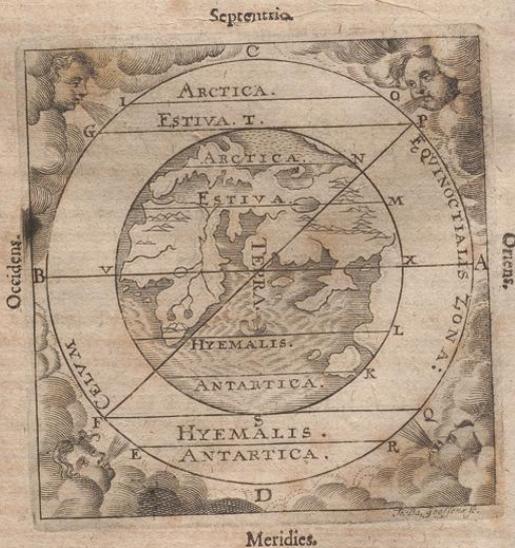
Aqua creator orbem medio ambitu præcinxit, quæ ex omni parte in centrum terræ vergeret, ut interiora nitens decedere non posset: ut cum terra arida & sicca constare per se ac sine humore nequiret: nec rursus stare aqua, nisi sustentente terra mutuo amplexu jungerentur, hac sinus pandente, illa verò permeante totam intra, extra, supra, infra venis ut vinculis discurrerentibus, atque etiam in summis jugis erumpente.

Quæ sequuntur, sic in veteri commentario invenimus, quæ quoniam erudita sunt, & ab eruditissimis scriptoribus sumpta, non existimabam esse omittenda.

Refusio Oceani per orbem quarta pars totius terræ.

Zona terra perusta, quam undique sursum ac deorsum circumstuit Oceanus: qui à suis duabus extremitatibus, oriente scilicet & occidente, in septentrionem & austrum refunditur: quæ refusione reumata, id est, ebullitiones maris fieri videntur.

Omnis terra quæ colitur à nobis, parva quadam est insula: quia & singula de quatuor habitacionibus, parva quadam efficiuntur insula, oceano bis eas ut vides ambiente, ex quo omnia maria orta pro adiacentibus regionibus sumunt sibi nomina: Nam si attendas superficiem nostræ insulæ, alteram de contrâ deorsum potes intelligere: & rursus trans zonam torridam, debes intelligere superiorem & inferiorem insulam habitabilem.

TERRÆ POSITIO CAPUT XLV.

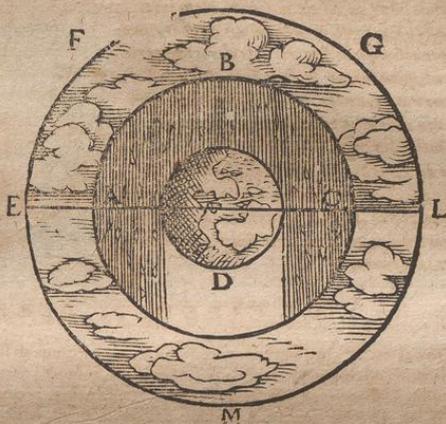
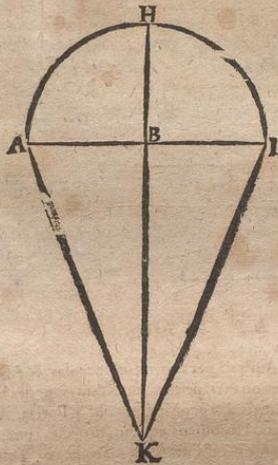
Terra fundata est super stabilitatem suam: abyssus sicut pallium amictus ejus. Sicut enim ignium sedes non est nisi in ignibus, aquarum nisi in aquis, spiritus nisi in spiritu: sic & terræ coherentibus cunctis in se locus non est, natura cohibente, & quo cadat negante. Quæ in centro vel cardine mundi sita humillimum in creaturis, ac medium tanquam gratissima, locum tenet cum aqua, aër, & ignis ut levitate naturæ, ita & situ se ad altiora præveniant.

GLOS-

GLOSSÆ IN CAP. XLV. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum incerti auctoris.

Terra fundata est super stabilitatem suam: abyssus sicut pallium amictus ejus] Qualiter terra super aërem fundata libratis creditur stare ponderibus, sic dicit beatus Ambrosius: De terra autem qualitate sive positione sufficit secundum scripturam Job. Sciendum, quia suspendit terram in nibilo. Philosophi quoque similiter opinantur aere denso terram sustentari, & esse in modum spongie, atque in medio aëris mole sua immobiliter pendere, sicut ut equali motu hinc atque inde veluti alarum suffulta remigis, ex omni parte librata propendat, quia scribitur: Qui fundavit terram super aquas, vel quomodo aer mollis & tenuis molem possit sustentare terrenam, aut super aquas stat tam immane pondus: quomodo non dimergitur, aut quomodo equit uti libram teneat, ne in alteram partem propensa incumbat, hoc nulli hominum mortalium scire fas est, nec nobis discutere atque perscrutari licet cuiquam tantam divinæ artis excellentiam: dum consistet eam lege majestatis Dei ac super aquas ac super nubes stabilem permanere. Quis enim, inquit Salomon, sufficit enarrare opera illius, aut quis investigavit mag-nalia ejus: Ergo quod mortalium natura secretum est, divinæ potentie relinquendum est.

Vetus commentarius, qui sequitur, ostendit aquæ superficiem esse sphericam, atque terram ipsam esse globum.

Maris & totius aquæ, cum est in tranquillitate stabilis, forma apparet globosa, quare si ponamus aquæ superficiem planam & in directâ linea positam, ut est AB, & à punto terra, id est, K, ducatur linea KB. Coniungantur autem linea KA, & KR, quæ singule tanto sunt majores media, id est, KB, quantum est AB, ad h. Igitur tranquilla aqua per A H ubique curvatur.

Sphæra terræ adscripta sunt ABCD, circa hanc sit aeris orbis, cui adscripta sunt EFGLM. Et utrunque orbem, id est, terræ & aeris dividat linea ducta ab E usque ad L: erit superior ista, quia possidemus & illa sub pedibus. Nisi ergo caderet omne pondus in terram, parvam nimis imbrivum partem terræ susciperet ab A usque C. Latera verò aeris humorem suum in cælum ducerent, restat ut ex omni parte aeris humor insuat terris.

TERRAM GLOBO SIMILEM, CAP. XLVI.

ORbem terræ dicimus, non quod absoluti orbis sit forma, in tanta montium camporumque disparitate sed cuius amplexus, si cuncta linearum comprehendantur ambitu, figuram absoluti orbis efficiat. Inde enim fit, ut septentrionalis plagæ sidera nobis semper appareant, meridianæ nunquam, rursusque hæc illis non cernantur, obstante globo terrarum. Septentriones non cernit Troglodytice, & confinis Ægyptus, nec Canopum Italia: quamvis ejusdem orbis pene dimidio major pars ab oriente ad occasum, quam à meridie ad septentrionem habitetur. hic calore, illic rigore prohibente accessum.

SCHOLIA IN CAP. XLVI. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago,

Septentriones non cernit confinis Troglodytice, nec confinis Ægyptus.] Troglodyta græcè dicitur, quod pro domibus antra habitent, sic exigente caloris vehementia. Horum alij sunt in Asia, alij de quibus hoc loco mentio fit, in Africa interiore ultra Ægyptum in torrida zona, & ultra æquinoctialem circulum, vide descriptionem Ptolomæi.

Nec Canopum Italia:] Canopus Menelai nauclerus fuit, qui dum in Ægyptum navigarent Græci, ad reperendam Helenam submersus est in Nili ostio, quod hinc Canopicum vocatur. Hic relatus est inter sidera, ac constitutus in navi Argo, sed hanc partem regiones septentrionales non vident, idem de hac stella est apud Aristotelem & Plinium. Sed sunt & alia argumenta, quibus efficitur terram esse globum: luna videlicet eclipsis, quæ fit per menocides figuras & æquinoctios, unde constat umbram ejus esse Pyramidem, quæ ex nulla alia materia provenit, nisi globata, id quod vetus commentarius hoc schemate proposuit.

Hanc figuram in commentario sequebatur ea quam hic quoque statim adiecimus, in qua demonstratur terram eisdem circulis distingui, quibus caelum sumptum autem est ex Macrobij commentario super Scipionis somnium.

QUOMODO QUINQUE ZONÆ COELI SUPERIACENT
quinque zonis terræ.

Orbis terra est, cui hic adscripta sunt litera ABCD. Quomodo vero ducantur lineæ inter literas, quæ in circuitu prædictarum sunt vides. Nam spatia duo adversa sibi, id est, à C in I, septentrionum, & à D in F, australium intelliguntur pruina obruisse perpetua. Siquidem id ostendunt lineæ ab I in G, & ab F in E. Inter hos extremos singulos & medium sunt due mortalibus concessæ, ab I scilicet in N, & ab F in L. Ab his quoque ducuntur lineæ, ostendentes zonas ab N in M, & ab L in K. Nam inter I & N, æstiva: inter L & F hyemalis constat, quæ utraq; alterius frigus & calor temperie gaudent, quoniam ab N, in L, semper sole rubes. Interiore quoque zona, quæ hanc præcedit quinque zonis terræ, superiacent quinque zonæ cæli, quæ omnes distinguuntur literis, sicut hic prædictus terra orbis. Est enim cæli sphaera ABCD, & intra se claudit sphaeram terræ SXTV. His depictis constat singulas partes terræ à singulis cæli partibus super verticem suum positis qualitatem mutuari.

DE CIRCULIS TERRÆ. CAP. XLVII.

Octo circuli terra pro dierum varietate distinguitur. Primus ab India parte Australi, per rubri maris accolæ, & Africae maritima, ad columnas Herculis pervenit. Quo æquinoctij die medio gnomon VIII. pedum, umbram IV. pedes longam reddit. Dies vero longissimus XIV. æquinoctiales habet. Secundus ab occasu Indiae per Medos vadit & Persas, Arabiam, Syriam, Cyprum, Cretam, Lylibæum, & septentrionalia Africae contingens. Umbilicus æquinoctio XXXV. pedum, umbram XXI. pedes longam facit. Dies autem maxima XIV. horarum est, accedente bis quinta parte unius horæ. Tertius oritur ab Indis imago proximis, tendit per Caspiae portas, Taurum, Pamphiliam, Rhodum, Cycladas, Syracusas, Catinam, Gades: gnomonis cunctæ umbram XXXVII. unciarum faciunt. Longissimus dies horarum XIV. atque dimidia, cum tricesima unius horæ. Quartus ab altero latere Imae per Ephesum, mare Cycladum septentrionali Siciliae, Narbonensis Galliae exortiva, Africae maritima tendit ad occasum. Gnomoni XXI. pedum respondent umbræ XVI. pedum. Longissimus dies habet horas XIV. & tertias duas unius horæ. Quinto circulo continentur ab introitu Caspji maris Bactrij, Armenia, Macedonia, Tarentum, Thuscum mare, Baleares, Hispania, Media: Gnomonis VI. Maximus dies horarum XV. Sextus amplectitur, Caspiae gentes, Caucasum, Samothraciam, Illyrios, Campaniam, Hetruriam, Massiliam, Hispaniam, Terracoensem mediam, & inde per Lusitaniam. Gnomoni pedes IX. umbræ VIII. Longissimus dies horarum XV. addita nona parte unius horæ. Septimus ab altera Caspji maris ora incipit, vaditque per Thraciae averta, Venetiam, Cremonam, Ravennam, transalpinam Galliam, Pyrenæum, Celtiberiam. Gnomoni XXXV. umbræ XXXVI. Amplissima dies horarum XV. & quintarum partium horæ trium. Octavus à Tanai per Mæotum lacum, & Sarmatas, Dacos, partemque Germaniae Gallias ingreditur. Longissimus dies horarum XVI. est. His circulis antiqui duos præponunt, unum per Insulam Meroen, & Ptolemaidam rubri maris urbem, ubi longissimus dies horarum XVI. est, dimidia hora amplior: alterum per Syenem Aegypti, qui est horarum XIII. Duosque subjiciunt, primum per Hyperboreos & Britanniam, horarum XVII. alterum Scythicum, à Riphæis jugis in Tylen, in quo dies continentur noctesque per vices.

SCHOLIA IN CAP. XLVII. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Post hoc caput invenimus scriptum quoddam expositionis loco additum, fragmentum videlicet ex secundo libro Ptolemaei πείραξις περὶ τῶν πρὸς τὴν οὐρανὸν ἐπιπέδων, nos opera præcipuum arbitrati sumus, si totum illum commentarium adscriberemus huic capiti: univ. enim hanc distributionem absoluit continet de climatibus ac parallelis, quæ recte intellecta studiosi cum fructu in Cosmographia Pliniana præsertim versabuntur.

CAPUT VI. EX SECUNDO LIBRO PTOLOMÆI,

De magna operatione, quod Almagestum inscribitur.

Expositio proprietatum per singulos parallelis.

Eodem modo in cæteris quoque parallelis universales propositasque proprietates sumentes, quarta parte unius æquinoctialis horæ declinationem excessibus adactis, sufficienter fecerimus, si posuerimus universalem earum expositionem, antequam ad particularia descendamus.

Initium

Inicium igitur a parallelo, qui sub ipso æquinoctiali est capiamus. Is dissep̄at proxime a totius quartæ nostri orbis parte illam quæ ad meridiem est, solisque dies & noctes univ̄ersas æquales inter se habet. Ibi enim solummodo omnes qui in sphaera sunt paralleli ad æquinoctialem circulum in duo æqualia dividuntur, ita ut partes quæ super terram sunt & inter se similes & æquales subterraneis partibus singulæ singulis sint, quod in nulla prorsus declinatione accidit, solus tamen æquinoctialis rursum ubique æqualiter ab horizonte divisus, dies qui per ipsum fiunt æquales ad sensum noctibus facit. De maximis enim ipse quoque circulus est, reliqui verò quum in æqualiter & secundum nostri orbis declinationem dividantur. Australiores quidem ipsæ partes quæ super terram sunt minores subterraneis, & dies noctibus breviores faciunt. Boreales autem e contra, majores super terram partes, longiores dies. Hujus paralleli umbræ quoque duplices sunt: Sol enim bis super verticem habitantium sub eo fit secundum æquinoctialis obliquæ circulis partes. Quare tunc solum in meridie Gnomones nullam umbram reddere possunt. Quum verò sol per borealem semicirculum feratur, tunc ad meridiem: quum autem per australem, tunc ad septentrionem umbræ a gnomonibus redduntur. In his regionibus qualium partium Gnomon est 60. talium utraque tam æstivalis quam hyemalis umbra 26.30. proxime est. Dicemus autem univ̄ersaliter, nisi de illis umbris quæ in meridiem fiunt. Non enim accipere possumus veritatem meridei, neque in punctis æquinoctialibus neque solstitialibus. Sed tamen quando non accepimus umbram in his temporibus apud horam meridei, erit proximum veritati neque casualiter aliquis error sensibilis: supra verticem verò eorum qui sub æquinoctiali habitant, illæ stellæ perveniunt, quæ in ipso æquinoctiali voluntur, & omnes tam orti quam occidere videntur. Nam sphaeræ poli cum in ipso sint horizonte, nullum circulum æquatori parallelum aut semper apparentem, aut nunquam apparentem faciunt orbem meridei secantem. Habitationes autem posse sub æquinoctiali esse quasi in regione nimium temperata, multi contendunt. Nam solem nec in punctis super verticem immorari: quoniam recessus secundum latitudinem velociter ab æquinoctialibus punctis deficit, unde temperatam reddi ætatem, nec in solstitijs multum a vertice distat, quare levissimas hyemes fieri. Quæ verò istæ sint habitationes, verisimiliter dicere non possumus. Nam ad hunc usque diem nostri orbis homines minime illo penetrarunt. Quare conjecturam magis quam veram historiam ea quæ de ipsis narrantur, quispian existimabit. Sed de proprietatibus quidem paralleli qui sub æquinoctiali est, hæc breviter dicta sint. De reliquis verò a quibus & habitationes nonnulli æstimant comprehendere, illa re in singulis reperantur, addemus quod super verticem in singulis illæ stellæ fiunt, quæ arcu æquali ejus circuli, qui per polos æquinoctialis est, ab ipso distat, æquali inquam arcui, quo suppositus quoque parallelus similiter distat, & quod semper ille apparet circulus qui polo æquinoctialis boreali polo & elevatione poli spatio describitur, a quo quæ intercipiuntur stellæ omnes semper apparent: contra verò nunquam ille apparet circulus, qui polo australi & eodem describitur spatio, a quo quæ intercipiuntur stellæ nunquam apparent.

Subæ-
quatore
est habi-
tatio se-
cundum
plerosque
auctores
tempore
1522.

Secundus est parallelus, in quo maximus dies horarum æquinoctialium 12.15. hic ab æquinoctiali gradibus 4. M. 15. distat, & describitur per insulam Taprobaneam: hic etiam umbra duplicis est: sol enim bis super verticem illorum fit, qui sub eo habitant, & gnomones in meridiem umbra tunc privat, quando ab æstivali solstitio in utraque parte G. 79. M. 30. distat: ita dum per hos 159. gradus fertur ad australia, dum vero per reliquos 201. ad borealia gnomonum umbra protenduntur. Hic qualium gnomon est 60. talium est æquinoctialis umbra 4.25. æstivalis 21.20. brumalis 32.

Tertius parallelus est, ubi maximus dies æquinoctialium est horarum 12. M. 30. Hic G. 8. M. 25. Ab æquatore distat & describitur per sinum Avalicum: umbra duplicis hic quoque est, sol enim bis super verticem illorum fit, qui sub eo habitant, & gnomonica etiam in meridiem umbra tunc privat, quando ab æstivali solstitio in utraque parte 69. partibus distat. Ita dum per hos 138. gradus fertur ad meridiem gnomonum umbra protenduntur, dum verò per reliquos 222. ad septentrionem. Hic qualium gnomon est 60. talium æquinoctialis quidem umbra est 8.50. æstivalis vero 16.50. brumalis autem 37.

54

Quartus parallelus, in quo maximus dies est horarum æquinoctialium 12.45. hic distat ab æquinoctiali gradibus 12.30. & describitur per sinum Aduliticum: hic quoque duplicis umbræ est: bis enim sol super verticem fit, & gnomones in meridiem umbra tunc privat, quando ab æquinoctiali solstitio in utraque parte 57.50. gradibus distat. Ita dum per hos 115.40. gradus fertur ad meridiem, umbra gnomonum protrahuntur: dum verò per reliquos 244.20. ad septentrionem, hic qualium gnomon est 60. talium æquinoctialis umbra 13.20. æstivalis 12. brumalis 44.10.

Quintus parallelus, sub quo maximus dies est horarum æquinoctialium 13. hic ab æquinoctiali G. 16. M. 27. distat, & describitur per Meroem insulam: hic quoque umbræ duplicis est, & sol bis super verticem fit, gnomonicaque umbra in meridiem tunc privat, quando in utraque parte ab æstivali solstitio 45. gradibus distat, ita dum per hos 90. gradus fertur, gnomonum umbra ad meridiem tendunt: dum verò per reliquos 270. ad septentrionem, hic qualium gnomon est 60. talium est æquinoctialis umbra 17.45. æstivalis 7.45. brumalis 51.

Sextus est parallelus, sub quo maximus dies 13.15. horarum æquinoctialium, hic ab æquinoctiali 20.14. gradibus distat, & describitur per Napata: & est etiam iste duplicis umbræ: sol enim bis super vertices fit, & gnomones in meridiem umbra tunc privat, quando ab æstivali solstitio ex utraque parte 31. gradibus distat, ita dum per hos 62. gradus fertur, gnomonum umbra ad meridiem protrahuntur: dum verò per reliquos 298. ad septentrionem, hic qualium gnomon est 60. talium æquinoctialis umbra 22.10. æstivalis 3.45. brumalis 58.10.

Septimus est parallelus, ubi maximus dies est horarum æquinoctialium 13.50. hic ab æquinoctiali 23.51. gradibus distat, & describitur per Syenem. hic parallelus primus eorum est qui simplicis umbræ nominatur, nunquam enim sub ipso gnomonum in meridiem umbra ad australia protrahuntur, sed in ipso æstivali duntaxat solstitio super verticem habitantium sub eo sol fit, & gnomones tunc absque umbra esse cernuntur: tantum enim ab æquinoctiali distat, quantum æstivale tropicum punctum, reliquo verò tempore univ̄erso ad septentrionem umbram mittunt: hic qualium gnomon est 60. talium est æquinoctialis umbra 26.30. brumalis 65.50. æstivali verò umbra gnomones carent. Omnes quoque istos borealiores paralleli usque ad eum qui nostrum orbem dissep̄at, habitabilesque regiones terminat, simplicis umbræ sunt: sub ipsis enim meridiem sine umbra penitus gnomones cernuntur: nec ad meridiem eas, sed septentrionem semper mittunt, nunquam tamen sol super vertices in ipsis fit.

Octavus est parallelus, sub quo maximus dies est 13.45. horarum æquinoctialium: hic ab æquinoctiali G. 27. M. 40. distat, & scribitur per Prolemaidem, quæ in Thebaide est: quæque Mercuri appellatur: hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbra 3.30. æquinoctialis 31.50. brumalis 70.10.

Nonus est parallelus, ubi maximus dies est 14. horarum æquinoctialium: hic ab æquinoctiali 30.22. gradibus distat, & scribitur per inferiorem Ægypti regionem: hic qualium Gnomon est 60. talium æstivalis umbra 6.50. æquinoctialis 35.12. brumalis 83.15.

Decimus est parallelus in quo maximus dies est 14.15. horarum æquinoctialium: hic ab æquinoctiali 33.18. gradibus distat, & scribitur per medium Phœnicem. hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbræ æquinoctialis 9.30. brumalis 93.5.

Undecimus est parallelus sub quo maximus dies est 14.30. horarum æquinoctialium: hic 36. ab æquinoctiali gradibus di-

stat, & scribitur per Rhodum, hic qualium gnomon est 60. talium est æstivalis umbra 12.55. æquinoctialis 43. 50. brumalis 103. 20.

Duo decimus est parallelus, in quo 14.45. maximus dies horarum æquinoctialium est: hic ab æquinoctiali 38.35. gradibus distat, & scribitur per Smyrnam: hic qualium quomodo est 60. talium æstivalis umbra 15.20. æquinoctialis 47.50. brumalis 114.55.

Tertius decimus est parallelus, in quo maximus dies est horarum 15. æquinoctialium: hic ab æquinoctiali 40.56. gradibus distat, & scribitur per Hellepontum: hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbra est 18.30. æquinoctialis 52.10. brumalis 127.50.

Quartus decimus est parallelus, ubi maximus dies 15.15. æquinoctialium horarum: hic distat ab æquinoctiali gradibus 43.5. & scribitur per Massiliam: hic qualium gnomon est 60. talium est æstiva umbra 20.50. æquinoctialis 55.55. brumalis 140.15.

Quintus decimus est parallelus, ubi maximus dies 15.30. æquinoctialium horarum, distatque ab æquinoctiali gradibus 45.1. & describitur per medium Pontum: hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbra est 23.15. æquinoctialis verò eorundem 60. brumalis 155.15.

Sextus decimus est parallelus, sub quo maximus dies 15.45. horarum æquinoctialium est: hic ab æquinoctiali 46.51. gradibus distat, & scribitur per Danubij amnis fontes, hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbra est 25.30. æquinoctialis 63.55. brumalis 171.35.

Decimus septimus parallelus, ubicunque maximus dies 16. horarum æquinoctialium est: hic ab æquinoctiali 48.23. gradibus distat, & scribitur per ostia Borythienis: hic qualium gnomon est 60. talium est æstivalis umbra 27.30. æquinoctialis 67.50. brumalis 188.35.

Decimus octavus est, ubicunque maximus dies 16.15. horarum æquinoctialium est: hic ab æquinoctiali 50. gradibus distat, & scribitur per mediam Meotida paludem: hic qualium gnomon est 60. talium est æstivalis umbra 29.55. æquinoctialis 71.20. brumalis 208.20.

Decimus nonus parallelus est, in quo maximus dies 16. horarum M. 30. æquinoctialium est: hic ab æquinoctiali 51.35. gradibus distat, & scribitur per australissima Britannia: hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbra 31.25. æquinoctialis 75.25. brumalis 229.20.

Vigésimus est parallelus, sub quo 16.45. horarum æquinoctialium maximus dies est: hic ab æquinoctiali 52.50. gradibus distat, & scribitur per Rheni fluvij ostia: hic qualium gnomon est 60. talium æstiva umbra 33.20. æquinoctialis 69.5. brumalis 253.10.

Vigésimus primus est parallelus, ubi maximus dies 17. horarum æquinoctialium est, iste ab æquinoctiali 54.1. gradibus distat: & scribitur per Tanaisos fluvij ostia: hic qualium gnomon est 60. talium est æstivalis umbra 34.55. æquinoctialis 82.35. brumalis 278.45.

Vigésimus secundus parallelus est, in quo maximus dies 17.15. horarum æquinoctialium est, iste 55. gradibus distat ab æquinoctiali, & scribitur per Brigantium magnæ Britannia: hic qualium gnomon est 50. talium est æstivalis umbra 36.15. æquinoctialis 85.20. brumalis 304.30.

Vigésimus tertius est parallelus, ubi maximus dies 17.30. horarum æquinoctialium est, iste ab æquinoctiali 56. gradibus distat, & scribitur per mediam Britanniam magnam, hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbra est 37.20. æquinoctialis 88.50. brumalis 335.15.

Vigésimus quartus parallelus est, sub quo maximus dies 17.45. horarum æquinoctialium est: iste ab æquinoctiali 57. gradibus distat, & scribitur per caturactonium Britannia, hic qualium gnomon est 60. talium æstivalis umbra 39.20. æquinoctialis 92.25. brumalis 372.40.

Vigésimus quintus parallelus est, ubi maximus dies 18. æquinoctialium horarum est: iste ab æquinoctiali 58. gradibus distat, scribitur per parvæ Britannia australia: hic qualium gnomon est 60. talium est æstivalis umbra 40.44. æquinoctialis 96. brumalis 419.5.

Vigésimus sextus parallelus est, ubi maximus dies horarum est æquinoctialium horarum 18. M. 30. Iste ab æquinoctiali 59.30. gradibus distat, & scribitur per mediam Britanniam parvam. Non sumus hic usi incremento quartæ partis horæ unius, tum quoniam crebriores hic paralleli fiant, tum quoniam elevationum differentia ne integri quidem unius gradus colligatur: & ad hæc quia non similiter nobis in borealioribus scrutanda sunt omnia, propterea & proportionem umbrarum ad gnomones, superfluum putavimus in separatis reconditisque locis apponere.

Ubi ergo dies maximus 19. horarum æquinoctialium est, ille parallelus 61. ab æquinoctiali gradibus distat, & scribitur per borealia parvæ Britannia.

Ubi autem maximus dies 19.30. æquinoctialium horarum est, ille parallelus 62. gradibus ab æquinoctiali distat, & scribitur per insulas quas Ebudas nominant.

Ubi autem maximus dies 20. horarum æquinoctialium est, ille parallelus 63. gradibus distat ab æquinoctiali, & scribitur per Thylem insulam.

Ubi verò maximus dies horarum 21. æquinoctialium est, ille parallelus 64.30. gradibus distat ab æquinoctiali, & scribitur per Scythicas gentes ignoras.

Ubi maximus dies horarum est æquinoctialium 22. ille parallelus 65.30. gradibus distat ab æquinoctiali.

Ubi maximus dies horarum est æquinoctialium 23. ille parallelus ab æquinoctiali 66. gradibus distat.

Ubi autem maximus dies 24. horarum æquinoctialium est, ille parallelus distat ab æquinoctiali gradibus 68. 40. Hic primus eorum est qui perisij, hoc est latine circumbratiles appellantur: in æstivali tamen solstitio duntaxat sole non occidente, ad omnes horizontis partes Gnomonis umbræ vertuntur: hic æstivalis tropicus parallelus semper, Brumalis verò nunquam apparet, ambo enim permutatiim horizontem tangunt. Obliquus autem circulus, qui per medium signorum est, quando verum æquinoctiale punctum oritur, idem fit cum horizonte: si quis verò contemplationis causâ universaliora borealiorum declinationum accidentia querat, is inveniet ubi elevatio poli graduum 67. M. 15. fere est, ibi nequaquam zodiaci gradus, sive orbis signorum partes ad utramque æstivalis solstitij partem occidere: ita ut dies maxima & umbrarum ad omnes horizontis partes circumductio, menstrua ferme fiat. Hæc quoque facile per jam expositam obliqationis tabulam intelliguntur. Nam quemcunque distat ab æquinoctiali gradibus parallelum inveniemus, qui verbi gratia 15. gradibus ab utraque tropici parte interceptat, qui que tunc aut semper, aut nunquam apparet, cum intercepta ejus circuli parte, qui per medium signorum est, tot profecto gradibus ab 90. unius scilicet quartæ partis, borealis poli elevatio deficiet.

Ubi autem elevatio poli 69.30. graduum est, ibi 30. gradus ex utraque solstitij æstivalis parte solem non occidere quifquam inveniet: ita ut duorum proximè mensium maximus dies, & Gnomones circumbratiles eodem tempore fiant.

Ubi

Ubi elevatio poli 73.20. graduum est, ibi 45. gradus ex utraque solstitij æstivalis parte non occidere quispiam inveniet. ita ut maximus Gnomones periscij ad trium mensium proximè spatium extendatur.

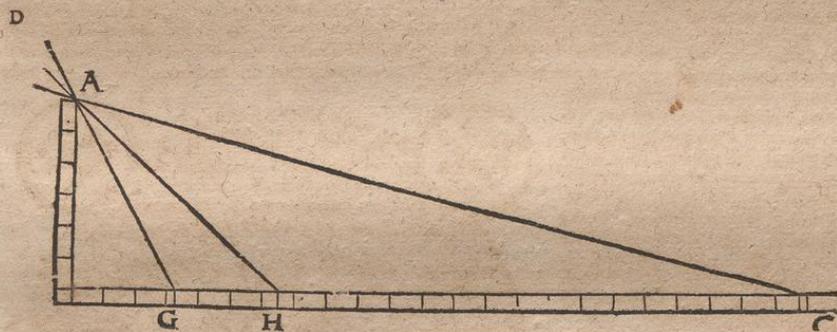
Ubi elevatio 78.20. graduum est, ibi ex utraque solstitij æstivalis parte 60. gradus non occidere quispiam inveniet: ita ut maximus dies & umbrarum circumductio ad mensium quatuor spatium procedat.

Ubi elevatio poli 84. graduum est, ibi ex utraque solstitij æstivalis parte 75. gradus non occidere quispiam inveniet, ita ut quinque maximus dies mensium fermè fiat, & Gnomonum umbræ eodem tempore circumducantur.

Ubi verò totius quartæ partis 90. gradibus borealis polus elevatur ab horizonte, ibi borealior æquinoctiali, semicirculus significari: hoc est, circuli qui per medium signorum est medietas, nunquam sub terra sit Australior, nunquam super terram: ita ut dies unus & nox una anni spatij sint sex proximè mensium, gnomones verò semper periscij sint. Hujus declinationis propria sunt, ut borealis polus super verticem sit: & obliquus quidem tum semper tum nunquam apparentis situm accipiat, & borealis semisphærium situm super terram Australis sub terra semper efficiat, æquinoctialis verò situm habeat horizontis.

GNOMONICA DE IISDEM. CAPUT XLVIII.

Umbilici, quem gnomonem appellant, umbra in Ægypto meridiano tempore, æquinoctij die pauld plus quam dimidiam gnomonis mensuram efficit. In urbe Roma nona pars gnomonis deest umbræ. In oppido Ancona superest quinta tricesima. In parte Italia quæ Venetia appellatur, iisdem horis umbra gnomoni par sit. Simili quidem modo est super Alexandriam V. millibus stadiorum, solstitij die medio nullam umbram facit. Sicut & in India super flumen Hypalim: quod & apud Troglodytas XLV. ante & post solstitium die fieri dicunt medijs XC. diebus in meridie umbra sita: Sed & in Meroe insula Nili, V. millibus stadiorum à Syene bis in anno absumi umbras, sole duodecimam partem Tauri, & quartam decimam Leonis obtinente.

SCHOLIA IN CAP. XLVIII. BEDÆ PRESBYTERI,
De natura rerum: auctore Joanne Noviomago.

Umbilici quem gnomonem appellant.] Gnomonica inveniuntur à radijs solis, stylo ad perpendicularum à planitie secundum rectum angulum erecto, qui dum est in lumine, umbram necessario facit, quæ ratio ad horologiorum descriptionem & mundi inclinationem, & cosmographiam sane necessaria est. Sit itaque in proposito schemate umbilicus, id est, stylus erectus A B, qui splendens sole facit umbram, humili quidem sole longam, sublimi brevem. Sit itaque sol in D, radius à contrarij umbilici ubi est A, descendit in G, efficiens umbram BG, dimidio brevior, stylus enim sit pedum lx, umbra xxx: talis die æquinoctialis fit (solem semper intelliges in meridie) in Ægypto, eadem sit die solstitiali apud Coloniam Agrippinensium. Eodem die in oppido Syene nulla fit umbra, in meridie enim erit sol in A, radius verò recta descendit in B, quæ ratio umbrarum, vergentibus ad meridiem & Aquilonem continud mutatur, veluti Germaniæ plerisque locis hyberna umbra erit B C, solemum erit in F. Dum autem sol est in F, fit umbra H B, duodecima parte longior, quàm umbilicus, quod fit Colonia die æquinoctiali.

Duodecimam partem tauri & quartamdecimam Leonis.] Quemadmodum ex signorum partibus antiqvis constat, hoc fit fieri nequit. Duodecima enim pars tauri antiqvis habet decimam octavam Leonis non quartamdecimam, veluti inferius copiosius docerimus de antiqvis signorum. Legitur & apud Plinium aliter, sed neque hoc ad recentiorum partium distinctionem quadrat. Vide inferius de æquinoctio.

DE TERRÆ MOTU, CAPUT XLIX.

Terræ motum vento fieri dicunt, ejus visceribus instar spongiæ cavernosis inclusæ, qui hanc horribili tremore percurrrens, & evadere nitens, vario murmure concutit, & se tremendo vel dehiscendo cogit effundere. Unde cava terrarum his motibus subjacent, utpote venti capacia: arenosa autem & solida carent. Neque enim sunt, nisi cælo marique tranquillo, & vento in venas terre condito. Et hoc est in terra tremor, quod in nube tonitruum: hocque hiatus, quod fulmen. Fiunt simul cum terræ motu & inundationes maris, eodem videlicet spiritu infusi, vel residentis sinu recepti.

GLOSSÆ IN CAP. XLIX. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: incerti auctoris.

Terræ motum vento fieri dicunt, ejus visceribus instar spongiæ cavernosis inclusæ.] Terra motus autem illic fieri solet, ubi cava terrarum sunt, in quibus venti ingrediuntur, & faciunt terræ motum. Nam ubi arenosa est solidata, non ibi fit terræ motus. Hujus autem terræ motatio pertinet ad judicium, quando peccatores & terreni homines spiritu oris Dei concussi, commovebuntur. Item: Terra commotio, hominum terrenorum ad fidem est conversio: unde scriptum est: Pedes steterunt, & commota est terra, utique ad credendum.

INCENDIUM ÆTHNÆ. CAPUT L.

Tellus Siciliæ, quæ cavernosa, & sulphure ac bitumine strata, ventis pene tota & ignibus patet, spiritu introfus cum igne concertante, multis sæpè locis fumum, vel vapores vel flammæ eructat, vel etiam vento acrius incumbente, harenarum lapidumve moles egerit. Inde montis Æthnæ ad exemplum gehennæ ignium tam diutinum durat incendium, quod insularum Æolidum dicunt undis nutriti, dum aquarum concursus spiritum secum in imum profundum rapiens, tam diu suffocat, donec venis terræ diffusis fomenta ignis accendat. Hinc Scyllæi canes latrare finguntur, dum procul navigantes undatum fremore terrenur, quas forbente voragine collidit æstus.

DIVISIO TERRÆ. CAPUT LI.

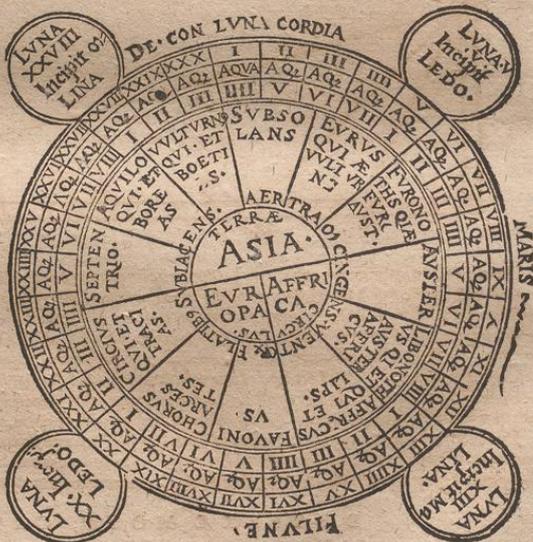
Terrarum orbis universus, oceano cinctus, in tres dividitur partes: Europam, Asiam, Africam. Origo ab occasu solis, & Gaditano freto, qua irrumpens oceanus Athlanticus in maria interiora effunditur; hinc in tranti dextra Africa, lava est Europa; inter has Asia magnitudine compar est alijs duabus. Termini sunt amnes Tanais & Nilus. XV. passuum in longitudine quas diximus fauces Oceani patent: V. in latitudine. Europa ergo ab Occidente usque ad Septentrionem, Asia verò a Septentrione per orientem usque ad meridiem, atque inde Africa à meridie usque ad occidentem extenditur.

GLOSSÆ IN CAPUT LI. BEDÆ PRESBYTERI,

De natura rerum: incerti authoris,

Terrarum orbis universus Oceano cinctus, in tres dividitur partes, Europam, Asiam, Africam. Terra, ut testatur Hyginus, mundi media regione collocata, omnibus partibus æquali de finens inter vallo, centrum obtinet. Oceanus autem regione circumductionis spheræ profusus, propè totius orbis alluit fines. Itaque & signa occidentia in eum cadere existimantur. Regio autem terra dividitur trifariè: de quibus una pars Europa, altera Asia, tertia Africa vocatur. Europam igitur ab Africa dividit mare, ab extremis Oceani finibus, & Herculis columnis. Asiam autem & Lybiam cum Ægypto determinat ostium Nili fluminis, quæ Canopicon appellatur; Asia autem, ut ait B. Augustinus, à meridie per orientem usque ad septentrionem pervenit; Europa verò à septentrione usque ad occidentem, atque inde Africa ab occidente usque ad meridiem. Vnde videntur orbem dimidium dua tenere, Europa & Africa; alium verò dimidium sola Asia. Sed idè illa dua partes sunt, quia inter utrumque ab oceano ingreditur, quicquid aquarum terras interluit, & hoc mare magnum nobis facit. Totius autem terræ mensuram geometrici, centum octuaginta millium stadiorum estimaverunt. Ambrosius in libro Hexameron: Cælum legimus, cælum accipiamus. Terram legimus, terram intelligamus frugiferam. Quid mihi quære quid sit ejus mensura circuitus, quam geometra centum octuaginta millium stadiorum aestimaverunt: Libenter me fateor nescire quod nescire, ind nescire, quod scire mihi proderit. Quemadmodum possumus comprehendere, quod impossibile esse hominibus scriptura demonstrat, dicente Domino: Quis mensus est manu aquas, & cælum palmo, & universam terram clausam manu?

Marginibus ternis tellus hoc cingitur omni:
Obliquatque latus per cunctas linea partes.
Indurum terras, hinc Thetios aquora claudunt.
Quas primo Titan ascendens lumine cernit:
Hesperios fines, immanis terminat Indus,
Ad Thylen veniens, qui nocte dieque relucet.

LIBRI DE NATURA RERUM, FINIS.